

Univerzita Karlova v Praze  
Pedagogická fakulta  
Katedra biologie a environmentálních studií

# **Záškoláctví a odmítání školní docházky u žáků na SŠ**

Autor: Bc. Viola Janečková

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Jan Řezníček, Ph.D.

Konzultanti diplomové práce:

PhDr. Ivo Syřiště, Ph.D.

PhDr. Michal Zvírotsky, Ph.D.

Praha 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Záškoláctví a odmítání školní docházky u žáků SŠ vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum

.....

**podpis**

Ráda bych touto cestou poděkovala RNDr. Janu Řezníčkovi, Ph.D. za jeho ochotu, cenné rady a trpělivost při vedení mé diplomové práce. Rovněž bych chtěla poděkovat PhDr. Michalu Zvírotskému, Ph.D. a současně PhDr. Ivu Syřišťovi, Ph.D. za vstřícnost, cenné rady, ochotu a pomoc při získávání informací a podkladů. Dále mé poděkování patří také PhDr. Lence Kronikové za rady a asistenci při zpracování grafické části práce.

.....  
**podpis**

**NÁZEV:** Záškoláctví a odmítání školní docházky na SŠ

**ABSTRAKT:**

Rizikové chování mládeže, je závažným celospolečenským jevem. V této souvislosti byl ve školním roce 2007/2008 proveden první výzkum středních zdravotnických škol v Karlovarském kraji, který se obecně zaměřoval na všechny druhy rizikového chování. Už z tohoto výzkumu mimo jiné vyplynula informace, že 30,80 % žáků se dopustilo záškoláctví.

Na základě stoupající tendence záškoláctví je tato práce zaměřená na problematiku záškoláctví a odmítání školní docházky.

Teoretická část práce byla směřována na vymezení záškoláctví, jeho příčiny, diagnostiku, důsledky, intervenci a legislativní ošetření této problematiky. Cílem výzkumné části byla analýza četnosti výskytu záškoláctví a odmítání školní docházky u žáků 1. a 4. ročníků Střední zdravotnické školy v Karlových Varech, vyhodnocení faktorů souvisejících a ovlivňujících záškoláctví, odmítání školní docházky a porovnání zjištěných výsledků.

V praktické části byla použita data z vlastních anonymních dotazníků, které vyplnilo celkem 180 respondentů. Analýza dat potvrdila vysoký a stále stoupající počet záškoláků mezi žáky Střední zdravotnické školy v Karlových Varech.

Výsledky přinášejí množství informací, ze kterých je možné vyvodit konkrétní preventivní opatření.

**KLÍČOVÁ SLOVA:**

záškoláctví, odmítání školní docházky, rizikové chování, žák, prevence, Střední zdravotnická škola

**TITLE:** Truancy and school attendance rejection at high school

**ABSTRACT:**

Risky behavior among adolescents is a serious society-wide phenomenon. In this context was carried the first research of medical high schools in Karlovy Vary region in school year 2007/2008 which was generally focused on all kinds of risky behavior. From this research have come out, besides others, that 30.80 % of students committed truancy.

This work is focused on the issue of truancy and school attendance rejection based on the increasing tendency of truancy.

The theoretical part defines truancy, its causes, diagnosis, consequences, intervention and legislative of this issue. Truancy and school attendance rejection for pupils in the 1st and 4th grade at Medical High School in Karlovy Vary analysis, evaluation of related factors influencing truancy and school attendance rejection and comparison of the obtained results was the purpose of the research part.

The information from own anonymous questionnaires completed by 180 respondents were used in the practical part. Data analysis confirmed high and still growing number of truants among Medical High School in Karlovy Vary.

The results provide many information from which it is possible to deduce concrete preventive measures.

**KEYWORDS:**

truancy, school attendance rejection, risky behavior, pupil, prevention, Medical High School.

## Obsah:

Úvod .....	9
1. Problematika záškoláctví v kontextu rizikového chování .....	11
1.1 Norma.....	11
1.1.1 Sociokulturní pojetí normality .....	12
1.1.2 Statistická norma.....	12
1.1.3 Funkční norma .....	13
1.1.4 Norma vztažená k ideálnímu stavu .....	13
1.2 Deviace.....	15
1.2.1 Vymezení pojmu .....	15
1.2.2 Příčiny deviací .....	15
1.3 Záškoláctví a odmítání školní docházky .....	19
1.4 Deset mýtů o záškoláctví.....	20
1.5 Vymezení pojmu záškoláctví a odmítání školní docházky .....	21
1.6 Kategorie odmítání školy .....	22
1.7 Rizikové skupiny žáků .....	26
1.8 Škola jako rizikový faktor .....	27
1.9 Legislativní ošetření záškoláctví.....	28
1.10 Způsob omlouvání školní absence .....	29
1.11 Důsledky záškoláctví .....	30
1.12 Diagnostika a intervence .....	31
1.12.1 Intervenční přístupy specialistů u odmítání školní docházky.....	31
1.12.2 Intervence školy a pedagogů .....	34
1.13 Školní prevence .....	37
1.13.1 Metodický pokyn k primární prevenci .....	38
1.13.2 Primární prevence rizikového chování.....	38
1.13.3 Minimální preventivní program.....	40
1.13.4 Školní metodik prevence .....	42
1.13.5 Školní psycholog.....	42
1.14 Rozvíjení emoční inteligence žáků .....	43
1.15 Příklady rozporuplných pokusů o zlepšení školní docházky v zahraničí .....	45

2	Metodika .....	47
2.1	Charakteristika karlovarského kraje .....	47
2.2	Charakteristika okresu Karlovy Vary .....	48
2.3	Střední zdravotnické školy v Karlovarském kraji .....	49
2.4	Organizace výzkumu.....	49
2.5	Časový harmonogram výzkumu .....	50
2.6	Metodika výzkumu a výběrový soubor.....	50
3	Výsledky .....	54
3.1	otázka č. 4 „ <i>Jaký je váš průměrný studijní prospěch?</i> “ .....	55
3.2	Otázka č. 5 „ <i>Proč chodíte do školy?</i> “ .....	56
3.3	Otázka č. 6 „ <i>Zvolil/a byste znovu tuto školu ke svému studiu?</i> “ .....	57
3.4	Otázka č. 7 „ <i>Když se dozvíte, že je váš spolužák za školou, jak reagujete?</i> “ ..	59
3.5	Otázka č. 8 „ <i>Důvěřujete svému třídnímu učiteli?</i> “ .....	60
3.6	Otázka č. 9 „ <i>Dopustil/a jste se někdy osobně záškoláctví?</i> “ .....	62
3.7	Otázka č. 10 „ <i>Dopustil/a jste se někdy záškoláctví na této škole?</i> “ .....	64
3.8	Otázka č. 11 „ <i>Jak často jste byl/a v tomto školním roce za školou?</i> “ .....	67
3.9	Otázka č. 12 „ <i>Jak nejčastěji omlouváte své záškoláctví?</i> “ .....	70
3.10	Otázka č. 13 „ <i>Do jaké skupiny byste se zařadil?</i> “ .....	71
3.11	Otázka č. 14 „ <i>Zjistil někdy Váš třídní učitel, že jste byl/a za školou?</i> “ .....	73
3.12	Otázka č. 15 „ <i>Měl/a jste někdy kázeňské problémy se záškoláctvím?</i> “ .....	75
3.13	Otázka č. 16 „ <i>Zjistili někdy rodiče, že jste byl/a za školou?</i> “ .....	77
3.14	Otázka č. 17 „ <i>Omluvili vám rodiče nepřítomnost ve škole, abyste neměl/a neomluvené hodiny?</i> “ .....	79
3.15	Otázka č. 18 „ <i>Co říkají rodiče na to, že chodíte za školou?</i> “ .....	81
3.16	Otázka č. 19 „ <i>Jaké byly nejčastější důvody vašeho záškoláctví?</i> “ .....	83
3.17	Otázka č. 20 „ <i>Jak nejčastěji trávíte čas za školou?</i> “ .....	87
3.18	Otázka č. 21 „ <i>Když se váš třídní učitel dozví, že byl někdo z vaší třídy za školou, jak reaguje?</i> “ .....	90
3.19	Otázka č. 22 „ <i>Podporují vás rodiče ve studiu?</i> “ .....	94
3.20	Otázka č. 23 „ <i>Spáchal jste někdy trestný čin nebo přestupek?</i> “ .....	95
4	Diskuse.....	96
4.1	Doporučení pro praxi .....	100

Závěr.....	101
Seznam použitých zdrojů.....	102
Přílohy .....	107
Příloha č. 1 - Dotazník.....	107



## Úvod

To, co se týká dětí a mládeže, v nás vždy vzbuzuje silné emoce a vyvolává zájem, ale zároveň i velkou pozornost společnosti. Velmi často chování mládeže vyvolává pobouření a obavy, ale zároveň i úzkost a starosti. Každý člověk si myslí, že dobře ví, jak by se daná situace či chování měly řešit, obvykle tak bývá konstatováno, že delikvent by si zasloužil přísnější trest či že poškozený potřebuje větší péči. Často však způsob, jak situaci nejlépe vyřešit, není tak jednoznačný a snadný. Jak by se tedy mělo v problémových situacích postupovat a přitom pomáhat? Naše pomoc může mít řadu podob, od soucitného naslouchání až po vysoce specializované a komplexní přístupy. Obecná pravidla péče o děti a mládež lze vyjádřit třemi slovy – péče, důslednost a kontrola (v angličtině vyjádřeno třemi „C“ – care, consistency, control). Důraz kladený na jednotlivé prvky této triády závisí na konkrétních situacích a jednotlivých okolnostech. Pokud se má problémům předcházet, nebo mají být už vzniklé problémy zvládnuty, musí být všechny tři prvky zastoupeny v rozumné míře.

Problematika rizikového chování, ke kterému patří i záškoláctví mládeže, je závažným celosvětovým problémem, jenž může rozvíjet další asociální chování.

Záškoláctví je nejen společností, ale i pedagogickou veřejností, zpravidla vnímáno jako negativní akt a pokud je odhaleno, často následuje restriktivní opatření. Někdy však záškoláctví může být také jakýmsi voláním o pomoc mladého člověka, který si neví rady s tíživou životní situací (rodinné, psychické a jiné zdravotní problémy) a nedokáže ji řešit. Místo naší pomoci a rady však následuje trest. Je proto žádoucí, snažit se o pochopení různých druhů a důvodů záškoláctví.

Pro úspěšný boj se sociálně patologickými jevy je proto nutné shromáždit dostatek informací. Významné jsou především celorepublikové, ale i regionální, výsledky šetření zabývající se důležitými znaky a faktory, které mohou mít souvislost s rizikovými jevy.

V Karlovarském kraji jsou rizikové jevy společenským problémem, který vyžaduje pozornost. Vzhledem k tomu, že nebyla v minulých letech v kraji prováděna studie zabývající se problematikou záškoláctví, bude výzkum zaměřen právě tímto směrem. Ve školním roce 2007/2008 byl v tomto kraji proveden první výzkum na téma rizikového chování. V roce 2008 zde byl proveden výzkum zaměřující se na kouření tabákových výrobků. Na základě těchto výsledků byl dán požadavek ze strany Střední

zdravotnické školy v Karlových Varech na výzkum týkající se také problematiky dalších druhů rizikového chování u žáků.

Výběr tématu byl také ovlivněn jeho samotnou zajímavostí a častými předsudky, které jsou se záškoláctvím spojeny.

Teoretické poznatky v rámci řešené problematiky budou směřovány na vymezení záškoláctví, jeho příčiny, diagnostiku, důsledky, intervenci a legislativní ošetření této problematiky. Cílem výzkumné části je analýza četnosti výskytu záškoláctví a odmítání školní docházky u žáků 1. a 4. ročníků Střední zdravotnické školy v Karlových Varech, analyzovat faktory související a ovlivňující záškoláctví a odmítání školní docházky a zjištěné výsledky mezi sebou porovnat.

# 1 Problematika záškoláctví v kontextu rizikového chování

Záškoláctví je jednou ze složek sociálně patologických jevů. Jedná se o formu chování, která neodpovídá sociálním normám a zákonům a vede jak k poškození konkrétního jedince, tak současně i prostředí, ve kterém se vyskytuje. Za sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se považuje násilí, šikanování, kriminalita, vandalismus, užívání návykových látek, gambling a konečně také již jmenované záškoláctví, o kterém bude pojednávat tato práce (Pokorný et al, 2003).

Každá společnost, i každá velká nebo malá sociální skupina, má svoje pravidla. Jejich dodržování je nezbytné pro fungování všech sociálních skupin. Záškoláctví je tedy chápáno jako porušení sociální normy. Pro jasnější pochopení a uvedení do problematiky záškoláctví jako rizikového chování je nutné objasnit pojmy, jež s tímto tématem úzce souvisí a vymezují ho. Jsou to zejména pojmy jako norma, deviace, sociální patologie a rizikové chování (Matoušek et Kroftová, 2003).

## 1.1 Norma

Normy jsou neodtržitelným článkem každého dne v životě v jakékoli společnosti, neboť udávají způsoby a vzorce jednání jednotlivců a skupin (Fischer et Škoda, 2007). Napomáhají k porozumění a přesnému rozlišení mezi normálním a abnormálním nebo deviantním chováním (Miovský et al, 2010).

Všechny lidské společnosti mají od pradávna normy, které určují žádoucí chování všech jejích členů. Je to široký výčet formálních i neformálních zvyklostí a pravidel. K normám, jež jsou ve společnosti nejdůležitější, jsou řazeny sankce, které uplatňujeme při překročení obecně vytyčené meze. Tyto normy a případné sankce jsou určovány hodnotami dané společnosti v konkrétní době. Při trestání mladistvých by měl být trest zvažován ještě mnohem pečlivěji než u dospělých (Matoušek et Kroftová, 2003).

Vymezení psychické normality, tedy rozdělení toho, co je ještě normální a co je už odchylkou, je ale složité. Hranice mezi normální a abnormální psychickou vlastností je proměnlivá a může být hodnocena podle velkého množství různých kritérií a teoretických přístupů. Nelze ji přesně stanovit, protože se mění v čase a v závislosti na sociokulturním kontextu. Jako normální je akceptován běžný projev. Takové kritérium normality, pokud bude interpretováno mechanicky, může být značně zkreslující. Jakmile bude v nějaké populaci četnost určitého znaku hodně vysoká, mohl

by být tento projev hodnocen jako normální, bez ohledu na jeho kvalitu. Agresivní projevy se nestávají normou jenom proto, že se vyskytují stále častěji (Vágnerová, 2004).

Jiným problémem je otázka zdánlivé abnormality krajních, relativně vzácných hodnot. Například vysoce nadprůměrná inteligence, která je sociálně velmi ceněna a je z tohoto hlediska jakousi lepší normou, by z čistě matematicko-statistického pohledu byla jednoznačně abnormální (Vágnerová, 2004).

### **1.1.1 Sociokulturní pojetí normality**

Do této kategorie spadá například norma školy a rodiny. Za normální je považováno to, co je v dané kultuře obvyklé (Novák, 2015).

Sociokulturní pojetí normality vyjadřuje spojitost normy s hodnotami a postoji dané skupiny v konkrétním místě a čase. Normou je to, co společenská kritéria jako normální vymezují. Sociokulturní vymezení ale vůbec nemusí odpovídat reálné závažnosti problematických jevů. Ve vymezení normality hrají na současné civilizační úrovni značnou úlohu média. Bylo by dokonce možné vymezit tzv. mediální normu, která prezentuje jakýsi vzor toho, co je často a opakovaně velmi atraktivním způsobem představováno jako žádoucí nebo standardní. Takto je například ve sdělovacích prostředcích prezentována násilná činnost. Mnoho odborníků na tuto tematiku dokonce zastává názor, že se tímto způsobem současně posiluje tendence k podobným projevům (Vágnerová, 2004).

Různorodé sociální skupiny se mohou výrazně lišit z důvodu rozdílných normativních kritérií. Tím může docházet k problémům adaptace (akulturace) jedinců z jiného etnika na normu majoritní skupiny. Příkladem s odlišnými normami a jiným životním stylem může být romská minorita. Své ideály, normy a pojetí abnormality však mohou mít i skupiny vymezené věkově, sociálně, profesně, nábožensky atd. (Vágnerová, 2004).

### **1.1.2 Statistická norma**

Je použitelná zejména v případech, kdy se daný jev dá kvantifikovat a číselně vyjádřit. Jev za hranicí statistických odchylek je potom označován za deviaci. Její předností je vysoká objektivita. Omezující je naopak to, že ideální stav nepřítomnosti

deviací zde není považován za normální, ale naopak za deviantní stav (Miovský et al, 2010).

### **1.1.3 Funkční norma**

Vztahuje se k přínosu a vztahu vůči stanovenému cíli. Normální je podle ní to, co pragmaticky umožňuje optimální fungování ve společnosti. Zahrnujeme sem také biomedicínskou normu a psychologickou normu. Hrozbou tohoto uchopení normy může být neměnný a striktní názor na pojetí zdraví, jež se ale odvíjí od současné úrovně poznání v konkrétní společnosti a je možné, že může být v rozporu s etickou normou (Novák, 2015).

### **1.1.4 Norma vztažená k ideálnímu stavu**

Odkazuje hlavně na normy etické a morální. Normou je zde ideální stav, který se v naší společnosti v podstatě nevyskytuje (Novák, 2015).

### **Vymezení normality**

Individuální pojetí normy souvisí i s celkovou intelektovou úrovní jedince, jeho informovaností, schopností adekvátně chápat reálnou situaci a jeho individuální zkušeností. Některé projevy, které není možné srozumitelně vysvětlit a pochopit, neboť se vymykají standardním znalostem, jsou považovány za nenormální pouze z toho důvodu, že nejsou srozumitelné. V těchto případech převažuje emoční složka postoje a dochází k odmítání, protože situace vyvolává nejistotu, úzkost a strach (Vágnerová, 2004).

### **Identifikace normy v rámci primární prevence**

Zjistit normy určité skupiny (školní třídy) je v rámci prevence užitečné i u tzv. denormalizace. To je děj, kdy se normy a hodnoty dané skupiny změní tak, aby se okolí nezdálo rizikové chování jako žádoucí, ale ani neutrální sociální norma. Denormalizace si klade za cíl hlavně zlepšit v dané skupině obecnou informovanost o rizicích, morální hodnoty a osobní iniciativu na vyřešení problému (Bem et Kalina, 2003).

Činnost s inadekvátním tvrzením (tzn. vlastní subjektivní postoj dítěte o tom, co je v rámci skupiny jeho vrstevníků „žádoucí norma“), se odráží téměř do všech

programů primární prevence, u nichž byla potvrzena úspěšnost. Předpokládáme, že je mezi žáky velké množství nesprávných přesvědčení a kognitivních omylů o neškodnosti jistých vzorců chování. Žáci na základních školách například převážně považují prevalenci užívání drog za vyšší, než je reálné. Cílem je tedy dojít k situaci, kdy dítě stav nepodhodnocuje ani nepřeceňuje a je schopno stanovit odpovídající normy ve vztahu k rizikovému chování (Gabrhelik, 2010).

## **1.2 Deviace**

### **1.2.1 Vymezení pojmu**

Deviaci je v této oblasti žádoucí chápat jako širší pojem než patologii. Charakterizujeme ji jako odchýlení od námi stanovené normy, a to jak v dobrém, tak špatném směru. Podle rozsahu můžeme normy rozdělit na obecné a závazné pro všechny členy konkrétní společnosti a partikulární, platící pro vybrané jedince (Novák, 2015).

Záznamy o sociálních deviacích sahají daleko do historie lidstva a tvoří součást lidské existence. Jako deviantní je označována forma chování, kterou většina společnosti nebo sociální skupiny považuje za porušení normy. Deviace bychom mohli definovat jako překročení hranice povoleného jednání, avšak universální definice neexistuje. Pojetí deviací se mění v průběhu času (Jedlička et al, 2004).

### **1.2.2 Příčiny deviací**

#### **Hodnotový systém**

K nárůstu rizikového chování sklouzává každá společnost, v níž dochází k celkové transformaci. V postkomunistických státech je tento problém ještě mnohem složitější, neboť v čase společenské transformace je zpochybňována většina stávajících norem a hodnot, ale nejsou bohužel vždy, včas a jasně vytyčené nové normy, hodnoty a pravidla (Sak, 2000).

#### **Společnost**

Negativní vzory z okolí mohou rovněž nepříznivě ovlivnit sklony k rizikovému a patologickému chování. Současně i nízká úroveň vzdělání a nezaměstnanost jsou nežádoucími jevy. Zde se pak může přidružit i negativní vliv sociálně vyloučených lokalit a příslušnost k menšinám, chudoba aj (Metodický pokynu MŠMT, č.j. 10 194/2002 – 14 „ Příloha č. 11).

#### **Škola**

Při špatném fungování a nízké kvalitě může mít negativní a podstatný vliv také škola. Podstatnými faktory může být například povyšování žáků s mimořádnými

vědomostmi a schopnostmi nad ostatními žáky. Dále odpor ke škole u dětí s menším nadáním z důvodu, že jsou kárány, trestány, v horším případě i zesměšňovány. Tímto může dojít ke zhoršení jejich sociálního postavení v kolektivu (porucha mezilidských vztahů). Dalšími faktory mohou být vysoké požadavky na žáka neúměrné stupni vzdělání, vysoký počet žáků ve třídě apod.

Negativní vliv má škola s vysokou mírou rizikového chování jako např. projevy šikanování ve školách, užívání návykových látek aj. Podstatný vliv může mít i osobnost pedagoga, nespravedlivé hodnocení žáků, lhostejnost k chování žáků, neřešení vážných situací, ale i přetěžování učitele (Metodický pokynu MŠMT, č.j. 10 194/2002 – 14 Příloha č. 11).

### **Média**

Mediální trh je další rizikový faktor sociopatogenního vývoje mládeže (Sak, 2000). Glorifikace rizik a negativního chování v médiích je bezesporu významným negativním jevem (Metodický pokynu MŠMT, č.j. 10 194/2002 – 14 Příloha č. 11).

### **Volný čas**

Volný čas mladé generace ovlivňuje výrazná redukce domů dětí a mládeže a snížení jejich aktivit. To je příčinou toho, že jen nízké množství dětské populace se podílí na činnostech dětských a mládežnických organizací. Komerencializace sportu a jiných aktivit zase výrazně zredukovala účast dětí a mládeže v těchto činnostech, zejména těch ze sociokulturně slabších rodin, které by potřebovaly kvalitní volnočasové aktivity (Sak, 2000).

### **Rodina**

Čačka (2000) definuje rodinu takto: „*Rodina je primární skupinou, kterou si sice nevybíráme, ale vztahy v ní jsou pro každého tím nejvýznamnějším a široce i hluboce formujícím sociálním prostředím.*“

Mezi rodiči se utvořily dvě velmi rizikové skupiny. Podnikatelé, kteří veškerý čas věnují podnikání a na výchovu svých dětí nemají čas. Nedostatek pak kompenzují penězi a dárky. V pořadí druhým nejrizikovějším typem rodiny je ta s nezaměstnanými



rodiči, ta je totiž naopak zahlcena existenčními problémy a starostmi o zaměstnání (Sak, 2000).

Podstatným faktorem, který může výrazně ovlivnit výskyt obtíží, je rodinná atmosféra. Lidé často udělají něco jen z toho důvodu, že je to v jejich prostředí vnímáno jako správné, sami by to ale jinak neudělali. A právě vlivem skupiny se dají děti a mládež nejvíce ovlivnit. Není tedy překvapující, že chování mladých lidí je možné ovlivnit přes vztahy v rodině. Mnoho předkládaných problémů je v podstatě ukazatelem nedostatků v rodině, a pokud zůstanou nepovšimnuty, pak je úspěšné řešení problémů většinou nemožné (Elliott et Place, 2002).

Z dalších negativních faktorů můžeme jmenovat například zanedbávající, příliš autoritativní nebo nadměrně liberální rodinnou výchovu či nejednotnost výchovného vlivu obou rodičů. Významný vliv může mít i nezájem rodičů o děti (trávení volného času, nedostatečná péče). Dále také absence ochoty a schopnosti motivovat dítě ke vzdělávání nebo dokonce negativní postoj ke vzdělávání, což navazuje na fakt, že rodiče někdy sami nemají dostatečně osvojené morální normy a jsou tak nevhodným příkladem a nemají ani dostatečné právní povědomí o rodičovských povinnostech (Metodický pokynu MŠMT, č. j. 10 194/2002 – 14 „ Příloha č. 11).

### **Vrozené dispozice a osobnost**

Chování ovlivňuje řada vrozených faktorů. Na prvním místě je genetická výbava, kterou má dítě po rodičích. Domněnka, že problémy mohou být přeneseny z rodičů na děti, se objevila již v Bibli. Sledováním dětí schizofrenních pacientů, u nichž byla zjištěna větší pravděpodobnost vzniku stejné nemoci než v běžné populaci. Tyto studie spolu s dalšími postupně podpořily názor, že genetické faktory se často podílejí na vzniku problémů v chování a emočních poruch, se kterými se u žáků setkáváme. S genetickými vlivy je propojena také tělesná stavba a především komplex chemických struktur, jež řídí tělesné systémy a ovlivňují chování a emoce. Pro ilustraci můžeme uvést význam serotoninu. Klinická praxe v průběhu let ukázala, že určité poruchy (zvláště deprese, úzkost a poruchy příjmu potravy) jsou častější u žen, zatímco jiné (jako např. agresivita, alkoholismus a sebevražedné jednání) jsou častější u mužů. To bylo způsobeno tím, že u lidí, stejně jako u zvířat, vykazují samice tendenci ke zvýšené syntéze a přeměně serotoninu. Neustále se hromadí důkazy, že je to právě tato látka, která řídí emoční reakce na nepříjemné zážitky. V případě, že dojde k poruše

v působení serotoninu, s největší pravděpodobností nastanou i emoční problémy (Elliott et Place, 2002).

Dalším stěžejním faktorem je temperament dítěte. Nejde ho zcela odlišit od genetických vlivů (Nakonečný, 2009).

Třetím významným faktorem, který by neměl být podceňován je osobní historie. V té jsou často nalézány významné momenty a děje, jež měly nebo stále mají podstatný vliv na vývin současného způsobu chování. Mezi závažnější příklady můžeme uvést zneužívání nebo zanedbávání rodiči. To jsou faktory podporující specifický druh chování a reakcí (Elliott et Place, 2002).

K rizikovému chování tak může dojít právě vlivem hledání alternativního uspokojení při citové deprivaci nebo při neuspokojení základních psychických potřeb, jako například potřeba uznání a pozornosti. Může se tedy vlastně jednat o volání o pomoc v tíživé akutní situaci (Metodický pokynu MŠMT, č.j. 10 194/2002 – 14 Příloha č. 11).

### **Vrstevnícká skupina**

Důležitý je také vliv skupiny vrstevníků a subkultury, ve které lidé žijí. V dětství mají zásadní postavení rodiče, ale v období adolescence má mnohem větší vliv skupina vrstevníků. Pokud přizpůsobení skupině vyžaduje účast v nežádoucích a nezákonných aktivitách, pak se adolescent nepochybně vystavuje riziku. Pokud skupina mladého člověka kritizuje nebo ho zesměšňuje, mohou tyto činnosti vést ke snížení sebepojetí (Elliott et Place, 2002).

Porozumění vlivům, které určují způsob jednání, nám dává možnost použít shromážděné informace k odhalení skrytých faktorů podmiňujících dané problémy. Další vlivy, které se úzce týkají záškoláctví, budou specifikovány v následujících kapitolách.

### 1.3 Záškoláctví a odmítání školní docházky

Existuje velké množství definic záškoláctví. Podle jedné z nich je záškoláctví jev, kdy se žák úmyslně, bez omluvitelného důvodu a bez vědomí nebo souhlasu zákonných zástupců, nezúčastní vyučování (Průcha et al, 2003).

Podle MŠMT je za záškoláctví („chození za školu“) pokládána absence žáka, která není řádně omluvená (absenci žáka omlouvá učitel, ne zákonní zástupci, a to na základě písemné žádosti zákonného zástupce či plnoletého žáka (Metodický pokyn MŠMT, č. j. 10 194/2002 – 14 „Příloha č. 11).

Za záškoláctví se rovněž pokládá opakovaná a neomluvená absence žáka na vyučování v rozsahu desítek až stovek zameškaných hodin, aniž se je, žák snaží omluvit (Sovák, 2000).

Podle Nývltové, může být záškoláctví pojato v širším a užším významu. V tom širším je záškoláctví charakterizováno jako neodůvodněná absence žáků, bez ohledu na motivy. V užším smyslu jde o jednu z poruch chování, na jejímž základě je narušený vztah k učení a ke škole (Hudecová, 2007).

Záškoláctví je také považováno za jeden z možných projevů socializované poruchy chování dle Mezinárodní klasifikace nemocí, tj. projev typický pro děti obvykle dobře zapojené do skupiny svých vrstevníků. Nelze však vyloučit záškoláctví ani u jedinců s problémy právě v sociabilitě (pasivní forma poruchy psychosociálních vztahů (Lazarová, 2008).

Stručná je definice, jež charakterizuje záškoláctví jako komplex obranného chování únikového charakteru, jehož cílem je vyhnout se subjektivně neúnosné zátěži, kterou v tomto případě představuje škola (Vágnerová, 2001).

Záškoláctví je tedy definováno jako záměrné zameškávání školní výuky. Je také považováno za poruchu chování (Centrum sociálních služeb, 2014).

Příčiny a důvody, proč se žákům během 15 000 hodin, které ve škole průměrně stráví, nechce docházet do školy, mohou být velmi různorodé, např. nuda ve třídě, obavy z konfliktu se spolužákem nebo učitelem, či neochota opustit rodiče. Nejčastěji jsou tyto příčiny vyřešeny nebo zapomenuty a školní docházku téměř nenaruší. Některé děti mohou mít odpor ke škole trvalý, ale vědí, že do ní musí chodit. Malá skupina dětí přestane chodit do školy na delší dobu, většinou se jedná o ty, kteří potřebují pomoc odborníků (Elliott et Place, 2002).

Záškoláctví často souvisí se školní neúspěšností žáka a tento jev má dále tendenci k prohlubování (Centrum sociálních služeb, 2014).

## 1.4 Deset mýtů o záškoláctví

### 1. Záškoláci jsou zejména líní žáci, kterým vyhovuje pasivní způsob života.

Realita – Záškoláci jsou naopak často fyzicky schopní a pracovití, jsou ovšem citově nejistí a setkávají se školní neúspěšností.

### 2. Stěžejním důvodem záškoláctví je nezájem o vzdělávání.

Realita – Výzkumy odkrývají, že nezájem o výuku není na prvním místě, ale až na druhém. Téměř každý třetí záškolák, však uvádí jako důvod strach z nesplněných školních povinností.

### 3. Záškoláctví je především kolektivní činnost a je spojené s touláním se.

Realita – Pětkrát častěji tráví záškoláci čas doma než venku. Pouze cca šestina záškoláků tráví čas za školou s přáteli.

### 4. Nám se to nemůže stát.

Realita – Záškoláctví se může objevit v jakékoli rodině, i v takzvané „dobré“!

### 5. Záškoláctví se dramatizuje, bylo tu vždy, jen se o něm nemluvílo.

Realita – Záškoláctví tu sice opravdu bylo, ale za poslední několik let se zvýšila tolerance společnosti vůči neplnění školních povinností dětí, snížila se kontrola absencí a vzrostl počet neomluvených i omluvených hodin.

### 6. Záškoláctví je spojeno s nižším intelektem žáků.

Realita – Nejnižší záškoláctví je sice na osmiletých gymnáziích, což je ale kolektiv s výraznou motivací vzdělávat se ve srovnání s ostatními druhy škol. Nízká míra záškoláctví je však i ve speciálních školách, kde nároky odpovídají nejen schopnostem žáků, ale kladné hodnocení zde není spojeno jen se školní výkonností.

### 7. Vina je výlučně na záškolácích.

Realita – Záškoláci jsou častěji z neúplných rodin a z rodin různým způsobem nefunkčních. Žáci chodící za školu nemají na tuto skutečnost vliv. Většinou se jedná o emocionálně a sociálně narušené žáky bez přiměřeného zázemí v rodině.

### 8. Záškoláctví se většinou odhalí a následuje „výchovné“ opatření.

Realita – Záškoláci mají naopak protikladnou zkušenost. Každý dvanáctý záškolák tvrdí, že se na jeho záškoláctví nikdy nepřišlo a takřka každý třetí potvrzuje, že po neomluvené absenci nenásledoval žádný postih.

## **9. Nejúčinnějším mechanismem při řešení záškoláctví je důsledná kontrola a potrestání neomluvené absence.**

Realita – Důkladná kontrola, doprovázení dítěte do školy, nebo následný samotný postih nebývá efektivním řešením, neboť nejsou řešeny příčiny záškoláctví.

## **10. Škola dělá maximum, řešit by to měli rodiče, děti, sociální pracovníci, policie apod.**

Realita – Někteří odborníci říkají, že až třetina záškoláctví je vázáno na klima školy, způsob jednání učitelů se žáky a s neprofesionálním chováním pedagogů (Metodický pokyn MŠMT, č. j. 10 194/2002 – 14 „, Příloha č. 11).

## **1.5 Vymezení pojmu záškoláctví a odmítání školní docházky**

Záškoláctví je neklasičtější asociální poruchou u žáků. Jedinci, kteří se dopouštějí záškoláctví, neplní nebo nejsou schopni plnit školní povinnosti a dostávají se do stresujících situací (i ze strachu z potrestání rodiči). Patří sem i děti, jež škola jen nebaví. Můžeme rozlišovat záškoláctví, které má impulzivní charakter a záškoláctví účelové, plánované. (Sociálně patologické jevy, 2008)

Záškoláci jako takoví nechodí do školy, ale obvykle za jejich činností nestojí žádný větší psychologický problém. Oproti tomu, ti kteří školu odmítají, by tam chodili rádi, ale zpravidla jim v tom něco brání. Záškoláctví je obecně chápáno jako jedna varianta agování, většinou spojeného s delikvencí a dalším asociálním chováním. Odmítání školy je naopak obvykle bráno jako druh neurózy, charakteristické úzkostí a obavami.

Na rozdíl od záškoláků děti odmítající školu mívají společné rysy, jsou to:

- Vážné problémy při navštěvování školy, velmi často končící dlouhodobou nepřítomností.
- Přítomnost emoční rozladěnosti, která může obsahovat příznaky jako nevolnost, nebo stěžování si na nemoc (bez zjevné organické příčiny), nadměrnou bázlivost a výbuchy hněvu v případě, kdy má jít do školy.
- Dítě z těchto důvodů s vědomím rodičů zůstane během vyučování doma.
- Nemají žádné asociální poruchy.
- Mají fyzické obtíže typu bolesti hlavy nebo žaludku, závratě, zvracení, které nejsou organického původu, tyto nevolnosti často vymizí poté, co je dítěti dovoleno nejít do školy.

Záškoláci naopak chodí za školu spíše minimálně. Obvykle nemají obavy z docházky do školy, ani si nestěžují na fyzické nedostatky. Záškoláci dovedou svou mizivou docházku před rodiči dlouhou dobu tajit, často tráví čas za školou mimo domov a chovají se asociálně (Elliott et Place, 2002).

Ve srovnávací studii záškoláků a dětí odmítajících školu informace od rodičů ukázaly, že záškoláci jsou více ovlivňováni vrstevnickou skupinou, lhali, toulali se a v době kdy byli za školou, tak kradli. Naopak děti odmítající školu projevují zájem o studium, často se strachují o rodiče a bojí se opustit domov. Mezi oběma skupinami však nebyly zjištěny rozdíly ve vztazích s vrstevníky. Rozdíl nebyl také v četnosti potíží týkajících se nechutenství, odmítání jídla či poruch spánku. V současné době se odborná veřejnost shoduje, že odmítání školní docházky není dosud striktně vymezeným syndromem, ale že je to jev heterogenní a multikauzální, proto je důležité porozumět tomu, jaké benefity z takového chování vyplývají. To by totiž mělo pomoci v hledání a aplikaci co nejúčinnější intervence (Elliott et Place, 2002).

## 1.6 Kategorie odmítání školy

Jedince, kteří odmítají školu, rozdělujeme dle jednoho až čtyř důležitých faktorů a u každého je možná terapeutická intervence.

Kategorie 1 – Vyhýbání se obávané situaci nebo zvýšená blíže nekonkretizovaná úzkost, vztahující se k prostředí školy. Tato kategorie obsahuje momenty, kdy má dítě strach z rysů školní docházky (toalety, zkoušení, konkrétní učitel).

Kategorie 2 – Únik ze společenského stavu a nedobrých vztahů se spolužáky nebo pedagogy. Často je zde rozhodující hodnocení.

Kategorie 3 – Projevy vyvolávající zájem okolí nebo chování ovlivněné separační úzkostí. Toto se může projevovat návaly zlosti nebo fyzickými problémy. Zde je stěžejní metou dítěte zůstat doma s blízkým člověkem.

Kategorie 4 – Pozitivní prožitky vázané na pobyt mimo školní prostředí. Ti, co spadají do této kategorie, zůstávají v domácím prostředí z toho důvodu, aby se mohli ponořit do své oblíbené činnosti.

Základní rozdíly, jimiž se obvykle žáci odmítající docházku liší od záškoláků:

- Nesnaží se před rodiči svou nepřítomnost ve škole nijak skrýt.
- Absence trvají zpravidla mnohem delší dobu (týdny až měsíce).

- S učením obvykle nemají problém, mají profesionální cíle podmiňující školní vzdělávání.
- Jejich chování je většinou bezproblémové (Kearney et Silverman).

Kyriacou (2005) pak rozčleňuje pět stěžejních kategorií pravého záškoláctví vycházející z nakumulovaných projevů v chování. Z nich je pak možné odvodit příčinu rozvoje záškoláctví a zajistit tak pokud možno nejefektivnější opatření vedoucí k nápravě vzniklé situace.

1. Právě záškoláctví – žák ve škole není, rodiče to nevědí a předpokládají, že do školy dochází pravidelně.
2. Záškoláctví s vědomím rodičů - rodiče vědí, že dítě do školy nechodí, i přes to, že k tomu nemá žádný oprávněný důvod. Někdy jsou děti dokonce rodiči podporovány, například když slaví narozeniny, potřebují pohlídat sourozence apod.
3. Záškoláctví s klamáním rodičů – sem patří žáci, kteří líčí rodičům, že je jim po zdravotní stránce natolik špatně, že nejsou schopni jít do školy. Ve skutečnosti jim však nic není. Toto je většinou těžko rozeznatelné od záškoláctví s vědomím rodiče.
4. Útěky ze školy – někdy bývá pojmenováno „interní záškoláctví“ - žáci do školy přijdou, ale během vyučování odejdou například jen z výuky a jsou v prostorách školy, nebo odejdou na krátkou dobu mimo prostory školy.
5. Odmítání školy – sem patří ti, kteří mají z docházky do školy psychické obtíže. Do této kategorie spadají poruchy vycházející z problémových situací ve škole, zejména strach z neúspěchu, z náročného učiva, ze šikanování, ze styku se spolužáky, pedagogy, také deprese či školní fobie. Žák má pocity strachu už z představy, že by měl docházet do školy. Zde je nejvhodnější zakročení v podobě odborné intervence.

Autor dále označuje záškoláctví jako začarovaný kruh, který se posiluje pokaždé, když nejsou pravé důvody nepřítomnosti odhaleny, nebo se dokonce škola a rodiče o důvody nestarají. Výsledek je takový, že jakákoli pochybnost ze strany žáka o své schopnosti zvládnout nějaký úkol, nebo případ kdy nechce "trhat partu", absenci opakuje a opět se škole raději vyhne.

Vágnerová (2004) dělí záškoláctví takto:

1. Záškoláctví mající impulzivní charakter. Záškolák předem neplánuje nepřítomnost ve škole, rozhodne se rychle, nepromyšleně, popřípadě odejde v průběhu vyučování. Impulzivní záškoláctví muže někdy trvat i několik dnů, než se to rodiče dozví. Záškolák často setrvává v chození za školu z obavy z následků.
2. Účelové, plánované záškoláctví. Spadá kvůli omlouvání rodiči často do kategorie skrytých druhů záškoláctví. Záškolák plánuje odchod ze školy s předstihem, opouští školu pod různými důvody. Zpravidla to dělá v době, kdy má být zkoušen, psát test nebo z důvodu vyhnutí se učitelům.  
Jde o příležitostnou cílenou absenci. Umožňuje vyhnout se písemné práci, rozhodujícímu zkoušení apod. Absence je výhodná pro celkový prospěch žáka. Často bývá omlouvána rodiči (Jedlička et Kořa, 1998).  
Skrytým účelovým druhem záškoláctví je také absence, která je plně podporována rodiči. Ti určitou aktivitu dítěte shledávají důležitější než školní výuku. Zpravidla se jedná o zájmové činnosti a koníčky, kterým se žák věnuje dlouhodobě, často vrcholově (Jedlička et Kořa, 1998).

Lazarová (2008) rozděluje záškoláctví tímto způsobem:

1. Reaktivní záškoláctví – důvodem je strach z nepříjemné situace ve škole. Většinou je založena na podkladě již prožité negativní zkušenosti. Rozhodnutí bývá impulzivní a nepromyšlené, často k němu dochází až během cesty do školy. Dítě se pak bojí "provalení" záškoláctví a následného trestu, proto v činnosti pokračuje, lže a snaží se ospravedlnit.
2. Záškoláctví jako výbuch – dítě je dlouhodobě ve strachu z trestu, z posměchu učitele či vrstevníků, ze šikany atp. Nepřítomnost ve škole a doma je jediným způsobem, jak se oprostit od delší dobu trvající frustrace. Takové záškoláctví je plánováno předem. Dítě funguje s pocitem bezvýchodnosti a zrady od rodičů i učitele.
3. Záškoláctví jako dobrá zábava – jde o chození za školu s partou v návaznosti například na návštěvy heren, barů atd. Tito záškoláci nejsou tak úzkostní. Za školou jsou s tím pocitem, že se vzniklá situace nějak vyřeší.

Vždy však platí pravidlo, že v čím ranějším stádiu žák odmítá školní docházku, tím je situace kritičtější (Langmeier et Krejčířová, 2006).



## **Fáze záškoláctví**

Rozlišují se 3 fáze záškoláctví. Jsou jimi latentní a experimentální fáze, manipulativní a reaktivní fáze a stupňovaná a fixovaná fáze.

### 1. Latentní a experimentální fáze:

- a) Období latence: Přemýšlení žáka o cílené absenci ve škole. Hledání způsobů, jak legalizovat nepřítomnost. Fáze vrcholí získáním omluvenky.
- b) Období experimentu: Doba za školou je vnímá jako dobrodružství, které bude mít následky.

### 2. Manipulativní a reaktivní fáze:

- a) Manipulativní fáze: Žák nejde do školy s odůvodněním, že je mu například nevolno. Dopředu ví, že mu rodiče vyhoví.
- b) Reaktivní varianta: Latentní záškoláctví dosáhne negativního nebo pozitivního podnětu (konflikt se spolužáky x zábava s partou). Jde o emocionální až zkratovité jednání. Uvědomuje si porušení normy a hledá způsob, jak důsledky zmírnit.

### 3. Stupňovaná a fixovaná fáze

- a) Období stupňování: Pokud z prvotního záškoláctví převažuje příjemný zážitek a ne negativní, jsou sklony ke zvýšení frekvence absencí. Postupně začne být legalizování absencí nereálné a dochází k rezignaci. Nastává fáze uvědomění důsledků, žák už si ale není schopen pomoci bez spolupráce se specialisty.
- b) Období fixování: Chození za školu je již „životním stylem“ (MŠVV, 2015).

## **Absence kratšího typu, tzv. zanedbatelné**

Na všech typech škol se můžeme setkat s kratšími nepřítomnostmi, často unikajícími pozornosti učitelů, protože jsou formálně řádně omlouvány. Přestože učitel může mít podezření, jsou tolerovány, neboť řádná omluvenka je pro pedagoga důkazem konformity dítěte a rodiny ke škole - jejím pravidlům. Alarmující je skutečnost, že se tolerance tohoto typu neustále navyšuje, neboť pedagogové nemají možnost toto záškoláctví postihovat. Tento typ záškoláctví je často v kombinaci s dalšími poruchami chování a učení (Jedlička et Kořa, 1998).

Maynardův průzkum poukazuje na zajímavý fakt, a to že záškoláci nejsou homogenní skupina, ale spíše skupinky s různými rizikovými profily, které se k němu vztahují. Záškoláctví charakterizuje jako významný a dlouhodobý sociální problém nejen Spojených států. Problematický je také odhad prevalence vzhledem k nejednotné definici a normě. Přes četné a značné úsilí o snížení záškoláctví však různorodost skupin zůstává během posledního desetiletí relativně stabilní (Maynard et al, 2012).

## **1.7 Rizikové skupiny žáků**

### **Děti z výchovně nevhodného prostředí rodiny**

Rodinné prostředí, které se vyznačuje nezájmem a nedostatečnou kontrolou dítěte a neodpovídající výchovou, je velmi nevhodné. Důvody takovéto nefunkčnosti rodiny jsou zapříčiněny alkoholismem, kriminálním jednáním, sociálním znevýhodněním, fyzickým či psychickým násilím. Takovéto klima v rodině může často vést k záškoláctví, zejména pak v okamžiku, kdy se k výše zmíněným problémům začnou přidružovat i nesnáze ve škole. Právě u těchto příčin může záškoláctví vyústit až kriminálním jednáním žáka (Matějček, 1991).

Například i sociálně-ekonomické postavení rodičů má významný vliv na rizikové chování a záškoláctví. Rodina může zodpovědným chováním výrazně ovlivnit toto chování žáka. Příčinou může být i nedostatečné finanční zabezpečení (Akume et al, 2013).

### **Děti psychicky deprivované**

Do této skupiny patří žáci, kteří nemají příležitost trvale uspokojit primární duševní potřeby, zejména pak ty v rovině emocionální. Jsou to zejména poruchy duševního vývoje zapříčiněné různě velkým psychickým strádáním (Edelsberger et Kábele, 1988). Matějček (1991) pak vymezuje ještě subdeprivaci, což je mírnější, latentní forma, která však má vážné dlouhodobé až celoživotní následky. Často se objevuje u dětí z rodin s méně příznivými sociálními a emocionálními podmínkami.

Studie oproti tomu také zaznamenávají, že rizikové chování se projevuje i u dětí, které jsou z rodin ekonomicky velmi dobře situovaných, kde jsou až příliš vysoké

materiální zajištění. To je nicméně často možné vysvětlit absencí kladných citových vazeb, problémy v získání vhodné role, společenské pozice aj. (Koluchová, 1998).

### **Děti z výkonově orientovaných, perfekcionistačkých a autoritativních rodin**

Přepjatá snaha o bezchybnost dítěte brání rodičům v realistickém hodnocení svých dětí. Výsledkem pak může být přetížené dítě enormně stimulované, které se často a neúmyslně přiklání k obranným mechanismům. Těmi mohou být také neomluvené absence, jež jsou důsledkem závažné krize života dítěte (Jedlička et Kořa, 1998).

Krize pramení z toho, že rodiče nevnímají dítě takové jaké reálně je, ale jaké by dle jejich představ být mělo. Vypětím se děti uchylují ke lhaní či simulaci nemoci (Matějček, 1991).

### **Prostředí s nadměrnou výchovou a s přehnanou péčí o dítě**

Skryté záškoláctví, které je v současné době poměrně běžným jevem, se často objevuje u rodin s hyperprotektivním způsobem chování k dítěti. Rodiče vychovávají velmi úzkostně, přespříliš jej ochraňují a zbavují ho tím jakékoli vlastní iniciativy a aktivity. To pak v pozdějších stádiích zpomaluje, eventuelně deformuje duševní vývoj dítěte. Dítě zanedbává docházku do školy s vědomím a absolutní podporou rodičů. U tohoto v podstatě neurotizujícího prostředí rodiny se můžeme objevit i tzv. útěk do nemoci (Jedlička et Kořa, 1998).

## **1.8 Škola jako rizikový faktor**

Podle mnoha zahraničních studií má velmi významnou roli v ovlivňování záškoláctví pedagog. Z americké studie z roku 2013 vyplynulo, že přístup učitele má velký dopad na záškoláctví mezi studenty středních škol v USA. Podle výsledků má zásadní roli v této problematice učitel. Významně totiž ovlivňuje postoje a motivaci žáků. Učitelé, kteří vykazují nedostatek respektu, nezájem vůči žákům a ignorují jejich rozdílné a individuální potřeby, mohou mezi studenty způsobit právě navýšení záškoláctví. Jako nejčastější důvod pro záškoláctví uvádí v tomto průzkumu žáci nudu nebo nelibost výukových metod učitelů. Preferují interakci s učitelem, dále tvrdili, že pozitivní interakce mezi učitelem a žákem podporuje jejich docházku, opačně pak působí nezájem a nepochopení. Chování učitelů jako je hrubost, sarkasmus,

nespravedlnost, rozpačitost, autoritativnost a nesnášenlivost, může ovlivnit rizikové chování v oblasti zvyšujícího se záškoláctví. Ke stejnému výsledku vede i přílišné přetěžování, neefektivní výuka a nezáměr. Pro snížení záškoláctví je tedy nezbytná schopnost vytvořit příznivou a příjemnou výuku, zajistit vzdělávací prostředí, které studenty rozvíjí. Záškoláctví, respektive rizikové chování, tak nemusí být jen zásadním příznakem sociálních problémů (Ishak et Fin, 2013).

Zajímavý a převratný může být i pohled další studie z USA (2015). Stále převládá názor, že záškoláci jsou problémoví mladiství s kriminálními projevy a sklony. Záškoláctví je však již příliš rozšířené na to, aby bylo i nadále klasifikováno jako problém rizikového chování tzv. „ztracených existencí“. V posledních letech se rozšiřuje tvrzení, že většina záškoláků nejsou devianti, ale běžní studenti, kteří se rozhodli chodit za školu proto, že z jejich pohledu není v daném momentě přítomnost ve škole nijak užitečná. Přitom však uznávají hodnoty rodiny, domova, vzdělání a jiné.

Záškoláctví je tedy klíčovým důkazem toho, jak moc je přístup školy a motivace důležitá pro vzdělávání žáků. Pokud se tedy ve škole vyskytuje vysoká míra záškoláctví, je žádoucí hledat chybu na její půdě ( Shute et Cooper, 2015).

Stejný výzkum ukazuje, že 61 % až 71 % žáků (etnické menšiny v USA) již někdy bylo za školou. Pokud bychom akceptovali tradiční představu, že záškoláci jsou mladiství delikventi, pak by to znamenalo prevalenci kriminality mládeže více než 60%.

Nedostatečná náročnost, nezajímavost, nuda jsou dalšími faktory podmiňující záškoláctví ( Shute et Cooper, 2015).

## **1.9 Legislativní ošetření záškoláctví**

Záškoláctví je chápáno jako přestupek, kterým žák úmyslně zanedbává školní docházku. Jde o porušení školního řádu (podmínek stanovených školou), současně však jde i o porušení školského zákona, který vymezuje školní docházku. Tu zaznamenává třídní učitel a v případě podezření na páchání záškoláctví kontaktuje zákonného zástupce nezletilého, také může požádat o spolupráci věcně příslušný správní orgán. Prevence záškoláctví, způsoby omlouvání nepřítomnosti žáků, řešení neomluvených hodin a postup subjektů je doporučen Metodickým pokynem MŠMT „K jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví“ vydaným pod č.j. 10 194/2002 – 14. Školy si postup mohou upravit pro vnitřní potřeby,

počet neomluvených hodin již vymezených jako porušení školního řádu se tedy může lišit a je obvykle postihován kázeňským trestem (např. důtky, podmíněčné vyloučení a vyloučení ze školy eventuelně kombinace se sníženou známkou z chování) (Metodický pokyn č.j. 10 194/2002 – 14).

## **1.10 Způsob omlouvání školní absence**

Velmi obsáhlým bodem nejen ve školních řádech je nepřítomnost a omlouvání žáků. Důvodem jsou právě dlouhodobé potíže se záškoláctvím. Dle Metodického pokynu MŠMT, č.j. 10 194/2002 – 14 „k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví“ ze dne 11. března 2002 má zákonný zástupce povinnost omluvit nepřítomnost žáka ve vyučování nejpozději do tří kalendářních dní od počátku absence, a to telefonicky nebo ústně. Po návratu do školy má žák povinnost do tří dnů předložit omluvenku třídnímu učiteli. V případě, že je doklad potvrzující důvod nepřítomnosti nevěrohodný, může se ředitel školy obrátit na zákonného zástupce nezletilého žáka o vysvětlení.

Všechny podmínky pro uvolňování žáka z výuky a omlouvání nepřítomnosti stanovuje školní řád. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy však doporučuje využívání jednotného postup, ten vychází z metodického pokynu na všech základních a středních školách. O neomluvené i zvýšené omluvené nepřítomnosti žáků má třídní učitel informovat výchovného poradce, který tyto údaje vyhodnocuje a prověřuje jejich věrohodnost. Praxe však ukazuje, že tyto pokyny nejsou často plněny nebo jsou obcházeny nejen ze strany žáků a zákonných zástupců, ale také pedagogickým sborem, vedením škol nebo jinými institucemi. Školy mají například povinnost oznamovat orgánu sociálně-právní ochrany dětí skutečnost, která nasvědčuje tomu, že rodiče neplní rodičovské povinnosti, popřípadě jich zneužívají. Dále mohou požádat o spolupráci příslušný správní orgán.

Neomluvenou nepřítomnost do 10 vyučovacích hodin projednává třídní učitel při jednání se zákonným zástupcem nebo zletilým žákem, na které je zákonný zástupce pozván doporučeným dopisem. Projedná důvody absence žáka a způsob omlouvání. Současně upozorní na zákonnou povinnost a seznámí zákonného zástupce nebo zletilého žáka s důsledky, jež s tím mohou souviset. Učitel vytvoří zápis z pohovoru, do něhož uvede způsob řešení. Zákonný zástupce zápis podepíše a obdrží kopii. Odmítnutí či převzetí zápisu se do zápisu musí zaznamenat.

Při neomluvených hodinách v součtu nad 10, svolá ředitel školy výchovnou komisi, které se podle míry a charakteru absence studenta účastní ředitel školy, zákonný zástupce, třídní učitel, výchovný poradce, zástupce orgánu sociálně-právní ochrany dětí, školní metodik prevence, popř. i jiní specialisté a také zástupci rady školy (pokud je zřízena). O průběhu a závěru jednání se provede zápis s podpisy zúčastněných. Neúčast nebo odmítnutí podpisu zákonnými zástupci se v zápise opět zaznamenávají.

V případě, že neomluvená absence žáka převyšuje 25 hodin, má škola povinnost okamžitě odeslat oznámení o zanedbání školní docházky s náležitou dokumentací orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo pověřenému obecnímu úřadu. Oznámení je přiděleno referentovi, který projednává přestupky (kurátor pro děti a mládež oznámení dostane jen na vědomí). Ten zváží, zda jde o přestupek nebo se může jednat o trestný čin. Zástupci mohou dostat napomenutí nebo pokutu do výše 3 tisíc Kč. V případě odvolání proběhne nezkrácené příkazní řízení. To je zahájeno také v případě, jsou-li o vině rodičů pochybnosti. V případě nevinny se řízení odloží nebo zastaví (např. v případě, když rodiče dítě do školy odvádějí, ale to opakovaně utíká). Je třeba rozlišovat, zda se jedná o nedbalost nebo úmysl neposílat dítě do školy.

V případě opakovaného záškoláctví v průběhu školního roku následuje hlášení o zanedbání školní docházky Policii ČR. Problematika záškoláctví je součástí trestního zákona. Nově se uvádí v trestním zákoníku Trestné činy proti rodině a dětem (Metodický pokyn MŠMT k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví č.j. 10 194/2002 – 14).

## **1.11 Důsledky záškoláctví**

V dětském věku může být záškoláctví nebezpečné také proto, že přidružuje toulání a různé přestupky jako krádeže a podvody (Matějček, 1991).

Studie dospělých, kteří trpí neurotickými poruchami, ukázaly, že významná část z nich v dětství odmítala školní docházku. Asi jedna třetina případů trpí těžkými emočními poruchami anebo problematickými sociálními vztahy i v dospělosti (Elliott et Place, 2002).

David Cameron varoval, že je třeba proti záškoláctví zakročit, neboť řešení tohoto jevu dává žákům větší šanci uplatnit se v životě (Groves, 2015).

## **1.12 Diagnostika a intervence**

Nepravidelná či zvyšující se školní docházka může být včasným ukazatelem toho, že něco není v pořádku. Je proto důležité shromažďovat a analyzovat docházku a její důvody. Velká část států se snaží aplikovat "systémy včasného varování" proto, aby žáci nepromarnili šanci dostat se až k úspěšnému zakončení studia (Chorneau, 2012).

Pro pochopení a diagnostiku chování související s nenavštěvováním školy při vyučování je stěžejní zjistit, jestli je negativně či pozitivně posilováno. Zda je „odměnou“ vyhnutí se něčemu nemilému (což je negativní posilování), nebo zda jde o příležitost příjemného zážitku (tedy pozitivní posilování). Pojetí intervence by mělo záviset právě na povaze těchto aspektů, které toto nežádoucí chování směřují. Ke stanovení vhodného způsobu jednání je bezpodmínečně žáka důkladně psychologicky vyšetřit, a to v obecné rovině, i ve vztahu ke konkrétnímu druhu odmítání školy nebo záškoláctví. Odborníci používají celou paletu metod obsahující rozhovor, sezení individuální i rodinné, sebehodnotící dotazníkové výzkumy, hodnocení žáka jinými osobami (např. rodiči a učiteli), sebezpozorování dítěte (např. deník, pozorování v domácím i školním prostředí) a hodnocení rodinné dynamiky (Elliott et Place, 2002).

Z počátku se zjišťují informace o komplexním fungování žáka doma i ve školním prostředí, tak je umožněno dozvědět se závažnost problémů dítěte. Poté se zjišťují reakce dalších osob a konkrétní faktory prostředí, které u žáka způsobují pocity úzkosti a obav. Odborník tedy v této části může zjistit, že odmítání školy je až druhotným příznakem jiného a možná většího problému. Může jít např. o somatické onemocnění, poruchu učení, těžkou depresi, agorafobii, či vzdorovité nebo vyzývavé chování (Elliott et Place, 2002).

### **1.12.1 Intervenční přístupy specialistů u odmítání školní docházky**

Není reálné stanovit jeden obecně fungující postup aplikovatelný pro všechny záškoláky nebo děti odmítající školní docházku. Je jisté, že v případě, že pedagogičtí pracovníci a specialisté z pomáhajících profesí nebudou kooperovat a nebudou chápat důležitost a fungování rolí ostatních odborníků, značně tím snižují možnost úspěchu

a pomoci. Při snaze o řešení problémů záškoláctví a odmítání školní docházky se většinou volí mezi psychodynamickými přístupy, které se věnují poruchám chování, myšlení a cítění. Ty působí obvyklými prostředky, jako například některou z forem individuální, rodinné a jiné terapie a behaviorální terapií. Ta vychází z hypotézy, že je porucha v chování naučená a je tedy možné jí odnaučit za použití „behaviorálních“ technik. U případů odmítání školy se většinou aplikují behaviorální metody postupného zeslabování vztahu mezi přítomností ve škole a zápornými emocemi ději, které to stimulují. Podmínkou je, aby odměny a sankce byly závislé na žádoucím chování (pravidelné docházení do školy). Užívají se variabilní metody a techniky. Jsou založeny na behaviorálních základech, terapii rozhovory, ale v neposlední řadě i na medikamentech (Elliott et Place, 2002).

### **Systematická desenzibilizace**

Systematická desenzibilizace je vhodná zejména při fobiích a zpravidla je třístupňovou procedurou: Učení klienta hluboké relaxaci. Schéma nácviku navrhl N. King. Tato metoda zahrnuje postupné uvolňování svalů. Systematicky se cvičí kontrakce a relaxace různých svalových skupin.

Vytvoří se postupný seznamu situací, vyvolávajících úzkost. Klient a terapeut se po domluvě zaměří na konkrétní druh úzkosti (např. chození do školy). Klient dostane čisté papírové kartičky a na ně má výstižně vylíčit situace s různým úzkostným nábojem. Karty se uspořádají dle stupně úzkosti, při dalších sezeních jsou přidány další karty v takovém pořadí, aby obsahovaly situace i s nepřítomností doprovodného strachu, až po zážitky vzbuzující maximální úzkost.

U každé situace ze seznamu se nahrazuje pocit úzkosti a stresu relaxací. V okamžiku, kdy se jedinec naučí relaxovat, je pobízen k představení si situace z vytvořeného seznamu karet. Pracuje se vzestupně podle intenzity strachu. Žádoucí je, schopnost relaxovat ve všech sepsaných situacích, a tím se oprostit od problému (Vymětal, 2002).

### **Emotivní imaginace**

Emotivní představa je další možností ke snížení strachu. Se systematickou desenzibilizací si je velmi podobná. Učí klienta spojovat obávané situace s imaginárními scénáři, jež „vyvolávají pocit hrdosti, sebeprosazení, radosti a dalších



pozitivních emocí, které potlačují úzkost“. Může jít o představu oblíbeného hrdiny nebo vysněné činnosti, která se následně vyprávěním „spojuje“ s položkami hierarchie. Tento postup se opakuje, dokud nepřestane dítě prožívat nepříjemný pocit (Elliott et Place, 2002).

### **Manipulace s následky a tvarování**

Tento postup odkazuje k operantnímu podmiňování. Manipulace s následky je princip, jenž se soustředí na vliv událostí, ke kterým dochází před a po nežádoucím chování. Ty jsou následně směřovány směrem k tíženému chování. U odmítání školy představuje tento přístup maximalizaci odměn za přítomnost ve škole a naopak minimum odměn v případě, že žák zůstane namísto školy doma. Navíc následuje zákaz oblíbených činností, jako například používání počítače. Jde o postup, při kterém je chování postupně měněno skrze dohodnuté posilování do té doby, než je dosaženo požadovaného výsledku (Kalina, 2013).

### **Nápodoba**

Je založena na předpokladu, že je jedinec schopen převzít konkrétní druh chování jako výsledek procesu pozorování jiné osoby. Tento přístup je nezdědka používaný v léčbě dětských fobií. Zahrnuje pozorování dítětem (např. terapeuta, vrstevníka aj.) v obávané situaci (Elliott et Place, 2002).

### **Nácvik sociálních dovedností**

Sociální dovednosti, jejich budování a trénink jsou úzce spjaty s nápodobou. V souvislosti s odmítáním školy se snaží žákovi pomoci efektivně se vypořádat s interpersonálními situacemi, a tím snižovat obavy z hodnocení spolužáky a pedagogy. Metoda pomáhá reagovat a pochopit chování druhých a adekvátně na ně reagovat. Zahrnuje dovednosti jako naslouchání, verbální i neverbální vyjadřování a rozpoznání postavení dalších osob (Elliott et Place, 2002).

### **Kognitivní terapie**

Během terapie odborník s klientem řeší škodlivé, nevhodné a iracionální představy, ty jsou následně zpochybněny a nahrazeny novým pohledem. Maladaptivní

myšlenky (např. „Když špatně odpovím, spolužáci se mi budou zase smát.“) se při této terapii staví do protikladu k soutěživému a pozitivnímu pojetí (např. „Každý občas dělá chyby, možná že si toho ani ostatní nevšimnou.“) (Elliott et Place, 2002). Zdůrazňuje důležitost úpravy myšlení a jeho vzorců. U této terapie je velmi důležitá spolupráce klienta (Kučera, 2013).

### **Rodinná terapie**

Problém v odmítání školní docházky nespočívá jen v žákovi, ale je výsledkem špatné funkčnosti celé rodiny. Formy práce s rodinou směřují zejména na vhodné výchovné postupy rodičů a zacházení s následky. (Elliott et Place, 2002).

### **Medikace**

Z farmakologické léčby se užívají zpravidla antidepresiva nebo trankvilizéry. Vzhledem k četným vedlejším účinkům, jako nevolnosti, váhové výkyvy, se léčba antidepresivy většinou volí v krajních případech (Elliott et Place, 2002).

## **1.12.2 Intervence školy a pedagogů**

Úloha učitelů je velmi důležitá jak pro odhalení potíží hned v počátcích, tak při vytváření nápomocného a podpůrného školního prostředí. Je jasné, že takové školní prostředí, kde bují šikana, rvačky a záškoláctví, kde dochází k rigidnímu, necitlivému začleňování žáků do kolektivu, což vede k tomu, že se dítě ocitne ve třídě, kde je převážná část nevšimavých, navzájem si cizích vrstevníků, kde je vztah mezi žákem a učitelem neosobní, nebo dokonce nepřátelský, kde na společných prostorách a toaletách nefunguje dohled dospělého personálu, může významnou měrou přispět ke vzniku potíží se školní docházkou. Je nezbytné, aby učitelé rychle reagovali na přítomné počáteční známky odmítání školní docházky nebo záškoláctví a aby rychle vyhledali pomoc dalších odborníků hned na začátku potíží, pokud situaci sami nezvládnou. Zkušení učitelé a pedagogicko-sociální pracovníci, kteří se v problematice vyznají a znají vhodné intervenční metody, mohou i sami včas a správně diagnostikovat problém a terapeuticky pracovat dříve, než do případu vstoupí další instituce. Takže výcvik učitelů ve vhodných a účinných způsobech zvládnání odmítání školní docházky může vést k výraznému snížení četnosti případů objevujících se v ordinacích psychologů a psychiatrů (Elliott, Place, 2002).

Učitelé mohou ovlivnit atmosféru školního prostředí. Je nezbytné, aby škola poskytla žákům vhodné klidné místo, útočiště, kde mohou žáci zahájit a prožít školní den. Je důležité zabývat se také celkovým vlivem školy. Odmítání školní docházky je spojeno s vysokou měrou absence učitelů a studentů, velkými počty žáků ve třídě, výraznou nekázní, horšími studijními výsledky, malou angažovaností pedagogického sboru, atmosférou autoritářství a rigidity. (Elliott, Place, 2002)

Podle zákona o dětech a mládeži mohou být ti, kteří neabsolvovali ve věku povinné školní docházky patřičné vzdělání, předáni do péče místních úřadů. To u mnoha chronických absentérů (jak záškoláků, tak těch, kteří odmítají školu) vedlo k jejich umístění do dětských domovů (Zákon č. 359/1999 Sb., v platném znění).

Je třeba zdůrazňovat a mít na paměti, že záškoláctví je často neadekvátním řešením konfliktních situací v rodině a škole. Mají k němu tendence zejména ti, kteří se subjektivně cítí neúspěšně nebo prožívají úzkost a strach v prostředí svého pobytu. Jedním z hlavních úkolů pro učitele, rodiče, případně i pro psychology je vyšetření pravých příčin záškoláctví. Vzhledem k pestrosti důvodů nelze bohužel stanovit univerzální řešení. Náprava již rozvinutého záškoláctví je často velmi obtížná, proto je obzvláště důležité předcházet těmto jevům. Důležitým krokem k úspěšnému řešení již vzniklého problému je včas identifikovat potíže a chápat individualitu dítěte. Nutnou podmínkou pro vyhledávání a aplikaci efektivních postupů k překonání obtíží je ochota rodičů, učitele a poradenských pracovníků školy. Chceme-li skutečně zvolit adekvátní postup a způsob účinné intervence a zapojit žáky zpět do řádné školní docházky, musíme akceptovat rozdíly mezi záškoláky a dětmi odmítajícími školní docházku (Metodický pokyn MŠMT, č.j. 10 194/2002 – 14 „ Příloha č. 11).

Studie Enea a Dafinoiua (2009) nastiňuje program na redukcii záškoláctví, který zahrnuje kombinaci vnitřních motivačních a stimulačních strategií, jako jsou motivační pohovory, objektivní a na řešení orientované poradenství a vnější podněty. Princip motivačních rozhovorů je nejen vyjádření zájmu a pochopení, ale i vyslechnutí bez obviňujícího přístupu. Založen je na motivaci a snaze ke změně (Enea et al, 2009).

Nezbytnou podmínkou pro hledání účinných strategií k postupnému překonávání vzniklých obtíží je spolupráce rodičů, učitele i poradenských pracovníků školy. Důležitý je kontakt s dítětem - společně se pokusit najít cestu k nápravě (Lazarová, 2004).

Pedagogům i mladistvým s rizikovými projevy chování zajišťují diagnostickou, poradenskou, posudkovou a konzultační činnost: školní poradenská pracoviště,

pedagogicko-psychologické poradny, dětské psychiatrické poradny pedagogicko-sociální pracovníci, místní oddělení sociálních služeb i policii ČR (Metodický pokynu MŠMT, č.j. 10 194/2002 – 14 „ Příloha č. 11).

### **Doporučený postup s ohledem na cílovou skupinu:**

Jednání s žáky:

- Přátelská komunikace bez hodnocení a odsuzování.
- Hovořit zásadně o faktech a konkrétním chování žáka, bez škatulkování.
- Nezjišťovat věcnou stránku problému, ale individuální prožívání situace z pohledu žáka.
- Zjišťovat, jak na své chování nahlíží s odstupem.
- Společně stanovit cesty k nápravě.
- Pozitivně hodnotit dobrou vůli dítěte a připravit mu podmínky v rodině i ve škole.

Jednání s rodiči:

- Vyjádřit empatický přístup k jejich emocím.
- Oddělovat osobnosti dítěte od konkrétního chování.
- Vést k porozumění motivace chování dítěte.
- Soustředit se na stanovení řešení problémů, jak řešit situaci.
- Na konci rozhovoru shrnout postupy a dohody řešení.
- Dohodnout se na dalším setkání k reflexi a zhodnocení funkčnosti opatření, eventuelně hledání dalších možností.

Jednání s učiteli:

- Způsob komunikace o dítěti je v podstatě shodný jako s rodiči.
- Důležité je vysvětlovat motivaci chování žáka ve spojitosti s rodinným prostředím a přístupem rodičů, aby učitel dítě lépe pochopil.
- Vést k dlouhodobé podpoře žáka v případě, že má snahu o zlepšení.  
(Metodický pokynu MŠMT, č.j. 10 194/2002 – 14 „ Příloha č. 11).

Lazarová (2008) dále rozšiřuje doporučení pro učitele takto: Při hledání příčin je důležité si vytvořit dostatek času pro analýzu situace, kontaktovat rodiče, případně psychologa.

- Je-li záškoláctví důsledek neúnosné školní situace, je nutné nastolit změnu. Nastolit dlouhodobá opatření k znemožnění opakování situace a odstranění její příčiny. Přínosné je spolupracovat s pedagogicko-psychologickou poradnou a poradenskými centry.
- Zjistit, jaké postavení má problémový žák v kolektivu. V případě obav ze svěřené situace učitelům nebo rodičům, předat ho do péče psychologa.
- Pomoci dítěti při návratu do třídy. Doprovodit ho při prvním vstupu do kolektivu. K vyřešenému záškoláctví se již nevracet. Není žádoucí dále projevovat nedůvěru.
- Domluvit se s rodiči na častějším kontaktu, pro případné včasné odhalení dalšího záškoláctví.

### **Nevhodné postupy**

- Nedůslednost učitelů v dodržování školního řádu, nastavených pravidel tříd, špatná komunikace s vedením školy, kolegy, žáky.
- Nejednotný přístup pedagogů v dodržování nastavených pravidel ve vztahu k řešení záškoláctví.
- Nekompetentní a neprofesionální komunikace s rodiči a obavy se setkání s nimi (Metodický pokyn MŠMT, č.j. 10 194/2002 – 14 „ Příloha č. 11).

## **1.13 Školní prevence**

Řada pedagogických a psychologických průzkumů ukazuje, že škola je pro velkou část žáků zážitkem plným stresu a vyvolává v nich pocity únavy, napětí, vyčerpání a nejistoty. Dokonce i ti žáci, kteří jsou dle učitelů hodnoceni jako výborní a mají vynikající výsledky, mají ze školy, z přístupu některých učitelů a z výuky strach a objevuje se u nich nepříznivý postoj. Tyto situace se následně ve velkém projevují na zvýšené labilitě velkého množství žáků a přináší různé problémy v projevech chování (agresi, násilí, šikanu a záškoláctví). Zároveň mají podíl na problémech žáků v učení a na následném snižování kvality výkonnosti žáků ve škole, jejich školní

úspěšnosti. Toto je zapříčiněno dnešní dobou, kdy se často podporuje soupeření, vnější slepá poslušnost a jednosměrná komunikace na neosobní interpretaci maximálního množství informací (Gajdošová, Herényiová, 2006).

### **1.13.1 Metodický pokyn k primární prevenci**

Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních v souladu s § 29 odst. 1 a § 30 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 18 písm. obsahuje toto:

- Osvětluje základní terminologii rizikového chování.
- Začleňuje prevenci do školního vzdělávacího programu.
- Charakterizuje jednotlivé instituce v systému prevence.
- Popisuje úlohu pedagogických pracovníků v systému prevence.
- Definiuje Minimální preventivní program.

Doporučuje školám a školským zařízením postupy při výskytu vybraných rizikových forem chování dětí a mládeže (Metodický pokyn MŠMT k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví č.j. 10 194/2002 – 14).

### **1.13.2 Primární prevence rizikového chování**

Základním cílem primární prevence u dětí a mládeže ve školních institucích je nejen vzdělávání jako takové, ale i výchova ke zdravému stylu života, k osvojení pozitivního sociálního chování prostřednictvím zvyšování emoční inteligence žáků a zachování integrity jedince. Jedná se tedy o to, zabránit výskytu rizikového chování, nebo co nejvíce omezit škody působené jeho výskytem mezi žáky. Primární prevence sociálně rizikového chování u žáků v působnosti Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je zaměřena na předcházení těmto jevům v chování žáků, na včasné identifikaci a na zahájení okamžité intervence.

Předcházení výskytu je důležité zejména u následujících rizikových jevů v chování žáků:

- Záškoláctví.
- Šikana, rasismus, xenofobie.
- Vandalismus, kriminalita, delikvence.

- Užívání návykových látek (tabák, alkohol, omamné a psychotropní látky).
- Vznik onemocnění HIV/AIDS a dalších infekčních nemocí souvisejících s užíváním návykových látek a rizikovým sexuálním chováním.
- Závislost na náboženském a politickém extremismu.
- Patologické hráčství (gambling).  
Virtuální drogy (Metodické doporučení č.j.: 21291/2010-28).

Včasné rozpoznání a zajištění okamžité intervence je nutné zejména v případech:

- Domácího násilí.
- Týrání a zneužívání dětí (včetně komerčního sexuálního zneužívání).
- Ohrožování mravní výchovy mládeže.
- Poruch příjmu potravy (mentální anorexie, bulimie) (Metodické doporučení č.j.: 21291/2010-28).

### **Všeobecná primární prevence**

Znamená povinnost důsledného seznámení žáků a rodičů se školním řádem konkrétní školy nebo školského zařízení při zahájení školního roku a současně nutnost obeznámit s preventivní strategií a Minimálním preventivním programem školy (Metodický pokyn MŠMT, č. j. 20 006/2007-51).

### **Nespecifická primární prevence**

Zahrnuje veškeré aktivity, které podporují zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování, především prostřednictvím organizace a smysluplného využívání volného času v zájmových, sportovních a volnočasových aktivitách, které vedou k dodržování společenských pravidel a norem chování, ke zdravému rozvoji osobnosti odpovědné za sebe i své jednání (Budinská, 2007).

Prostřednictvím školního vzdělávacího programu je třeba posilovat u žáků kladný přístup ke škole a vzdělání, současně také budovat pozitivní vztah ke svým spolužákům a učitelům, dávat pozitivní vzory chování a posilovat zdravou atmosféru ve škole, nabízet mimoškolní zájmové činnosti (Metodické doporučení MŠMT č.j.: 21291/2010-28).

### **Specifická primární prevence**

Je tvořena aktivitami a programy, které jsou specificky cíleny na předcházení a omezování výskytu jednotlivých druhů rizikového chování žáků.

Specifická prevence zahrnuje:

- Všeobecnou prevenci, zaměřenou na všechny žáky bez toho, aby byl zjišťován rozsah problému nebo rizika.
- Selektivní prevenci, ta je již zaměřena na skupiny nebo jednotlivce, u nichž je předpoklad zvýšené hrozby rizikového chování.
- Indikovanou prevenci, která je cílena na konkrétní jednotlivce a skupiny, u kterých se vyskytl vyšší výskyt rizikových faktorů v oblasti projevů chování, interakcí v rodině, ve škole, nebo ve skupině vrstevníků (Budinská, 2007).

### **Efektivní primární prevence**

Tvoří komplexní a návazné programy a aktivity, které pomáhají žákům vzdorovat sociálnímu nátlaku. Jsou cíleny na zvýšení kvality komunikace a na nenásilné zvládnutí konfliktních situací, odmítání návykových látek a zvyšování zdravého sebevědomí, učí zvládání úzkosti a stresu (Budinská, 2007).

### **Neúčinná primární prevence**

Je založena na pouhém zastrašování, citovém apelování, předáváním strohých informací a samostatně realizovaných jednorázových aktivit bez další návaznosti, potlačování diskusí. Soustředí se například na hromadné aktivity či projekci pouze doplňkových filmů, po níž by měla vždy plynule následovat v malých skupinkách diskuze o zhlédnutém problematickém jevu (Budinská, 2007).

### **1.13.3 Minimální preventivní program**

Problematika prevence rizikového chování jako celku i v jednotlivých částech je obsáhlou a současně nadměrně citlivou oblastí. Je tedy na místě snaha školy o to, aby se činnosti vedoucí ke zdravému životnímu stylu a prevenci staly běžnou a automatickou součástí jejího vzdělávacího a výchovného procesu. Je tedy bezpodmínečně nutné, aby všechny školy měly vypracovaný plán Minimálního preventivního programu, který bude promyšlený z hlediska veškerého obsahu, metod



a forem práce s žáky, vycházející z analýzy školního prostředí. Tento plán, coby povinný dokument každé školy, je individuální, co se týče zaměření a pestrosti nabídky mimoškolních i volnočasových aktivit žáků. Jeho obsahem se školy pokoušejí nabízet aktivity, kterými je možné vzbudit větší zájem o sport, umění, knihy, divadlo, hudbu a zároveň tak odsunout zájem a sklon k možnému rizikovému chování. To, zda je škola v této činnosti úspěšná, může hodnotit vnější pozorovatel a hodnotitel, kterým může být krajský či okresní koordinátor prevence. Interně jej také vyhodnocuje metodik školní prevence v rámci autoevaluačních procesů školy. Spojení těchto dvou možností tvoří příležitost, jak zkvalitnit práci v rámci prevence rizikového chování. Hodnocení i sebehodnocení jsou mezi odbornou veřejností vysoce uznávané a doporučované. Skutečnost je ovšem taková, že jejich aplikace v praxi se střetává s různými problémy, což je pravděpodobně důvodem jejich ne příliš běžného a automatického užívání ve školách.

Dobrý preventivní program by měl mít charakter:

- Dlouhodobý, prováděný v průběhu celého školního roku.
- Cílený na komunikativní dovednosti, a tím podporovat rozvoj osobnostní a sociální stránky žáka.
- Směřovaný na všechny žáky, ale i pracovníky školy a zasahující také do okolí školy (zejména k rodičům žáků).
- Informace by neměly být pouze dávány, ale měly by být od všech subjektů také přijímány (např. spolupráci rodičů na akcích školy a zvaním odborníků do školy).
- Příznivě působící na klima tříd snižováním rizik, které narušují zdravý osobnostní a sociální vývoj a odolnost vůči rizikovým jevům.
- Měl by témata zařadit do celého chodu školy, zdůraznit konkrétní problematiku nejen v samotných předmětech, ale zvláště v mezipředmětových vazbách a při mimoškolních aktivitách.

Cílem všech preventivních aktivit zaměřených na prevenci patologie je posilovat odolnost vůči těmto jevům a efektivněji osvojovat sociální kompetence. Termín kompetence žáků neboli způsobilosti. To je současně zakotveno v kurikulárních dokumentech v České republice i v zahraničí (Vašátková, 2004).

Podmínkou úspěšné implementace Minimálních preventivních programů je jejich podpora ředitelem školy, který by měl umožnit získat metodikovi školní prevence další nezbytné vědomosti a dovednosti, protože odborní pracovníci školského

poradenství nemají dosud k dispozici mnoho kvalitních diagnostických metod a tím méně dovedností, jak s nimi pracovat (Čáp et Mareš, 2001).

#### **1.13.4 Školní metodik prevence**

Realizace Minimálních preventivních programů spočívá zejména na školním metodikovi prevence. Náplň jeho činnosti je velmi rozsáhlá, zahrnuje například provádění a zajištění konkrétních programů a jejich následné vyhodnocování. Stává se z něj současně manažer, který by měl plnit požadavky vycházející z tzv. analýzy 4 E:

1. Effectivess tj. účelnost.
2. Efficiency tj. účinnost.
3. Ekonomy tj. hospodárnost.
4. Equita tj. odpovědnost (Lednický, 2000).

Pokud si přidáme k této skupině ještě evaluaci, získáme další E a dostaneme se k číslu 5. Těchto pět bodů by se měl školní metodik při realizaci programů vždy snažit splnit (Vaš'atková, 2004).

#### **1.13.5 Školní psycholog**

Velmi cenná v prevenci a při řešení problémů žáků ve spojitosti se sociálně patologickými jevy je služba školního psychologa. Psychologové působící ve školním prostředí zauímají výhodnou pozici. Jejich velkým benefitem je totiž to, že pracují přímo v místě dění, a tak znají velmi dobře podmínky konkrétní školy, její nedostatky i pozitiva. Mohou se tedy výrazněji a efektivněji zapojit do tvorby podporujícího klimatu, podílet se na zpříjemňování školní atmosféry a na posilování partnerských vztahů v učitelském sboru, v interakci mezi učiteli a rodiči a mezi učiteli a žáky, které jsou podstatné k zajištění duševního zdraví žáků i učitelů, a současně na prevenci vzniku sociálně patologických jevů u žáků dané školy. Denně sledují chod školy a interní dění, pozorují interakce, čímž efektivněji poznávají celý systém školy, školní prostředí a jeho atmosféru, výchovně vzdělávací proces, učitelský sbor i třídy žáků a už v počátcích tedy mohou zachytit a řešit objevující se výchovné a vzdělávací problémy (Gajdošová, Herényiová, 2006).

Působení školního psychologa a jeho služeb může využít jak vedení školy, tak i sami učitelé při řešení sociálně psychologických problémů školy, zejména pak sociálních vztahů ve třídách a skupinách žáků, vztahů mezi učiteli a žáky. U žáků

s narušenými sociálními interakcemi zjišťuje, jak se chovají v kolektivu žáků při výuce, během přestávek, jaké je jejich chování na školních akcích, exkurzích, s kým se kamarádí, jaké je jejich rodinné zázemí a situace, jaká je spokojenost s volbou školy, její atmosférou apod. (Miovský, 2010).

Školní psycholog podává také návrhy a spolupracuje s vedením školy kupříkladu při tvorbě rozvrhů respektování psychohygieny vyučování, dbá na respektování psychologických aspektů didaktických zásad, soustřeďuje se také na zkvalitňování sociálních kompetencí a dovedností pedagogů, jejich asertivních projevů a adekvátního řešení konfliktů ve školním prostředí pomocí nácviků a tréninků, aplikaci humanistických principů ve vzdělávání žáků a v mezilidských vztazích ve školním prostředí. Psycholog ve škole také zpracovává komplexní rozbor školní úspěšnosti žáků a konfrontuje je s jejich psychologickými předpoklady, upozorňuje na úroveň kognitivního vývoje. Analyzuje záškoláctví a jeho možné faktory u jednotlivců. Cílí také na výchovu žáků k partnerství, rodičovství nebo na otázky závislostí. Důležitá je jeho osvětová práce ve vztahu k rodičům - pořádá pro zákonné zástupce besedy a přednášky o aktuálních problémech výchovy. Současně také organizuje přednášky pro učitele a výchovné poradce se zaměřením na problematiku výchovy a vzdělávání a informuje je o výsledcích vlastních šetření a výzkumech, jež by jim byli přínosem ve zkvalitňování pedagogické práce (Gajdošová, Herényiová, 2006).

Primární preventivní činnost školního psychologa je směřována na umožnění a tvorbu takových podmínek ve fungování školy, které zabraňují a předcházejí vzniku pestré škály problémů. Důležitou součástí preventivních aktivit je tvorba a uskutečnění činností a akcí, ve kterých se žáci učí poznávat sebe i své okolí, správně řešit konflikty ve škole i mimo ní a podobně (Gajdošová, Herényiová, 2006).

## **1.14 Rozvíjení emoční inteligence žáků**

Emoční inteligence je v současné době na předních místech pozornosti psychologů, pedagogů, ale i dalších odborníků. Důvodem je reakce na překonání současné společenské emoční krize a na rozklad společenských etických norem zejména v souvislosti s novými společensko-ekonomickými podmínkami po roce 1989. Je reakcí na zhoršené chování a rizikové jevy spojené s mládeží. Pokud se výchovným působením v dětství a dospívání nepodaří ovlivnit emoční stránku lidské osobnosti, pak musí daný jedinec, který má nedostatečné množství emoční inteligence, čelit

rizikům depresí, projevům hrubého a násilného chování, užíváním návykových látek, ale například i poruchám příjmu potravy a dalším nežádoucím faktorům. V dnešní době je však bohužel citová výchova v tradiční škole opomíjena a často se spoléhá pouze rodinu.

Pomocí pojmu emoční inteligence jsou specifikovány emoční vlastnosti důležité pro dosažení úspěchu. Mezi ně je řazena úcta, vcítění, laskavost, vyjadřování a chápání pocitů, přátelskost, ovládání emocí, vytrvalost, nezávislost, schopnost řešit mezilidské vztahy, obliba a přizpůsobivost. Emoční inteligence je současně schopnost dokázat se sebemotivovat, ovládat svou náladu, zabránit úzkostným stavům a nervozitě, ovládat vlastní pohnutky, být trpělivý, ovlivňovat kvalitu vlastního myšlení a schopnost pochopení druhého člověka. Strukturu kvalit emoční inteligence objasňujeme ze dvou hledisek, tím prvním je struktura schopností vztahujících se k vlastní osobě a druhým jsou kompetence v oblasti mezilidských vztahů.

- Schopnosti vztahující se k vlastní osobě:

reálné sebehodnocení, sebeovládání, sebeuvědomění, sebevědomí, spolehlivost, svědomitost, přizpůsobivost, schopnost inovace, motivace k vyšším cílům, ctízádnost, loajalita, iniciativa, optimismus.

- Kompetence v oblasti mezilidských vztahů

pochopení, schopnost týmové práce, empatie, schopnost vytvářet vazby, zvládání konfliktů, ochota podřídit se změnám, orientace na druhé, schopnost komunikovat, schopnost ovlivňovat, schopnost stimulovat osobní růst druhých.

Toto jsou nejdůležitější prvky spadající do emoční inteligence, nutné pro každodenní život. Jednotlivec nemůže mít vždy všechny tyto schopnosti. Ve škole by však měla být snaha žáky naučit co největšímu počtu z těchto dovedností a kompetencí, neboť jsou velmi potřebné nejen pro úspěch ve školním prostředí, ale zejména pro běžný život. Proto by emoční výchova neměla být odsouvána a bagatelizována. Příčiny emoční krize člověka jsou komplexní a patří sem mnoho důležitých faktorů, které v případě podcenění důležitosti mohou vést k patologickému chování. Patří sem mimo jiné vrozené vlastnosti, rodinné vztahy, chudoba, život na ulici, vliv masmédií a řada dalších. Žádný zásah ani emoční výchova samy o sobě tyto problémy nevyřeší, ale ve spojení se škálou dalších opatření se může výchova k emoční inteligenci stát jedním ze stěžejních pilířů transformace výchovy a zároveň neoddelitelnou součástí inovativních vzdělávacích systémů, alternativních škol a koncepcí (Gajdošová, Herényiová, 2006).

## **1.15 Příklady rozporuplných pokusů o zlepšení školní docházky v zahraničí**

Francouzská vláda například podporuje možnost motivovat žáky k řádné docházce finanční odměnou. Tento nápad se zatím realizoval na třech lyceích na předměstí Paříže, kde jsou zejména slabší žáci. Každá třída disponuje 2000 eur, pokud její členové nepřekročí maximální limit absencí. Cílem není přerozdělovat peníze jednotlivcům, ale financovat akce v zájmu celé třídy. Mnozí odborníci však tento nápad a druh motivace kritizují (Berková, 2009).

V americkém městě Cincinnati začali dokonce odměňovat studenty za docházku jednotlivě. Studenti dostávají peníze za řádné plnění školních povinností. Je to způsob boje s kriminalitou mládeže a záškoláctvím, kvůli němuž loni studium na této škole dokončilo jen 18 % žáků. Většina žáků této školy pochází z drsného prostředí a jejich vyhlídky na dokončení středoškolského vzdělání jsou mizivé. Devět z deseti žáků žije v chudobě, pouze jeden z pěti má oba rodiče, mnoho dalších už na poloviční úvazek pracuje a někteří mají dokonce děti (Opačný přístup ale zvolili například v Chicagu, kde problémoví studenti musí platit pokuty (ČTK, 2012). Podobné opatření je i ve Velké Británii. Podle stávajících pravidel mohou školy vybírat 60 liber jako fixní trest pro rodiče, jejichž děti chodí vytrvale za školu (Groves, 2015).

V Bavorsku byli již před více než deseti lety z důvodu neustále se zvyšujícího počtu záškoláků povoláni policisté v civilu. Ti hledají záškoláky, které pak dovedou do školy. Například ve školním roce 2002/2003 jich policie dopadla 1114. V obou předchozích letech to bylo ještě o pět set neposlušných žáků více. O neobvyklém modelu spolupráce mezi školou a policií, u jehož zrodu stál na konci devadesátých let bavorský ministr vnitra, se mezitím diskutuje v celém Německu a stejnou cestu zvažují i jiné země. Odchyťování záškoláků policisty je součástí boje proti kriminalitě mladistvých. Dokládá to i studie Kriminologického výzkumného ústavu Dolní Sasko, která prokázala, že ze 2000 mladých zločinců chodila za školu více než polovina. Názory na bavorské metody se přesto různí. Učitelé policejní doprovod svých svěřenců, jako recept proti záškoláctví, odmítají. Je to podle nich pouze zdánlivé řešení. S kuriózním nápadem však přišel braniborský ministr. Navrhl, aby byl nenapravitelným záškolákům na nohu připevněn elektronický řemínek, s jehož pomocí by se dalo zjistit, kde se záškolák právě nachází (Jánská, 2003).

Podobně kuriózní je i brazilské řešení záškoláctví. V Brazílii zavádí čipy na školních uniformách. Do příštího roku mají mít školní uniformy s čipem všechny školní děti ve městě Vitória da Conquista až do věku 14 let. Podle místních úřadů pomůže toto opatření vylepšit vztahy mezi učiteli a žáky. Podnětem k jejich zavedení se stala skutečnost, že mnozí z rodičů sice dovezli dítě ke škole, ale už neviděli, jestli doopravdy vešlo dovnitř (ČTK, 2012).

## 2 Metodika

### 2.1 Charakteristika karlovarského kraje

Karlovarský kraj se rozkládá v západním segmentu České republiky. Vznikl rozčleněním Západočeského kraje na Plzeňský a Karlovarský kraj. Na severu a západě vytváří státní hranici se Spolkovou republikou Německo, z východní strany sousedí s Ústeckým krajem a na jižní části s krajem Plzeňským. Celková rozloha je 3 314 km<sup>2</sup>, což je 4,25 % celkové rozlohy České republiky. Z celkové rozlohy kraje je 43,1 % pokryto lesy. Většina území kraje spadá do povodí řeky Ohře, ta je současně nejvýznamnější řekou Karlovarska. Mezi další řeky patří Teplá, Rolava, Bystřice a Svatava. Jižním směrem od Ohře leží Český les a směrem do vnitrozemí Slavkovský les a Doupovské hory. V jižní části území se rozkládá Tepelská vrchovina. Severním směrem od Ohře se táhnou Smrčínové porosty a Krušné hory, tvořící hranici s Německem. Nejvyšším bodem v kraji je krušnohorský Klínovec (1 244 m.n.m.), který leží v okrese Karlovy Vary (ČSÚ Karlovy Vary, 2016).

Kraj se skládá ze 3 okresů (Karlovy Vary, Sokolov a Cheb). V současnosti je na tomto území celkem 132 obcí, které jsou složeny z 518 částí. Tím je v rámci České republiky krajem s nejnižším počtem obcí. K 31. 12. 2014 žilo na území kraje celkem 299 293 obyvatel. Nejvíce obyvatel 120 797 žije v okrese Karlovy Vary, na druhém místě je Cheb s počtem 92 019 obyvatel. Nejméně obyvatel žije v okrese Sokolov. Sídlem kraje, a zároveň největší obcí kraje, jsou Karlovy Vary. Karlovarský kraj je počtem obyvatel nejmenším krajem republiky, rozlohou zaujímá 2. místo za Libereckým krajem a hustotou osídlení je na 4. místě v republice (ČSÚ Karlovy Vary, 2016).

Průměrný věk obyvatel v kraji je 41,8 let. V kraji jsou nejpočetněji zastoupeni lidé s učňovským a středním vzděláním bez maturity (37,6 %). Druhou nejvýraznější skupinou jsou lidé se středním vzděláním 32,1 %. Pouze základní vzdělání má 19,8 % obyvatel. Vysokoškolský diplom má v Karlovarském kraji pouhých 9,8 % obyvatel. V úvahu není brána věková skupina 15 – 24 let, neboť nemohlo dojít k dosažení zamýšleného vzdělání (ČSÚ Karlovy Vary, 2016).

Průměrná mzda je 22 060 Kč, což je nejnižší mzda ze všech krajů ČR. Nezaměstnanost je po Ústeckém kraji druhá nejvyšší v republice (10, 5%). Kriminalita je na Karlovarsku 22,4 % na 1000 obyvatel (ČSÚ Karlovy Vary, 2016).

Karlovarský kraj také patří mezi kraje s nejmenším počtem věřících - 20,5 %. Více než 70 % obyvatel uvádí, že jsou bez vyznání (ČSÚ, Krajská reprezentace Karlovy Vary, 2003).

Karlovarský kraj má pestrou strukturu hospodářství. V okresech Karlovy Vary a Cheb je hlavní prioritou lázeňství a cestovní ruch. Okres Sokolov se vyznačuje zejména těžbou hnědého uhlí, energetickou, chemickou a strojírenskou výrobou. V kraji mají své neodmyslitelné postavení i tradiční odvětví, jako je výroba skla (Moser), porcelánu, lihovin (Becherovka), minerálních vod (Mattoni) a textilu. V Karlovarském kraji se nachází nejvýznamnější koncentrace lázeňských míst v republice. V karlovarském okrese leží lázeňská města Karlovy Vary a Jáchymov, v okrese Cheb pak Mariánské Lázně, Františkovy Lázně a Lázně Kynžvart. V kraji poskytuje služby přes 70 lázeňských zařízení, tj. více než 44 % z celé republiky (ČSÚ Karlovy Vary, 2016).

## **2.2 Charakteristika okresu Karlovy Vary**

Okres vznikl 1. 7. 1960 z někdejších okresů Karlovy Vary, Toužim, východní části okresu Mariánské Lázně, malé části okresů Podbořany a Kadaň. Do okresu bylo začleněno také území Vojenského újezdu Hradiště. V roce 1961 byla ještě připojena obec Chyšce z okresu Plzeň-sever. Okres Karlovy Vary sousedí na severu se Spolkovou republikou Německo, na západě s okresy Sokolov a Cheb, na východě s okresy Chomutov a Louny a na jihu s okresem Plzeň-sever. Celková rozloha činí 1 515 km<sup>2</sup>. Z přírodních bohatství mají největší význam léčivé termální prameny v Karlových Varech a radioaktivní vody v Jáchymově. Dále jsou v okrese důležitá ložiska kaolinu, který je stěžejní surovinou pro výrobu již zmíněného porcelánu. Těží se zde i kámen, písek, bentonit a dřevní hmota. Hospodářsky lze karlovarský okres charakterizovat jako průmyslově-zemědělský s významným podílem lázeňství a cestovního ruchu. Dlouholetou tradici má i výroba produktů z minerálních vod.

Podíl nezaměstnaných na obyvatelstvu činil v roce 2014 celkem 8,31 %. Celkově komplikovaná ekonomická situace v okrese má i negativní vliv na počet investorů, kteří zde pořizují nové dlouhodobé nehmotné i hmotné investice (ČSÚ Karlovy Vary, 2016).



## 2.3 Střední zdravotnické školy v Karlovarském kraji

V Karlovarském kraji jsou dvě střední zdravotnické školy. Střední zdravotnická škola a vyšší odborná škola v Chebu a Střední zdravotnická škola a vyšší odborná škola v Karlových Varech. Na škole v Karlových Varech studuje v současné době celkem 515 žáků a studentů, z toho 392 žáků na střední škole a 123 studentů na vyšší odborné škole. Na střední zdravotnické škole studují žáci v těchto čtyřletých studijních oborech – Zdravotnický asistent, Laboratorní asistent, Asistent zubního technika, Zdravotnické lyceum, Farmaceutický asistent, Masér sportovní a rekondiční a Nutriční asistent. Dále je možné také studovat ve tříletém studijním oboru Ošetřovatel. Na vyšší odborné škole mají studenti možnost vzdělávání v následujících oborech – Diplomovaná všeobecná sestra, Diplomovaný farmaceutický asistent, Diplomovaný zubní technik, Diplomovaný dentální hygienista, Diplomovaný nutriční terapeut. Pedagogický sbor tvoří celkem 87 pedagogů, z toho jich je 60 interních a 27 externích. Odborných učitelů je celkem 57 a všeobecných 24 (SZŠ a VOZŠ Karlovy Vary, 2016).

## 2.4 Organizace výzkumu

Rizikové chování mládeže, je závažným celospolečenským jevem. Obzvláště výskyt záškoláctví a odmítání školní docházky stále stoupá. V této souvislosti byl ve školním roce 2007/2008 proveden první výzkum sociálně patologických jevu u žáků středních zdravotnických škol v Karlovarském kraji (dále SZŠ), který se obecně zaměřoval na všechny druhy rizikového chování. Už z tohoto výzkumu mimo jiné vyplynula informace, že 30,80 % žáků se dopustilo záškoláctví. Významný rozdíl byl zjištěn v podílu záškoláctví v 1. a 4. ročnících. Zatímco v 1. ročnících se dopustilo záškoláctví 12,88 % respondentů, ve 4. ročnících je to již více než 1/2 dotázaných žáků (50,85 %). Další provedené setření z roku 2014 se již zaměřovalo na problematiku záškoláctví a vykazovalo výrazně stoupající tendenci (přibližně o 20 %).

Na základě těchto výsledků byl dán požadavek ze strany Střední zdravotnické školy v Karlových varech na výzkum zaměřující se a prohlubující jednotlivé složky rizikového chování mládeže.

Výzkum problematiky záškoláctví a odmítání školní docházky byl koncipován jako sociologický. Jeho cílem bylo zmapovat četnost výskytu záškoláctví a odmítání školní docházky, analyzovat faktory související a ovlivňující záškoláctví a školní

docházku u žáků 1. a 4. ročníku Střední zdravotnické školy v Karlových Varech, a to z několika hledisek jako například vliv rodičů, třídního učitele, školy a žáků samotných a výsledky mezi sebou porovnat. Výsledky šetření budou porovnány také s některými fakty, které uvádí Příloha č. 11 metodické doporučení č. j. 21291/2010 - 28 k primární prevenci rizikového chování ve školním prostředí.

Základem výzkumu byly tyto vstupní hypotézy:

- H 1 Méně než 60 % žáků na SZŠ v Karlových Varech bylo již někdy za školou.
- H 2 Dívky chodí častěji za školu, než chlapci.
- H 3 Více než 85 % rodičů omluví svým dětem zjištěné záškoláctví.
- H 4 Více než desetina záškoláků uvádí jako důvod záškoláctví strach ze šikany.

## **2.5 Časový harmonogram výzkumu**

Časový harmonogram výzkumu byl rozložen do několika fází. V přípravné fázi byl zpracován záměr a projekt výzkumu, probíhal sběr informací, byly stanoveny vstupní hypotézy a byl vytvořen dotazník. Tato fáze trvala přibližně 3 měsíce (červenec až září 2015). Poté následovalo vlastní terénní šetření, kdy byly rozdány žádoucím respondentům dotazníky. Výše uvedené šetření bylo uskutečněno v průběhu měsíce února a března 2016. Shromáždění dotazníků, jejich optická a logická kontrola a vkládání dat do programů proběhlo v březnu 2016. V témže měsíci byla provedena matematicko-statistická analýza, interpretace výsledků výzkumu a jejich zhodnocení. Závěrečnou fází bylo shrnutí výsledků, závěrů, doporučení dalšího výzkumu a dokončení vlastní diplomové práce. Tato závěrečná fáze probíhala v březnu a dubnu 2016.

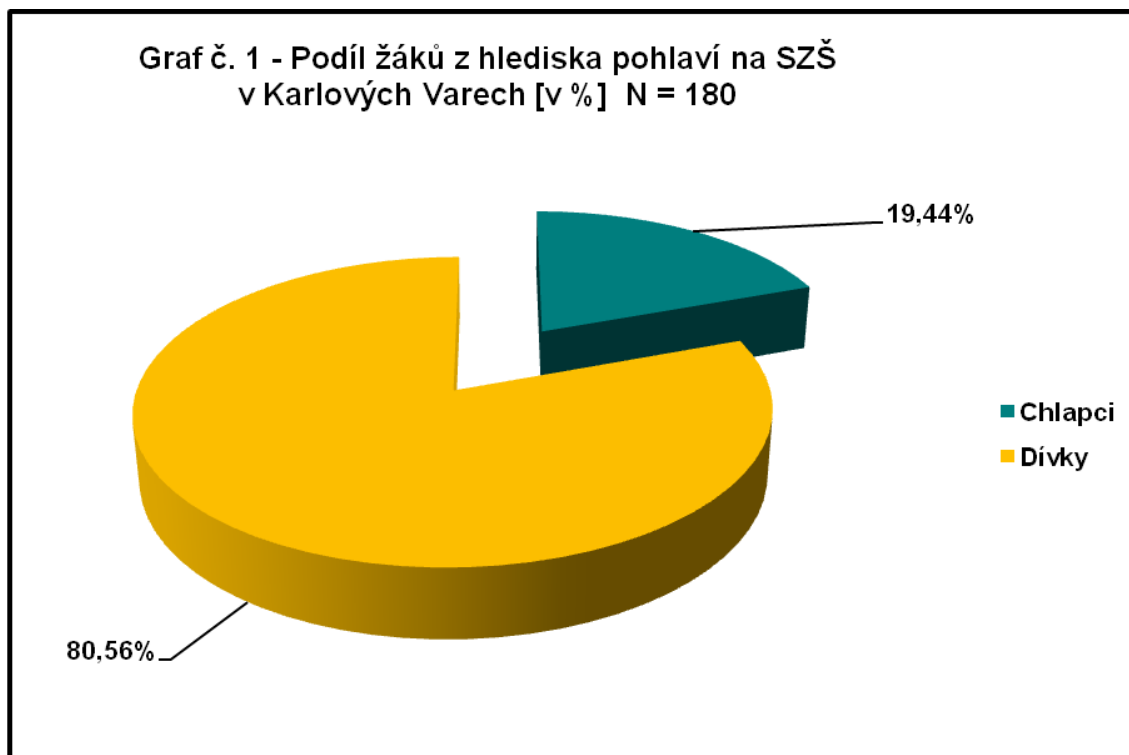
## **2.6 Metodika výzkumu a výběrový soubor**

Výzkumu se zúčastnili žáci Střední zdravotnické školy v Karlových Varech. Tato škola je, společně se stejně zaměřenou školou v Chebu, jedinou zdravotnickou školou v Karlovarském kraji. V rámci terénního šetření bylo osloveno celkem 183 žáků 1. a 4. ročníků SZŠ Karlovy Vary. Anonymní dotazník vyplnilo a odevzdalo celkem 180 respondentů (98,36 %).

Zúčastnilo se 35 chlapců (19,44 %) a 145 dívek (80,56 %). Přehled je uveden v tabulce č. 1 a grafu č. 1. V 1. ročnících na dotazník odpovědělo celkem 113 žáků (62,78 %), z toho 23 chlapců (20,35 %) a 90 dívek (79,65 %). Ve 4. ročnících vyplnilo dotazník 67 žáků (37,22 %), z toho 12 chlapců (17,91 %) a 55 dívek (82,09 %). Viz tabulka č. 2 a graf č. 2 a č. 3.

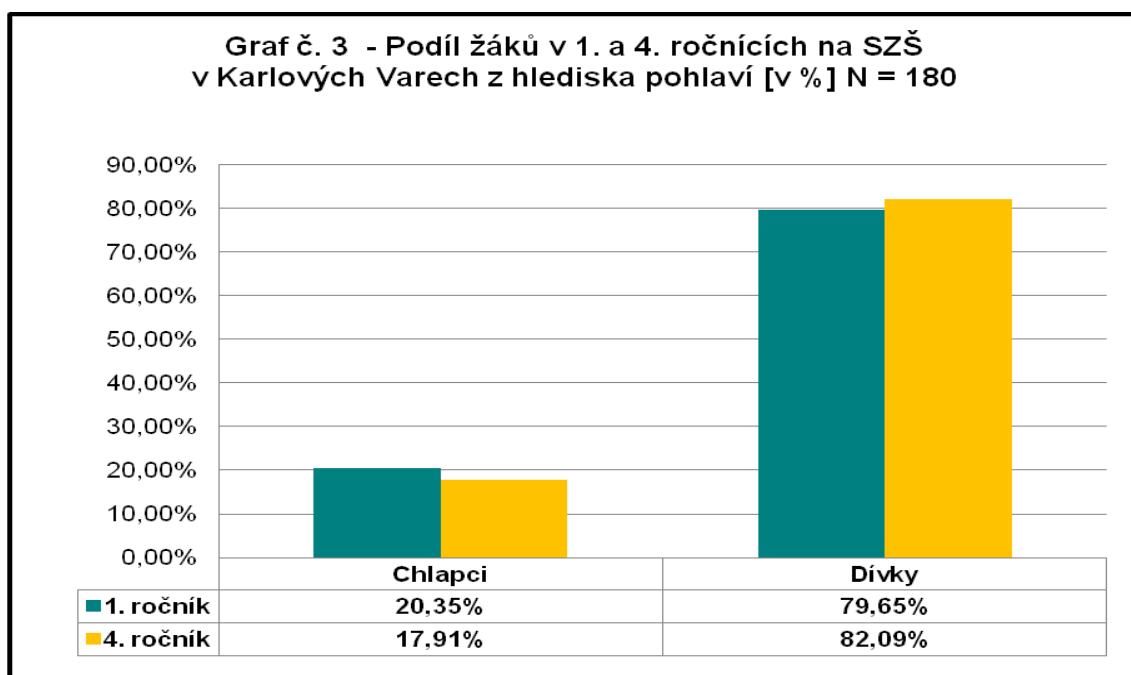
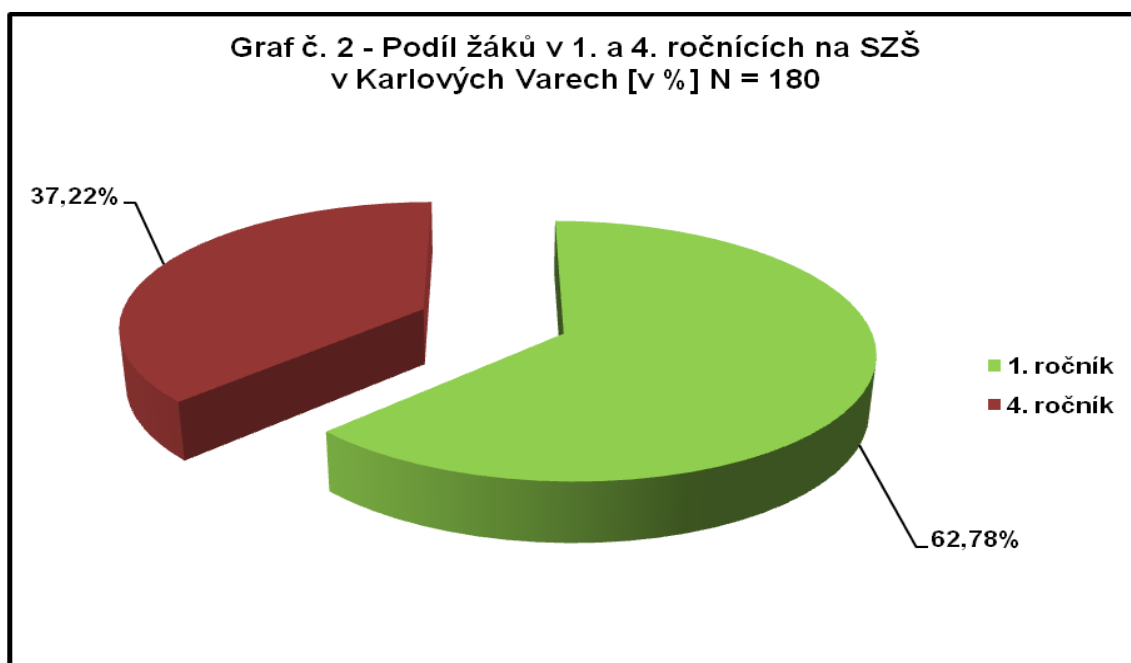
*Tab. č. 1 Podíl žáků na SZŠ v Karlových Varech, kteří se zúčastnili šetření z hlediska pohlaví N = 180*

$x_i$	$n_i$	$f_i$ [%]
Chlapci	35	19,44%
Dívky	145	80,56%
<b>Celkem</b>	<b>180</b>	<b>100,00%</b>



Tab. č. 2 Počet žáků na SZŠ v Karlových Varech, kteří se zúčastnili šetření z hlediska ročníků a pohlaví  $N = 180$

$x_i$	Ročník				Celkem	
	1. ročník		4. ročník		$n_i$	$f_i$ [%]
	$n_i$	$f_i$ [%]	$n_i$	$f_i$ [%]		
Chlapci	23	20,35%	12	17,91%	35	19,44%
Dívky	90	79,65%	55	82,09%	145	80,56%
<b>Celkem</b>	<b>113</b>	<b>100,00%</b>	<b>67</b>	<b>100,00%</b>	<b>180</b>	<b>100,00%</b>



Průměrný věk respondenta byl 16,91 let. Nejmladšímu bylo 15 let a nejstaršímu 21 let. Přehled žáků v jednotlivých věkových kategoriích je uveden v tabulce č. 3.

*Tab. č. 3 Průměrný věk u žáků SZŠ v Karlových Varech, kteří se zúčastnili šetření z hlediska pohlaví a ročníku.  $N = 180$*

$x_i$	$n_i$	$f_i$ [%]
15	32	17,78%
16	74	41,11%
17	6	3,33%
18	20	11,11%
19	44	24,44%
20	2	1,11%
21	2	1,11%
<b>Celkem</b>	<b>180</b>	<b>100,00%</b>

### 3 Výsledky

Obecně lze konstatovat, že výběrový soubor je reprezentativním vzorkem žáků 1. a 4. ročníků Střední zdravotnické školy v Karlových Varech. Reprezentativnost výběrového souboru je odvozena ze základních sociodemografických ukazatelů, a to z hlediska ročníku a pohlaví.

Pro šetření byl vytvořen anonymní dotazník (viz příloha č. 1), který obsahoval 23 uzavřených otázek. Ty byly sestaveny v souladu se zadaným tématem, hypotézami a požadavky na výsledky průzkumu. Na začátku dotazníku byly zjišťovány sociodemografické údaje dotázaných, a to pohlaví a věk. Kromě výše uvedených údajů byly do dotazníku zahrnuty tyto okruhy: průměrný studijní prospěch, motivace ke školní docházce a vzdělávání, spokojenost s volbou školy, reakce žáků na záškoláctví, důvěra k třídnímu učitelí, dopouštění se záškoláctví, četnost a omlouvání záškoláctví, učitelem a rodiči zjištěný počet záškoláků, názor rodičů na záškoláctví a jeho omlouvání, důvody záškoláctví, způsob trávení času během záškoláctví, reakce třídního učitele na zjištěné záškoláctví, podpora rodičů ve studiu a páčání trestných činů nebo přestupků.

Sběr dotazníků byl proveden u žáků 1. a 4. ročníků Střední zdravotnické školy a vyšší odborné školy zdravotnické v Karlových Varech. Každý vyplněný dotazník prošel optickou kontrolou. Kontrolovány byly logické vazby, úplnost a věrohodnost vyplněných informací.

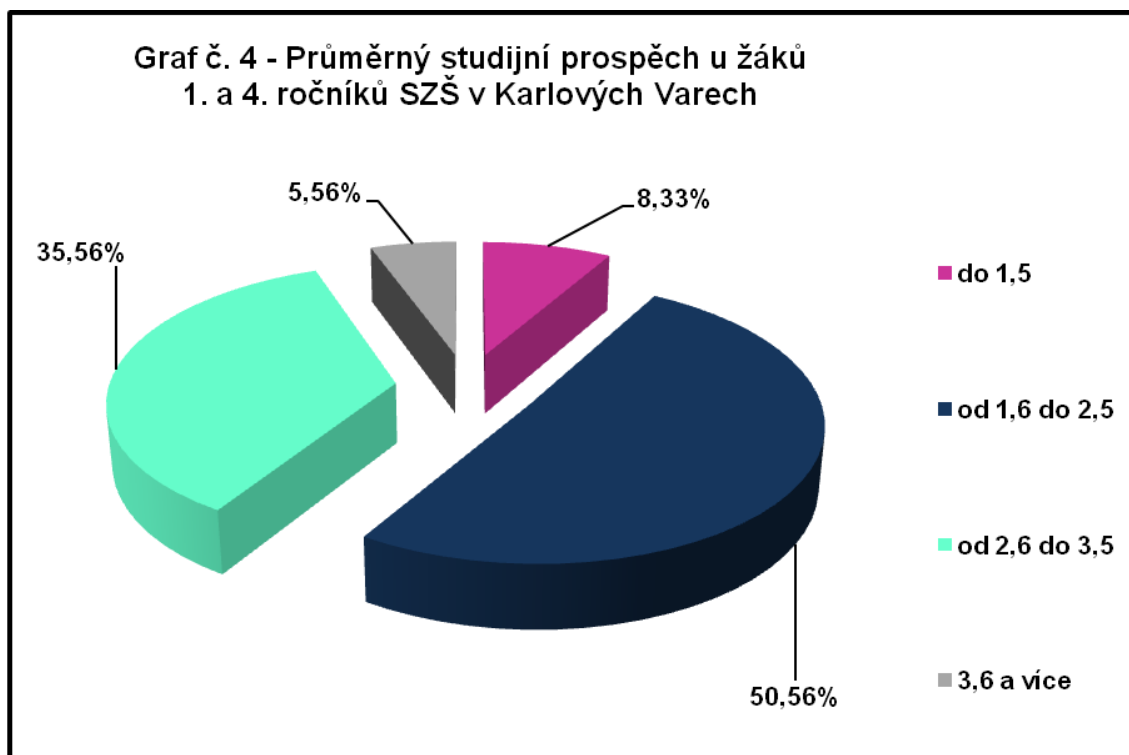
Výsledky z dotazníků byly zpracovány prostřednictvím počítačového programu Microsoft Excel s využitím datových filtrů a přednastavených statistických funkcí. Bylo provedeno jednostupňové třídění a u vybraných ukazatelů kontingenční tabulky druhého stupně třídění. Na základě této analýzy byla provedena interpretace dat a vytvořeny a zpracovány příslušné tabulky a grafy.

### 3.1 otázka č. 4 „*Jaký je váš průměrný studijní prospěch?*“

Žákům byla na začátku šetření položena otázka: „*Jaký je váš průměrný studijní prospěch?*“. Z výzkumu vyplynulo, že prospěch do průměru 1,5 má 8,33 % respondentů. Nejvyšší počet (50,56%) spadá do rozmezí od 1,6 do 2,5. Druhou nejpočetnější skupinu (35,56%) tvořili žáci v rozpětí od 2,6 do 3,5. Nejméně početnou skupinou (5,56%) byli žáci spadající do průměru nad 3,6, viz tabulka č. 4 a graf č. 4.

Tab. č. 4 Průměrný studijní prospěch žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech, kteří se zúčastnili šetření  $N = 180$

$x_i$	$n_i$	$f_i$ [%]
do 1,5	15	8,33%
od 1,6 do 2,5	91	50,56%
od 2,6 do 3,5	64	35,56%
3,6 a více	10	5,56%
<b>Celkem</b>	<b>180</b>	<b>100,00%</b>

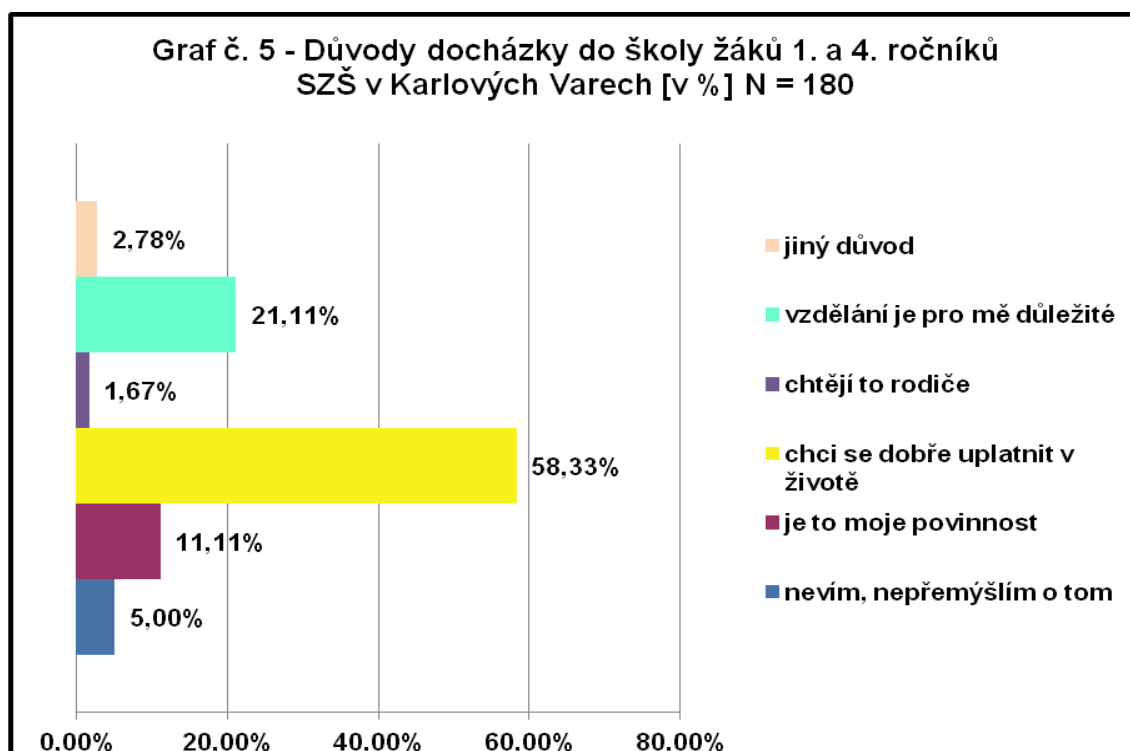


### 3.2 Otázka č. 5 „Proč chodíte do školy?“

Otázkou: „Proč chodíte do školy?“ byl zjišťován důvod žáků k navštěvování školy. Výsledky ukázaly, že nejpočetněji zastoupenou odpovědí (58,33 %) bylo, že se žáci chtějí dobře uplatnit v životě. Na druhém místě (21,11 %) bylo považování vzdělání za důležité. Další skupina 11,11 % žáků dochází do školy proto, že to považují za svou povinnost. O důvodu docházky nepřemýšlí 5 % respondentů. Jiný důvod docházky pak uvádí 2,78 % žáků. Nejnižší zastoupení ve výši 1,67 % je z důvodu, požadavku rodičů (viz tabulka č. 5 a graf č. 5).

Tab. č. 5 Důvody docházky do školy u žáků SZŠ v Karlových Varech, kteří se zúčastnili šetření  $N = 180$

$x_i$	$n_i$	$f_i$ [%]
nevím, nepřemýšlím o tom	9	5,00%
je to moje povinnost	20	11,11%
chci se dobře uplatnit v životě	105	58,33%
chtějí to rodiče	3	1,67%
vzdělání je pro mě důležité	38	21,11%
jiný důvod	5	2,78%
<b>Celkem</b>	<b>180</b>	<b>100,00%</b>





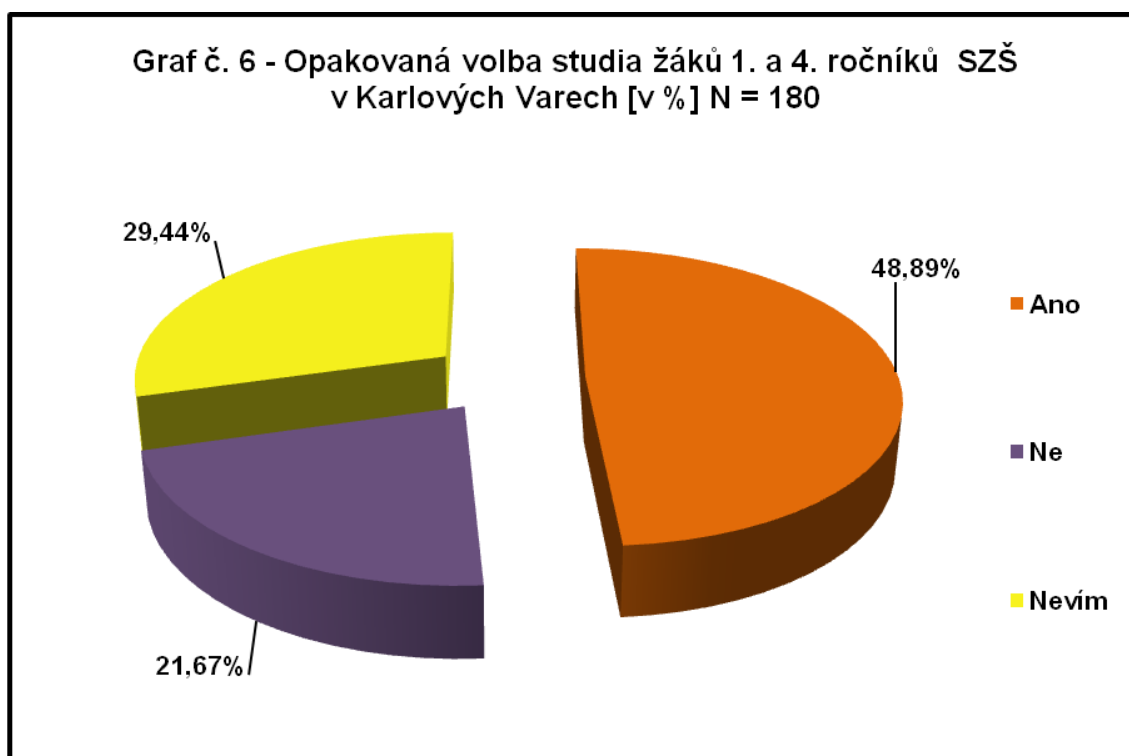
### 3.3 Otázka č. 6 „Zvolil/a byste znovu tuto školu ke svému studiu?“

Zjišťovaným ukazatelem byla také správnost volby školy pomocí otázky: „Zvolil/a byste znovu tuto školu ke svému studiu?“.

Zpracováním odpovědí byli zjištěny tyto výsledky: 48,89 % respondentů by opětovně zvolilo tuto školu ke svému studiu. Dalších cca pětina respondentů by naopak již tuto školu ke studiu nezvolila. Zbytek dotazovaných (29,44 %) označil odpověď nevíím, viz graf č. 6 a tabulka č. 6.

Tab. č. 6 Opakovaná volba studia u žáků SZŠ v Karlových Varech, kteří se zúčastnili šetření  $N = 180$

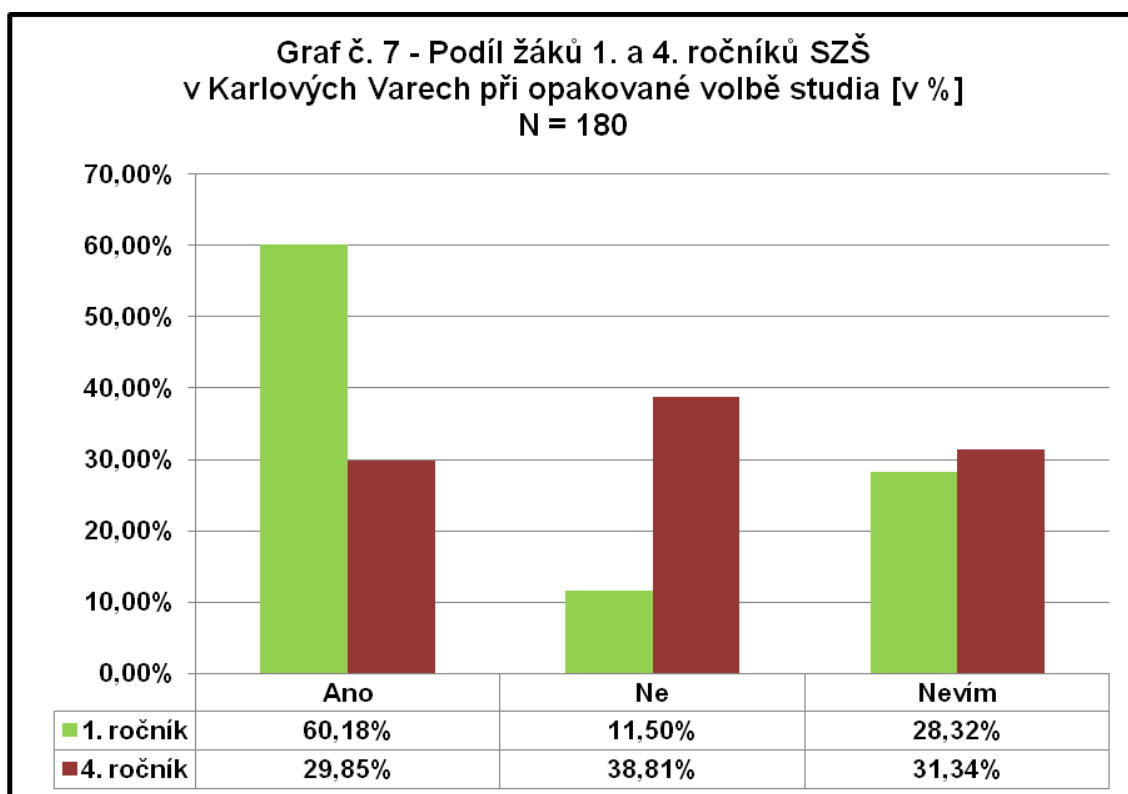
$x_i$	$n_i$	$f_i$ [%]
Ano	88	48,89%
Ne	39	21,67%
Nevím	53	29,44%
<b>Celkem</b>	<b>180</b>	<b>100,00%</b>



Otázka na opětovnou volbu školy byla dále ještě vyhodnocena s ohledem na rozdílnost pohledů mezi 1. a 4. ročníky, viz tabulka č. 7 a graf č. 7.

Tab. č. 7 Podíl žáků 1. a 4. ročníků při opakované volbě studia u žáků SZŠ v Karlových Varech, kteří se zúčastnili šetření v závislosti na ročníku  $N = 180$

$x_i$	Ročník				Celkem	
	1. ročník		4. ročník		$n_i$ Počet resp.	$f_i$ [%]
	$n_i$ Počet resp.	$f_i$ [%]	$n_i$ Počet resp.	$f_i$ [%]		
Ano	68	60,18%	20	29,85%	<b>88</b>	<b>48,89%</b>
Ne	13	11,50%	26	38,81%	<b>39</b>	<b>21,67%</b>
Nevím	32	28,32%	21	31,34%	<b>53</b>	<b>29,44%</b>
<b>Celkem</b>	<b>113</b>	<b>100,00%</b>	<b>67</b>	<b>100,00%</b>	<b>180</b>	<b>100,00%</b>



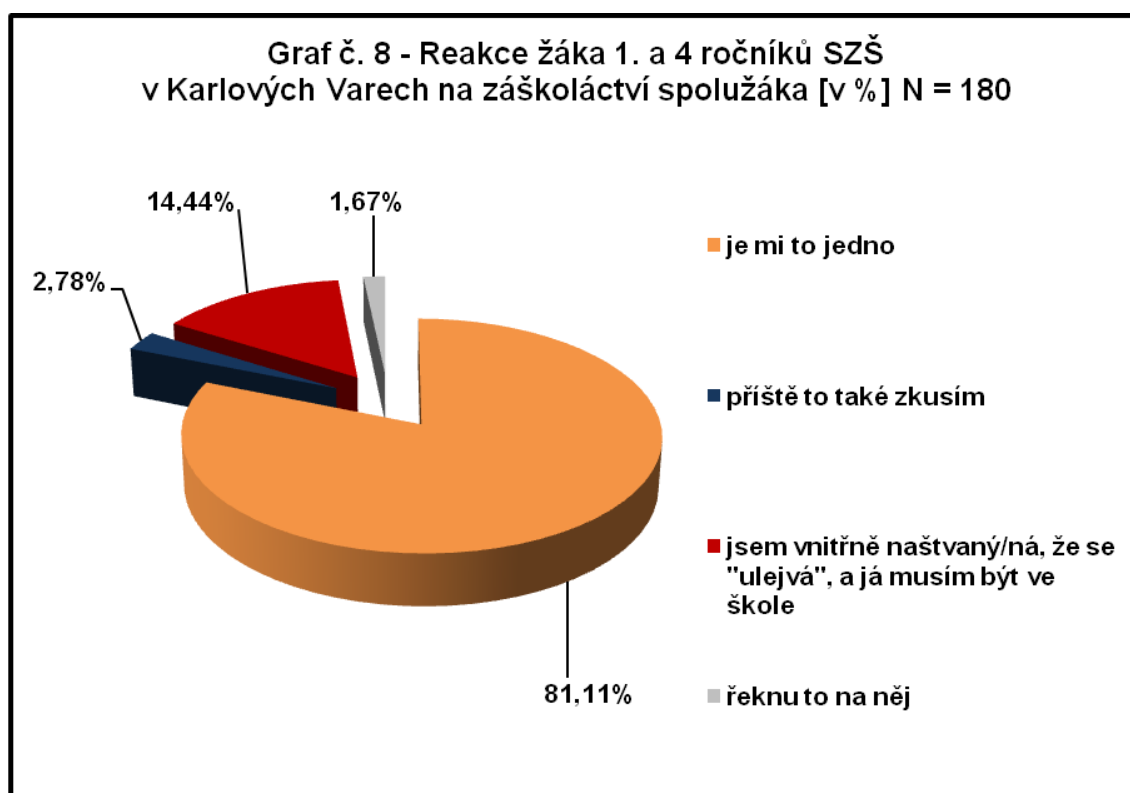
Mezi variantou odpovědi „nevím“, nebyl mezi ročníky významný rozdíl. Naproti tomu u odpovědi „ano“ byla rozdílnost významná: zatímco v 1. ročníku by znovu volilo školu 60,18 % žáků, tak ve 4. ročníku by ji opětovně volilo jen 29,85 %. Ještě větší byl rozdíl v odpovědi „ne“. 11,50 % žáků 1. ročníku by si školu znovu nezvolilo. U 4. ročníku pak procento negativní odpovědi vzrostlo na 38,81 %.

### 3.4 Otázka č. 7 „Když se dozvíte, že je váš spolužák za školou, jak reagujete?“

Otázka ve znění: „Když se dozvíte, že je váš spolužák za školou, jak reagujete?“ přinesla výsledek, ve kterém jednoznačně (81,11 %) převažuje odpověď, že je to respondentům jedno. Druhou nejčastější odpovědí bylo, že jsou vnitřně naštvaní (14,44 %). Pouze 2,78 % respondentů chce vlivem záškoláctví svého spolužáka neomluvenou nepřítomnost také vyzkoušet. Možnost „řeknu to na něj“ zvolilo 1,57 % žáků, viz tabulka č. 8 a graf č. 8.

Tab. č. 8 Reakce na záškoláctví spolužáka u respondentů SZŠ v Karlových Varech, kteří se zúčastnili šetření  $N = 180$

$x_i$	$n_i$	$f_i$ [%]
je mi to jedno	146	81,11%
příště to také zkusím	5	2,78%
jsem vnitřně naštvaný/ná, že se "ulejvá", a já musím být ve škole	26	14,44%
řeknu to na něj	3	1,67%
<b>Celkem</b>	<b>180</b>	<b>100,00%</b>

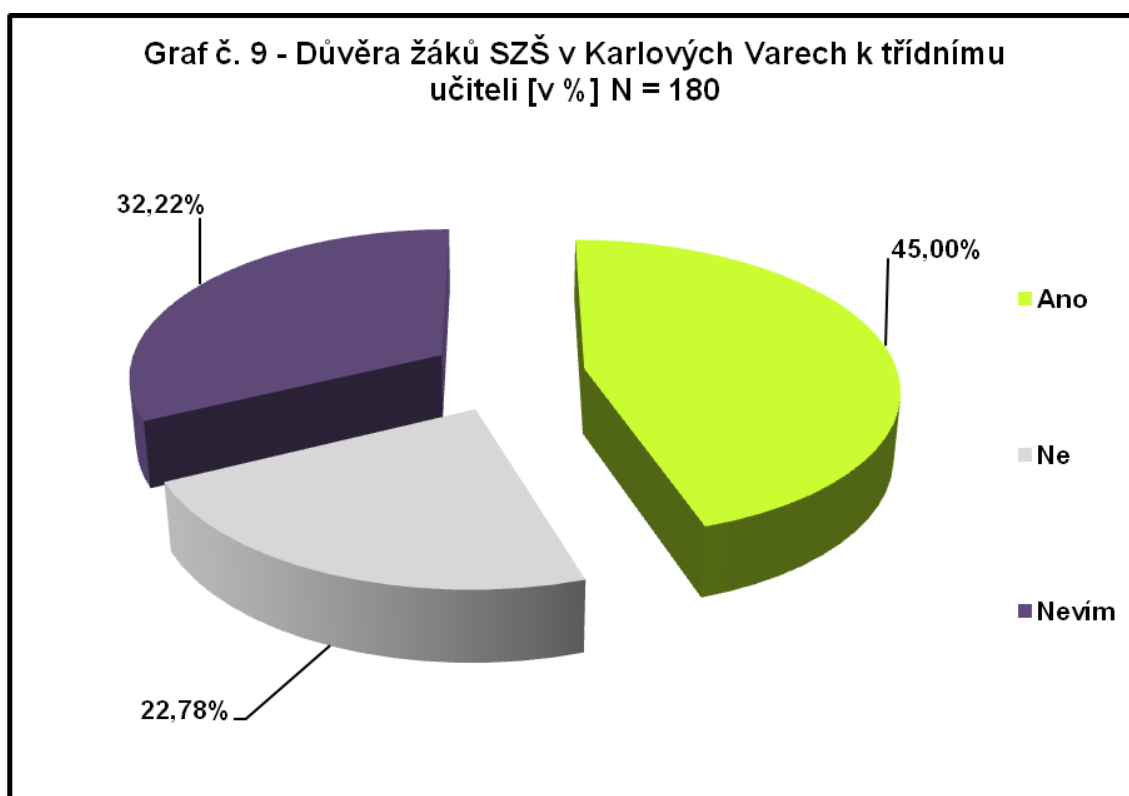


### 3.5 Otázka č. 8 „Důvěřujete svému třídnímu učiteli?“

Na další zjišťovanou otázku: „Důvěřujete svému třídnímu učiteli?“ kladně odpovědělo 45 % respondentů. Nedůvěru vyjádřilo 22,78 % žáků. Odpověď neví 32,22 %, viz tab. č. 9 a graf č. 9.

Tab. č. 9 Důvěra k třídnímu učiteli u žáků SZŠ v Karlových Varech, kteří se zúčastnili šetření  $N = 180$

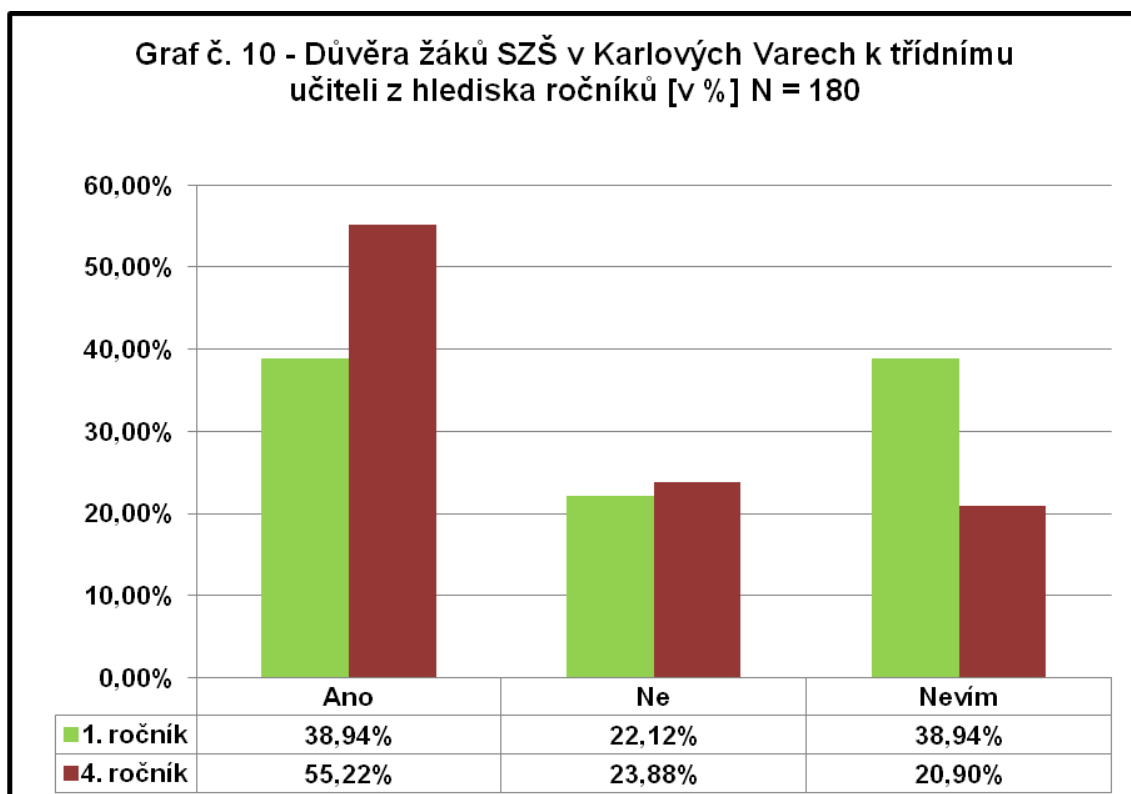
$x_i$	$n_i$	$f_i$ [%]
Ano	81	45,00%
Ne	41	22,78%
Nevím	58	32,22%
<b>Celkem</b>	<b>180</b>	<b>100,00%</b>



Tato otázka byla podrobena ještě druhému stupni třídění. Porovnávána byla důvěra vzhledem k výšce studovaného ročníku. Výsledky ukázaly, že názor žáků v 1. ročníku je méně vyhraněný (38,94 %) neboť u 4. ročníků se odpověď objevovala v mnohem nižší frekvenci (20,90 %). Současně se ukázalo, že důvěra k třídnímu učiteli s vyšším ročníkem stoupá. U prvních ročníků byla odpověď ano zvolena v 38,94 % u 4. ročníků se dostala na výši 55,22% viz tabulka č. 9 a graf č. 9.

Tab. č. 10 Důvěra k třídnímu učiteli u žáků SZŠ v Karlových Varech, vzhledem k ročníku studia  $N = 180$

$x_i$	Ročník				Celkem	
	1. ročník		4. ročník		$n_i$ Počet resp.	$f_i$ [%]
	$n_i$ Počet resp.	$f_i$ [%]	$n_i$ Počet resp.	$f_i$ [%]		
Ano	44	38,94%	37	55,22%	<b>81</b>	<b>45,00%</b>
Ne	25	22,12%	16	23,88%	<b>41</b>	<b>22,78%</b>
Nevím	44	38,94%	14	20,90%	<b>58</b>	<b>32,22%</b>
<b>Celkem</b>	<b>113</b>	<b>100,00%</b>	<b>67</b>	<b>100,00%</b>	<b>180</b>	<b>100,00%</b>



### 3.6 Otázka č. 9 „Dopustil/a jste se někdy osobně záškoláctví?“

Na stežejní otázku: „Dopustil/a jste se někdy osobně záškoláctví?“ odpovědělo přiznáním 51,11 % respondentů viz graf tab. č. 11 a graf č. 11.

Tab. č. 11 Přiznání se k záškoláctví u žáků SZŠ v Karlových Varech, vzhledem k ročníku studia  $N = 180$

$x_i$	$n_i$	$f_i$ [%]
Ano	92	51,11%
Ne	88	48,89%
<b>Celkem</b>	<b>180</b>	<b>100,00%</b>

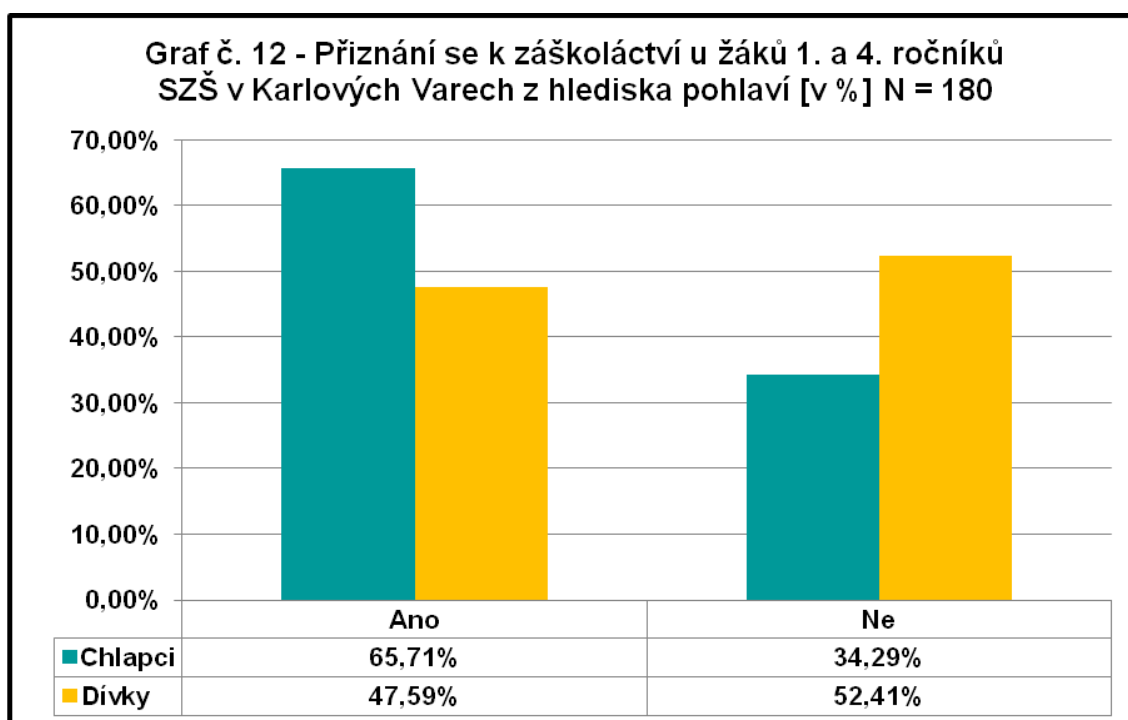


Zjišťována byla také závislost záškoláctví z hlediska pohlaví a ročníku. Výsledné porovnání ukázalo, že se záškoláctví dopouštějí častěji chlapci (65,71 %), dívky chodí za školu o něco méně (47,59 %), viz tabulka č. 12 a graf č. 12.

Dále je vyhodnocen výsledek z hlediska 1. a 4. ročníků, viz tab. č. 13 a graf č. 13.

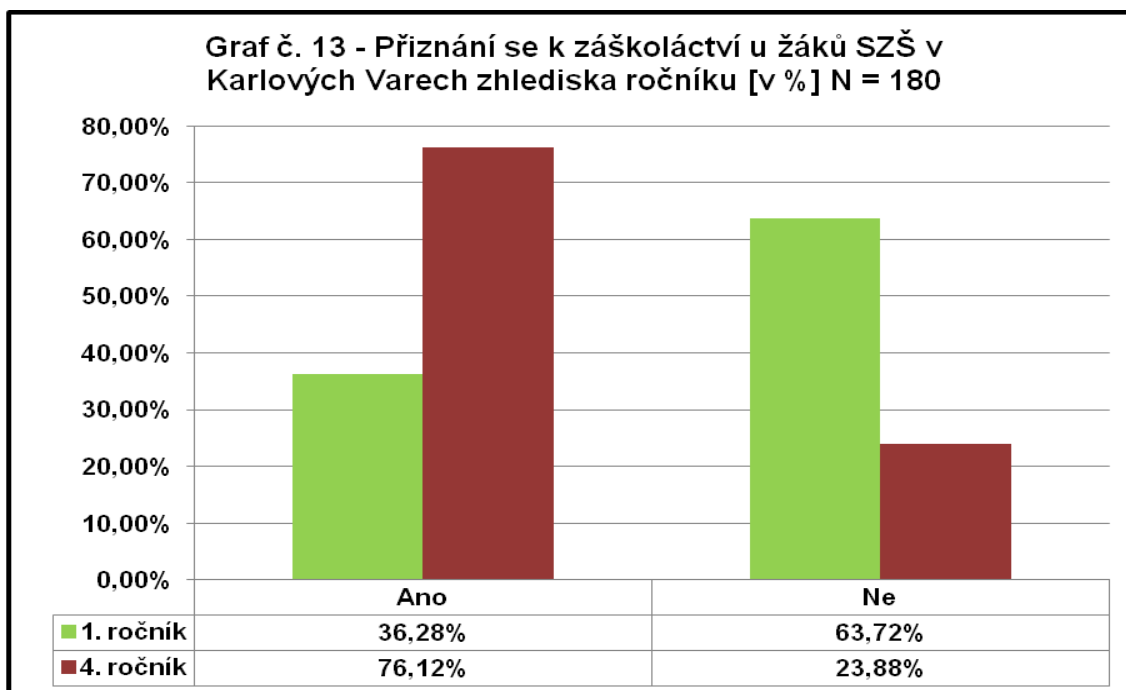
Tab. č. 12 Přiznání se k záškoláctví u žáků SZŠ v Karlových Varech z hlediska pohlaví  
*N* = 180

$x_i$	Pohlaví				Celkem	
	Chlapci		Dívky		$n_i$	$f_i$ [%]
	$n_i$	$f_i$ [%]	$n_i$	$f_i$ [%]		
Ano	23	65,71%	69	47,59%	<b>92</b>	<b>51,11%</b>
Ne	12	34,29%	76	52,41%	<b>88</b>	<b>48,89%</b>
<b>Celkem</b>	<b>35</b>	<b>100,00%</b>	<b>145</b>	<b>100,00%</b>	<b>180</b>	<b>100,00%</b>



Tab. č. 13 Přiznání se k záškoláctví u žáků SZŠ v Karlových Varech s ohledem na ročník  
*N* = 180

$x_i$	Ročník				Celkem	
	1. ročník		4. ročník		$n_i$	$f_i$ [%]
	$n_i$	$f_i$ [%]	$n_i$	$f_i$ [%]		
Ano	41	36,28%	51	76,12%	<b>92</b>	<b>51,11%</b>
Ne	72	63,72%	16	23,88%	<b>88</b>	<b>48,89%</b>
<b>Celkem</b>	<b>113</b>	<b>100,00%</b>	<b>67</b>	<b>100,00%</b>	<b>180</b>	<b>100,00%</b>



Ze vztahu mezi záškoláctvím a ročníkem studia vyplývá, že společně s ročníkem stoupá i počet žáků, kteří byli za školou. Zatímco v 1. ročníku to bylo 36,28 % ve čtvrtém ročníku již 76,12 %.

### 3.7 Otázka č. 10 „Dopustil/a jste se někdy záškoláctví na této škole?“

Obdobná otázka, která však již zjišťovala počet žáků, dopouštějících se záškoláctví přímo na Střední zdravotnické škole v Karlových Varech zněla: „Dopustil/a jste se někdy záškoláctví na této škole?“. Výsledky ukazují na fakt, že většina záškoláků ve své absenci dále pokračují z předchozí školy (88,04 %). Jen 11,96 % respondentů v záškoláctví nepokračovalo na Střední zdravotnické škole v Karlových Varech, viz tabulka č. 14 a graf č. 14.

Tab. č. 14 Výskyt záškoláctví u žáků na SZŠ v Karlových Varech N = 92

$x_i$	$n_i$	$f_i$ [%]
Ano	81	88,04%
Ne	11	11,96%
<b>Celkem</b>	<b>92</b>	<b>100,00%</b>

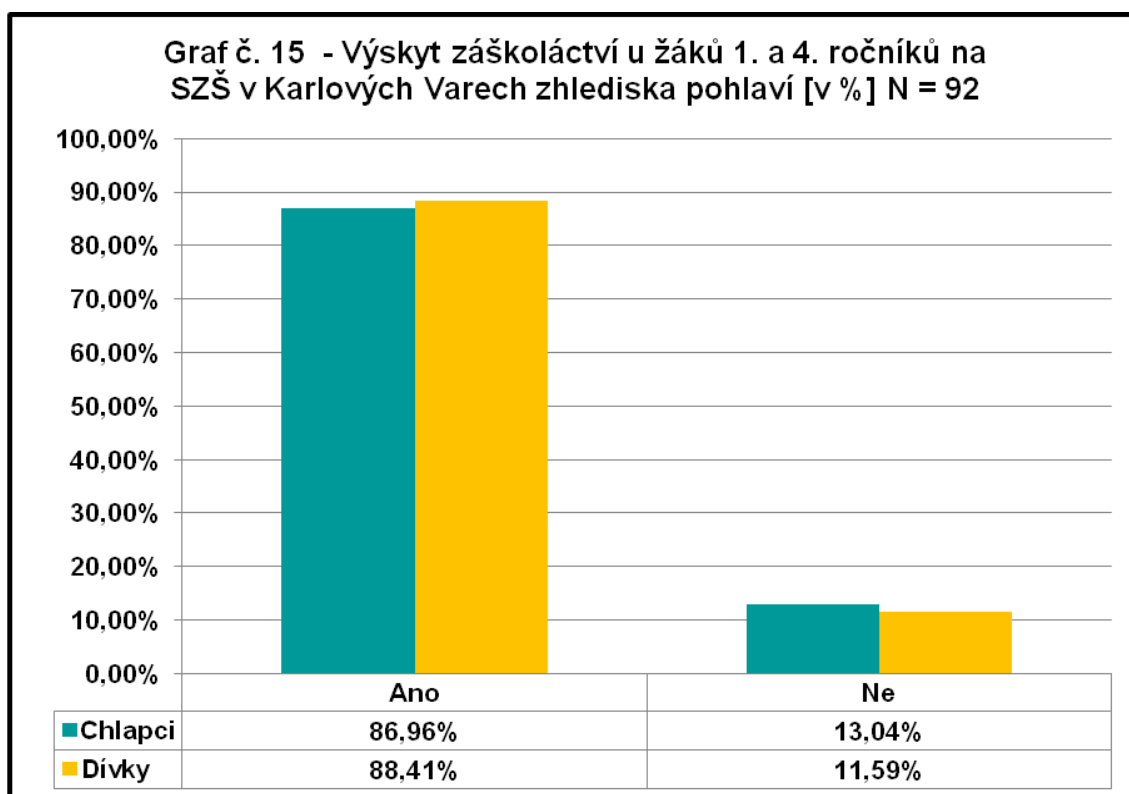




Tab. č. 15 Výskyt záškoláctví na SZŠ v Karlových Varech s ohledem na pohlaví N = 92

$x_i$	Pohlaví				Celkem	
	Chlapci		Dívky		$n_i$	$f_i$ [%]
	$n_i$	$f_i$ [%]	$n_i$	$f_i$ [%]		
Ano	20	86,96%	61	88,41%	<b>81</b>	<b>88,04%</b>
Ne	3	13,04%	8	11,59%	<b>11</b>	<b>11,96%</b>
<b>Celkem</b>	<b>23</b>	<b>100,00%</b>	<b>69</b>	<b>100,00%</b>	<b>92</b>	<b>100,00%</b>

Stějně jako u předchozí otázky byly i u této otázky zhodnoceny výsledky v závislosti na pohlaví viz tab. č. 15 a graf č. 15 a na ročníku studia. Mezi chlapci a dívkami nebyl v této otázce téměř žádný rozdíl a procentuální zastoupení bylo takřka stejné.

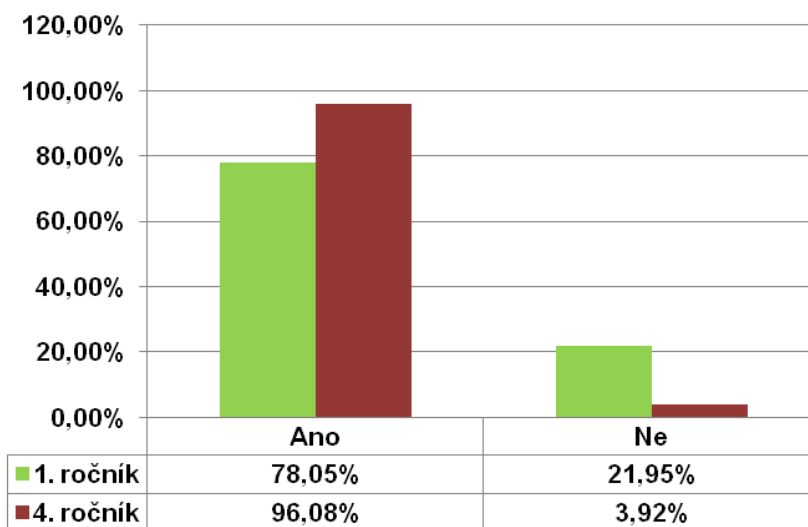


Porovnání mezi 1. a 4. ročníky však naznačuje, že v průběhu studia se počet záškoláku zvyšuje. Zatímco v 1. ročníku v záškoláctví z předchozího studia pokračovalo 78,05 % žáků ve čtvrtém ročníku, to bylo již 96,08 % respondentů tab. č. 16 a graf č. 16.

*Tab. č. 16 Výskyt záškoláctví na SZŠ v Karlových Varech z hlediska ročníku N = 92*

$x_i$	Ročník				Celkem	
	1. ročník		4. ročník		$n_i$	$f_i$ [%]
	$n_i$	$f_i$ [%]	$n_i$	$f_i$ [%]		
Ano	32	78,05%	49	96,08%	<b>81</b>	<b>88,04%</b>
Ne	9	21,95%	2	3,92%	<b>11</b>	<b>11,96%</b>
<b>Celkem</b>	<b>41</b>	<b>100,00%</b>	<b>51</b>	<b>100,00%</b>	<b>92</b>	<b>100,00%</b>

Graf č. 16 - Výskyt záškoláctví u žáků SZŠ  
v Karlových Varech z hlediska ročníku [v %] N = 92



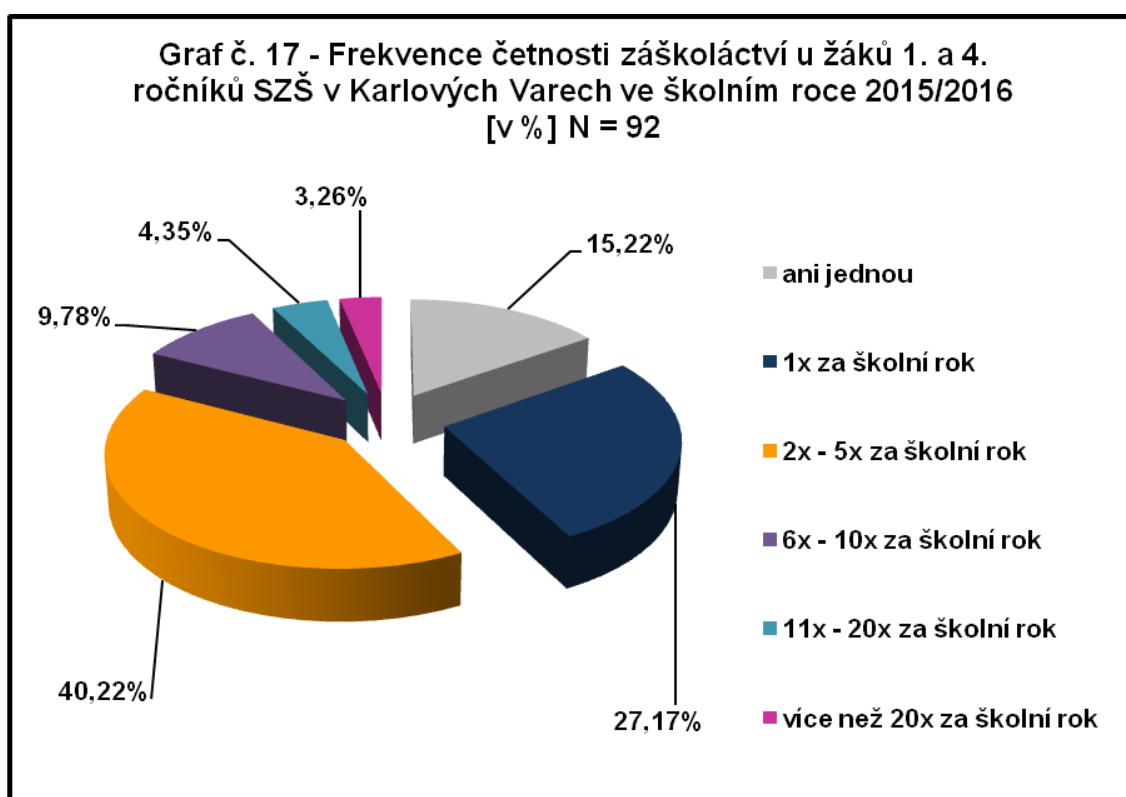
### 3.8 Otázka č. 11 „*Jak často jste byl/a v tomto školním roce za školou?*“

Se záškoláctvím a odmítáním školní docházky souvisí jeho frekvence. Tato skutečnost byla zjišťována následující otázkou: „*Jak často jste byl/a v tomto školním roce za školou?*“.

Z výsledků vyplynulo, že největší množství (více než 40 %) respondentů odpověděl, že bylo v tomto školním roce za školou 2x – 5x. Zhruba 27 % studentů bylo za školou pouze 1x. Více než 15 % studentů se v tomto školním roce ještě záškoláctví neúčastnilo. Přibližně 10 % žáků chodí za školu 6x – 10x za školní rok. Necelých 5 % pak udává rozmezí 11x až 20x. Více než 20x za školou pak byly přes 3 % respondentů. Viz tab. č. 17 a graf č. 17.

Tab. č. 17 Frekvence četnosti záškoláctví u žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech  
 $N = 92$

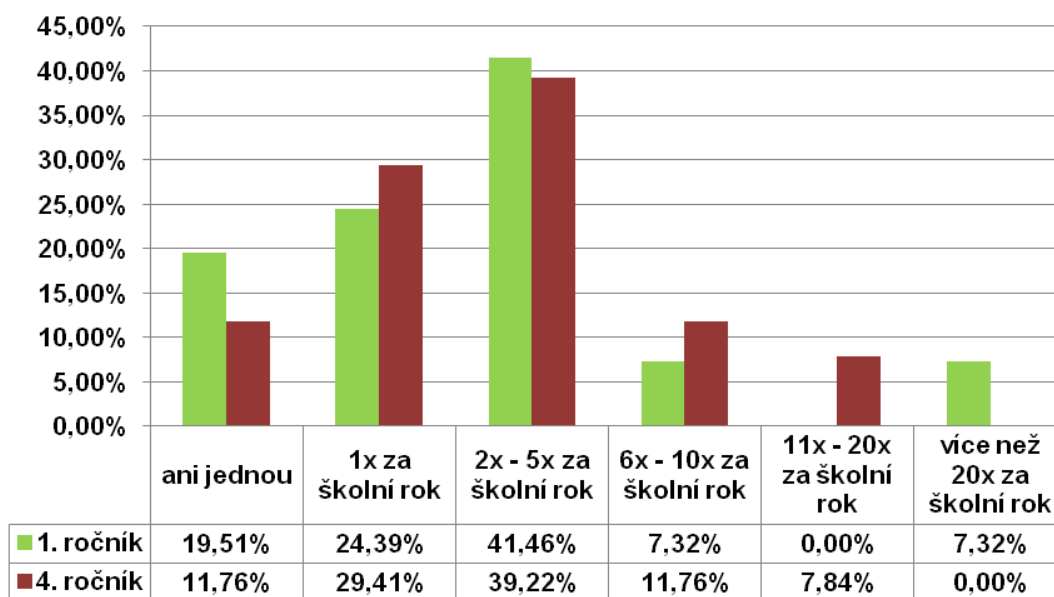
$x_i$	$n_i$	$f_i$ [%]
ani jednou	14	15,22%
1x za školní rok	25	27,17%
2x - 5x za školní rok	37	40,22%
6x - 10x za školní rok	9	9,78%
11x - 20x za školní rok	4	4,35%
více než 20x za školní rok	3	3,26%
<b>Celkem</b>	<b>92</b>	<b>100,00%</b>



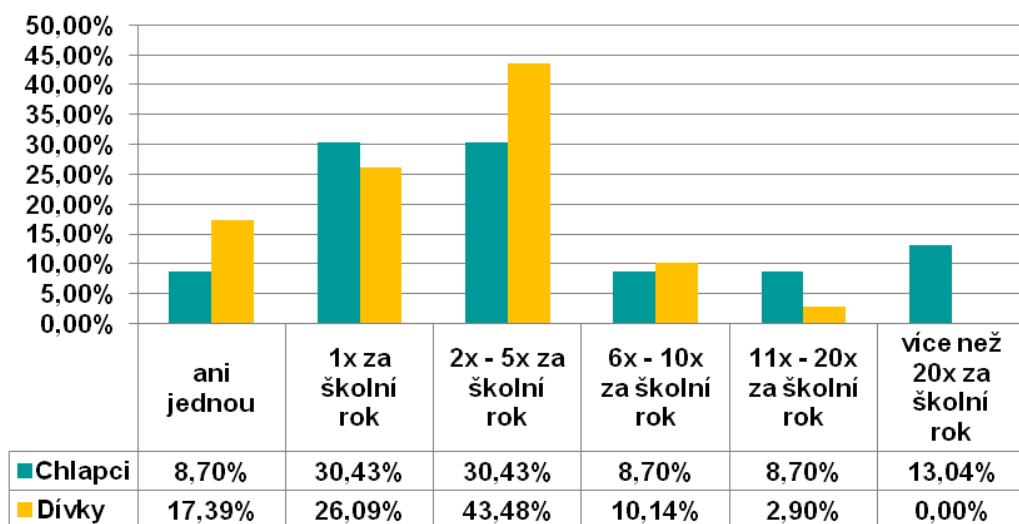
V dvoustupňovém třídění frekvence z hlediska 1. a 4. ročníku nebyl zjištěn výrazný rozdíl oproti jednostupňovému třídění, viz graf č. 18.

Obdobný byl výsledek u dvoustupňového třídění z hlediska pohlaví graf č. 19.

Graf č. 18 - Frekvence četnosti záškoláctví u žáků SZŠ v Karlových Varech ve školním roce 2015/2016 z hlediska ročníku [v %] N = 92



Graf č. 19 - Frekvence četnosti záškoláctví u žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech ve školním roce 2015/2016 z hlediska pohlaví [v %] N = 92

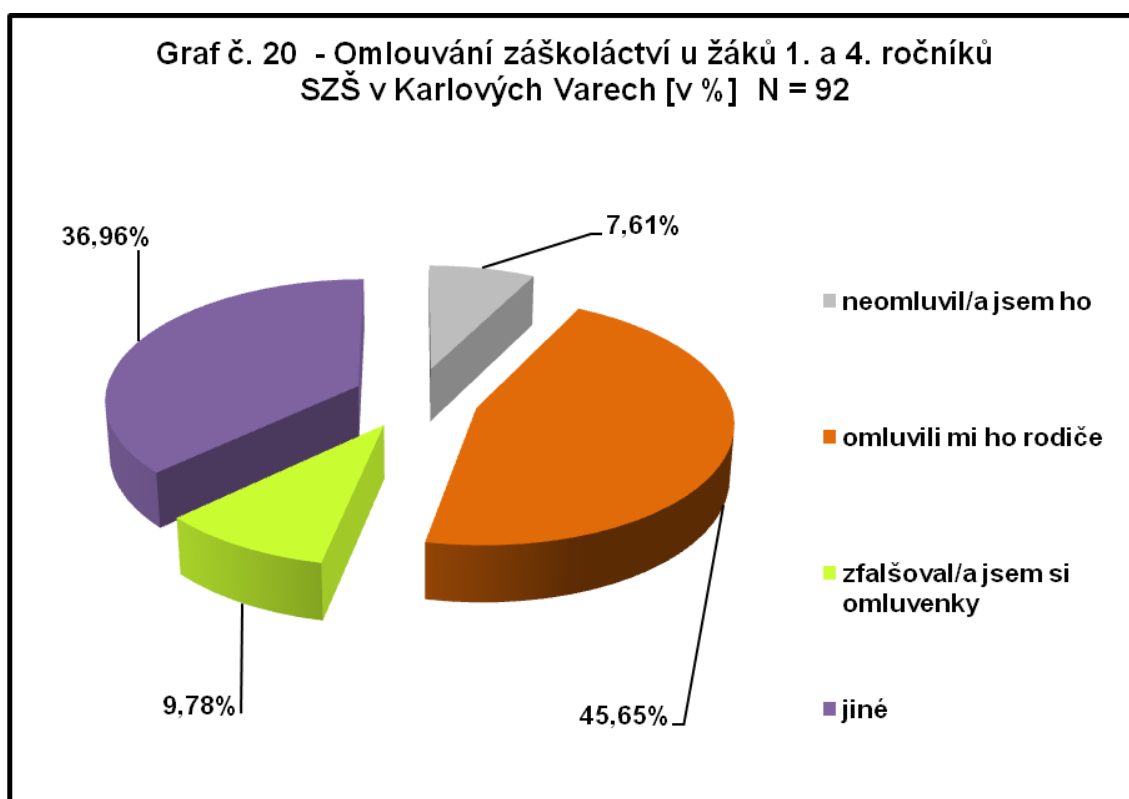


### 3.9 Otázka č. 12 „Jak nejčastěji omlouváte své záškoláctví?“

Dále byl sledován způsob omlouvání záškoláctví. Na otázku ve znění: „Jak nejčastěji omlouváte své záškoláctví?“ odpovědělo více než 45 % respondentů možností, že jim záškoláctví omluvili rodiče. V pořadí druhou nejčastější odpovědí byl jiný způsob omlouvání. Pouze necelých 10 % respondentů falšuje omluvenky, cca 8 % své záškoláctví neomlouvá. Viz tabulka č. 18 a graf č. 20.

Tab. č. 18 Omlouvání záškoláctví žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech N = 92

$x_i$	$n_i$	$f_i$ [%]
neomluvil/a jsem ho	7	7,61%
omluvili mi ho rodiče	42	45,65%
zfalšoval jsem si omluvenky	9	9,78%
jiné	34	36,96%
<b>Celkem</b>	<b>92</b>	<b>100,00%</b>



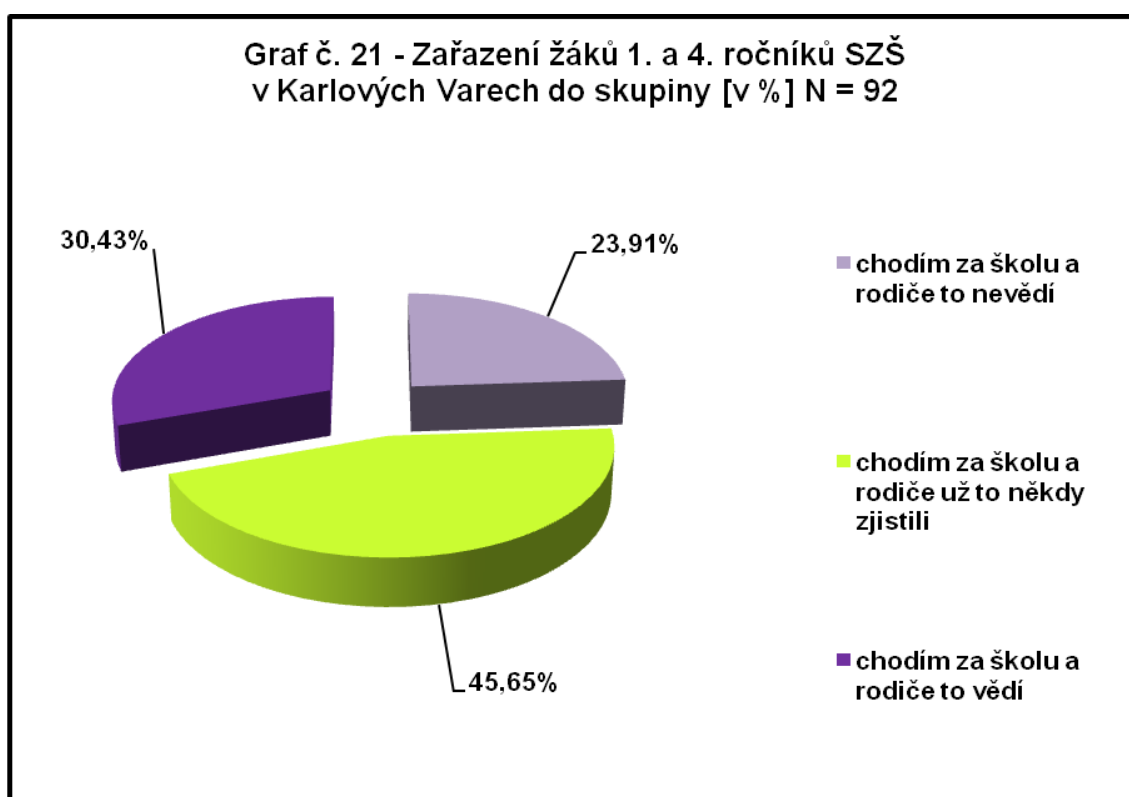
### 3.10 Otázka č. 13 „Do jaké skupiny byste se zařadil?“

Dalším zajímavým ukazatelem při chození za školu bylo zařazení do záškoláckých skupin. Respondentům byla položena otázka ve znění: „Do jaké skupiny byste se zařadil?“

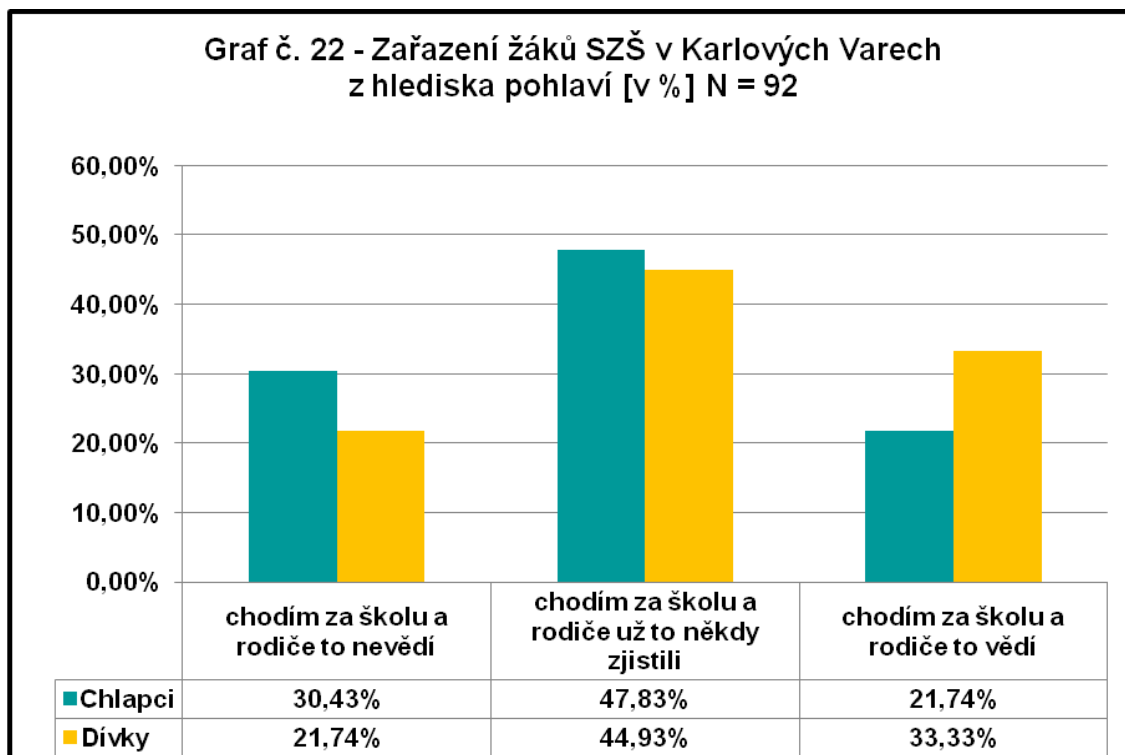
Z provedené analýzy vyplývá, že největší je skupina žáků, kteří chodí za školu a jejich záškoláctví již někdy zjistili rodiče (45,65 %). Dále se ukázalo, že více než 30 % žáků chodí za školu s vědomím rodičů a téměř 24 % žáků dokáže záškoláctví před rodiči skrýt. Viz tabulka č. 19 a graf č. 21.

Tab. č. 19 Zařazení žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech N = 92

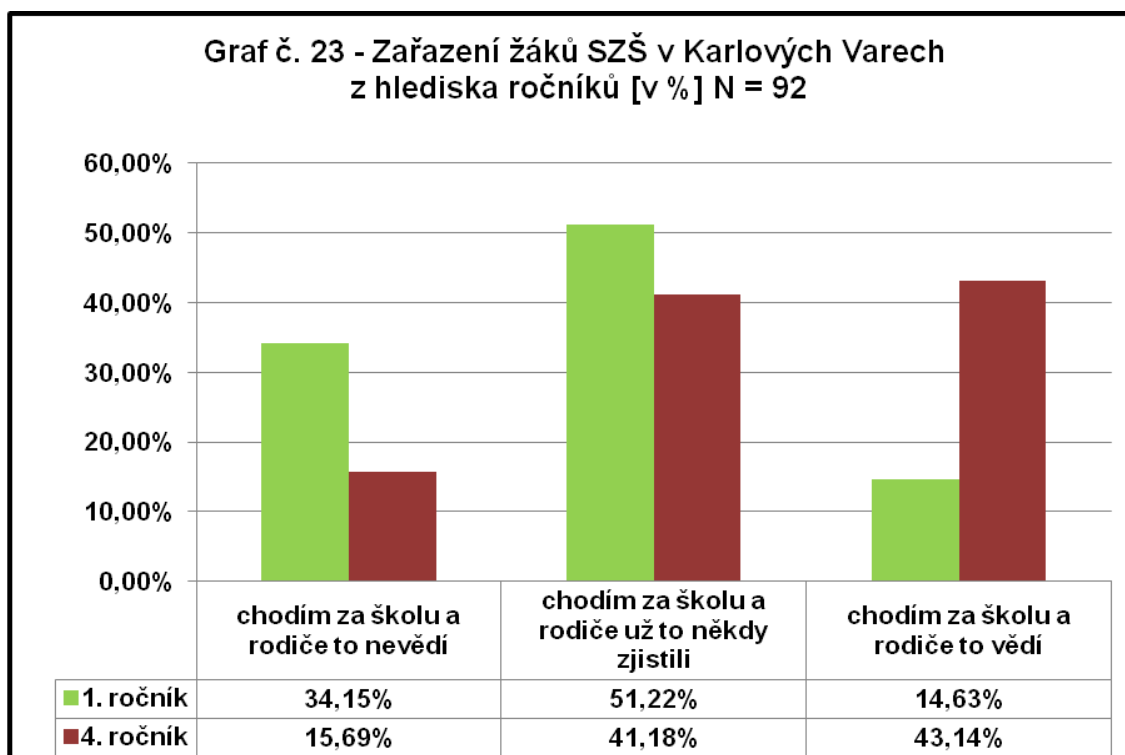
$x_i$	$n_i$	$f_i$ [%]
chodím za školu a rodiče to nevědí	22	23,91%
chodím za školu a rodiče už to někdy zjistili	42	45,65%
chodím za školu a rodiče to vědí	28	30,43%
<b>Celkem</b>	<b>92</b>	<b>100,00%</b>



Vyhodnocením získaných dat ve druhém stupni třídění bylo zjištěno, že výsledky mezi dívkami a chlapci se výrazně neliší (viz graf č. 22).



Větší rozdíly byly zaznamenány u třídění s ohledem na ročník. Zde je patrné, že s postupujícím ročníkem stoupá i počet rodičů, kteří o záškoláctví svých dětí vědí. Zatímco u prvních ročníků ví o chození za školu cca 14 % u 4. ročníků to je již 43,14 % (viz. graf č. 23).





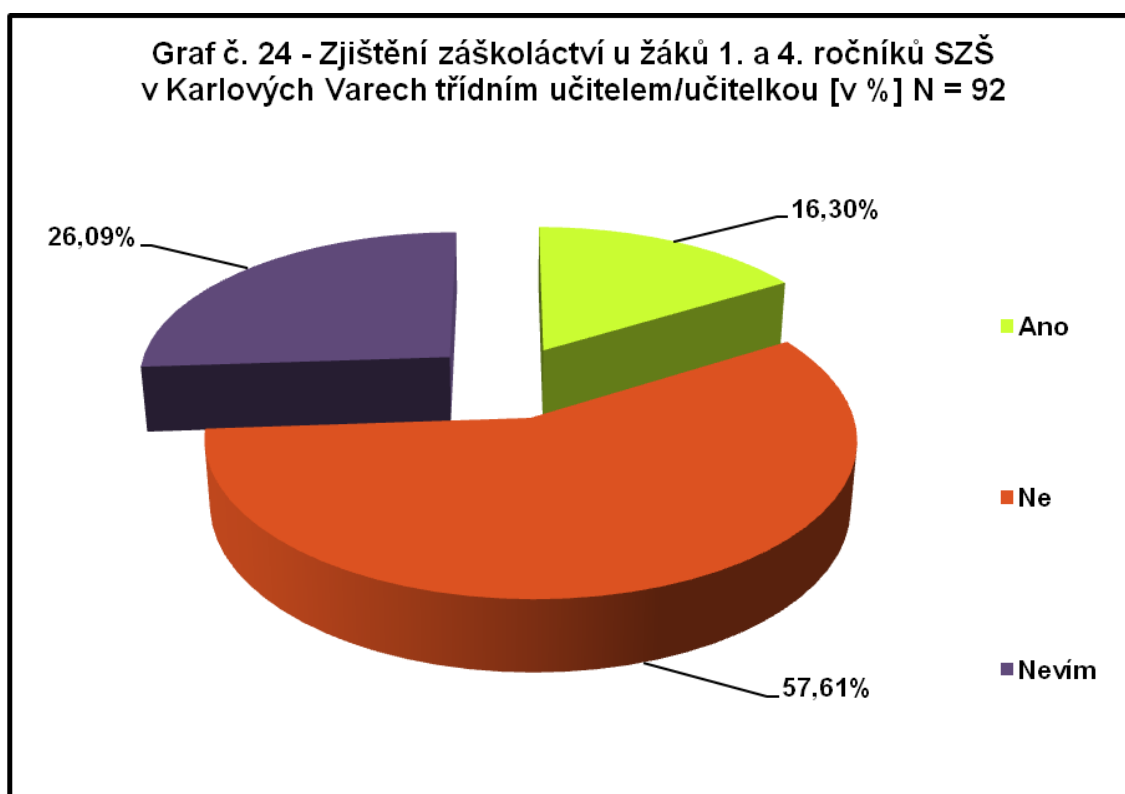
### 3.11 Otázka č. 14 „Zjistil někdy Váš třídní učitel, že jste byl/a za školou?“

Velký vliv v řešení záškoláctví má i to, zda je vůbec zjištěno učitelem. Tím se zabývala otázka: „Zjistil někdy Váš třídní učitel, že jste byl/a za školou?“.

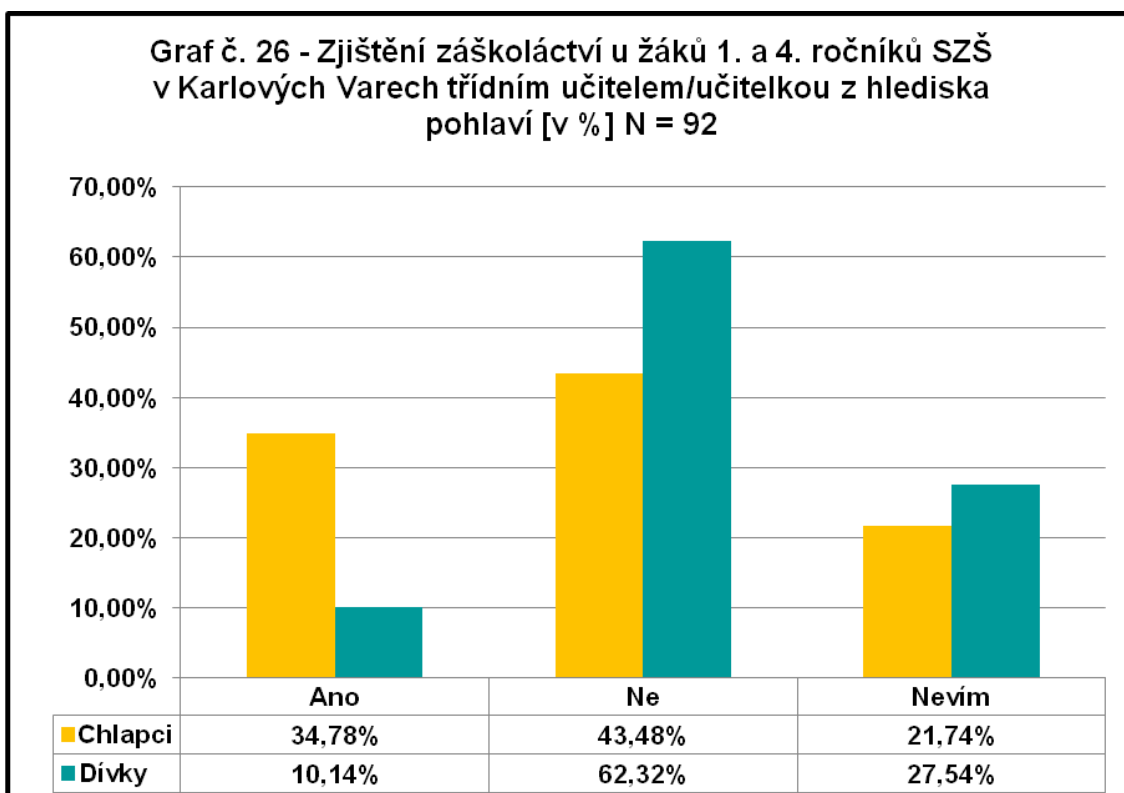
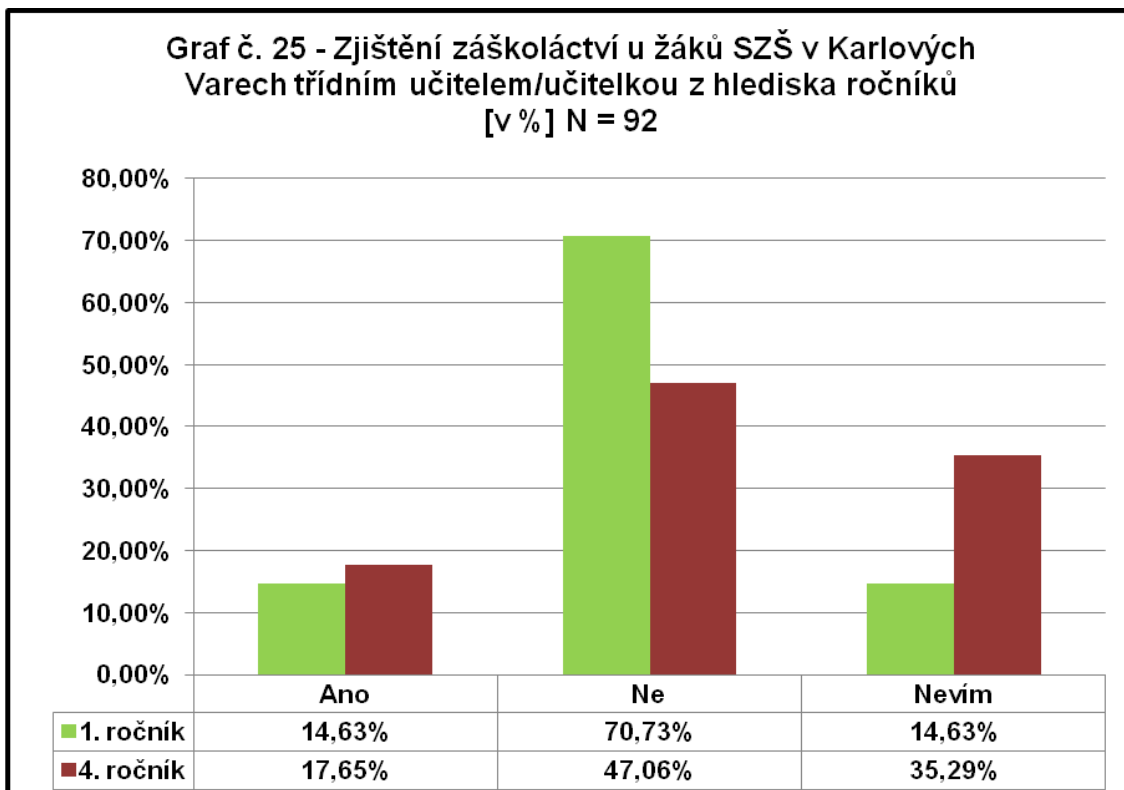
Zjištění ukazuje, že třídní učitel z více než 57 % záškoláctví svých žáků nezjistí. Naopak odhalit záškoláctví se podaří zhruba jen v 16 %. Asi 26 % žáků pak neví, jestli jeho učitel o jeho záškoláctví ví. Viz tabulka č. 20 a graf č. 24.

Tab. č. 20 Zjištění záškoláctví žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech třídním učitelem  $N = 92$

$x_i$	$n_i$	$f_i$ [%]
Ano	15	16,30%
Ne	53	57,61%
Nevím	24	26,09%
<b>Celkem</b>	<b>92</b>	<b>100,00%</b>



I tato otázka byla podrobena třídění druhého stupně z hlediska ročníku a pohlaví. U prvně jmenovaného nebyl zjištěn významný rozdíl (viz graf č. 25). U členění z hlediska pohlaví se ukázalo, že častěji je záškoláctví odhaleno u chlapců, a to skoro ve 25 %. U dívek je naopak nechození do školy odhaleno jen u 10 % (viz graf č. 26).



### 3.12 Otázka č. 15 „Měl/a jste někdy kázeňské problémy se záškoláctvím?“

Se zjištěním záškoláctví většinou souvisí i následné kázeňské problémy. Proto byly zjišťovány následující otázkou: „Měl/a jste někdy kázeňské problémy se záškoláctvím?“.

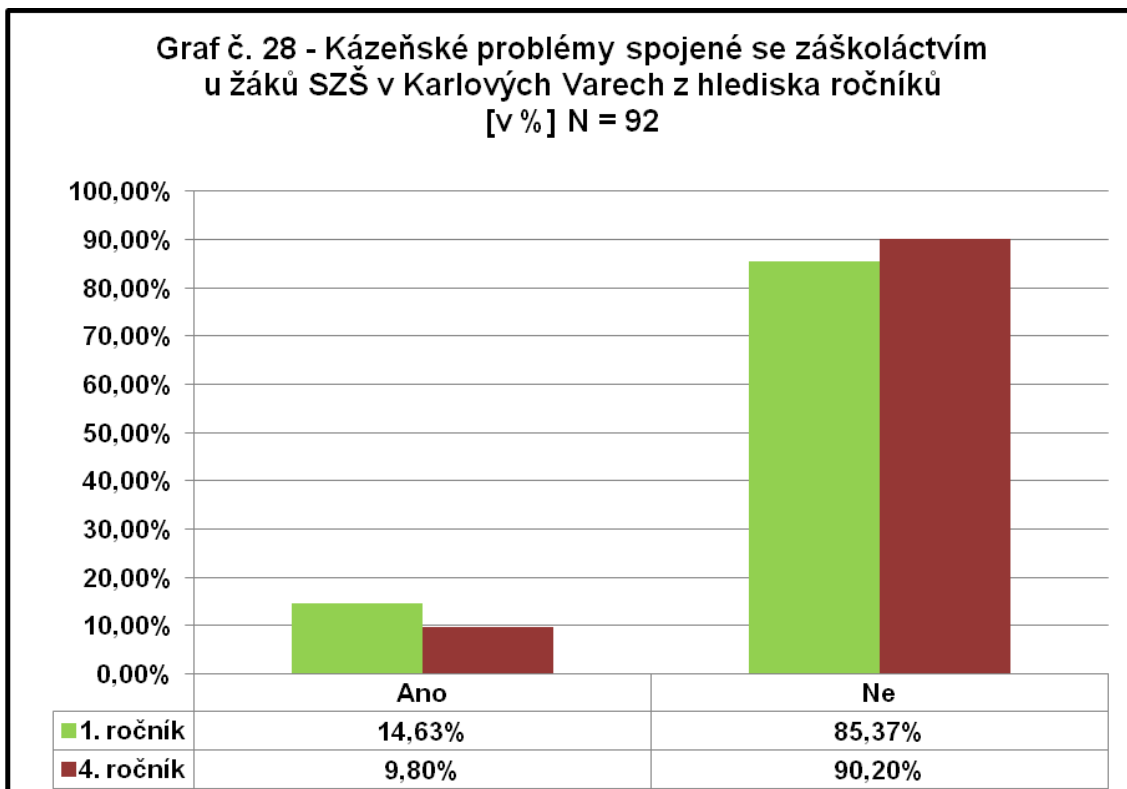
Více než 88 % respondentů odpovědělo, že v důsledku svého záškoláctví nemělo žádné kázeňské problémy. Kázeňský postih potvrdilo 12 % žáků (viz tabulka č. 21 a graf č. 27).

Tab. č. 21 Kázeňské problémy spojené se záškoláctvím u žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech N = 92

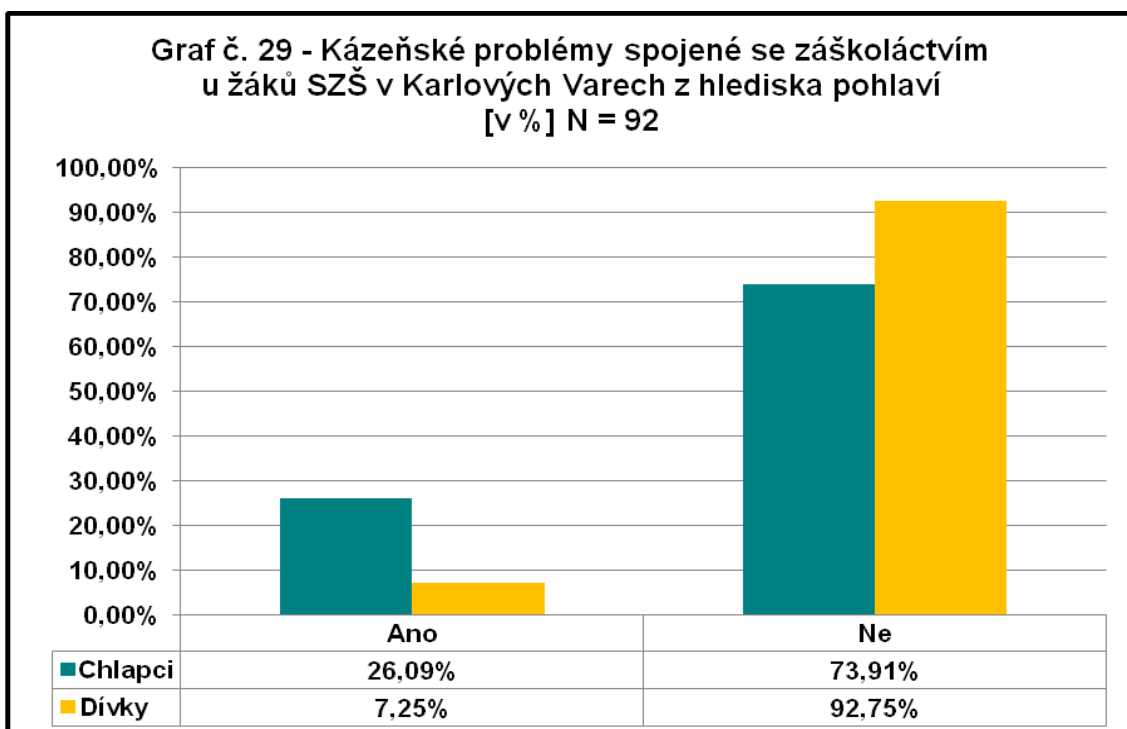
$x_i$	$n_i$	$f_i$ [%]
Ano	11	11,96%
Ne	81	88,04%
<b>Celkem</b>	<b>92</b>	<b>100,00%</b>



U dvoustupňového třídění nebyl s ohledem na studovaný ročník téměř žádný rozdíl a hodnoty vyšly téměř shodně (viz graf č. 28).



Rozdílnost však byla opět u třídění se zaměřením na pohlaví. Zde se ukazuje, že chlapci mají oproti dívkám častěji kázeňské problémy, což pravděpodobně souvisí s předcházející otázkou, kde bylo zjištěno, že je u chlapců záškoláctví častěji zjištěno třídním učitelem (viz graf č. 29).



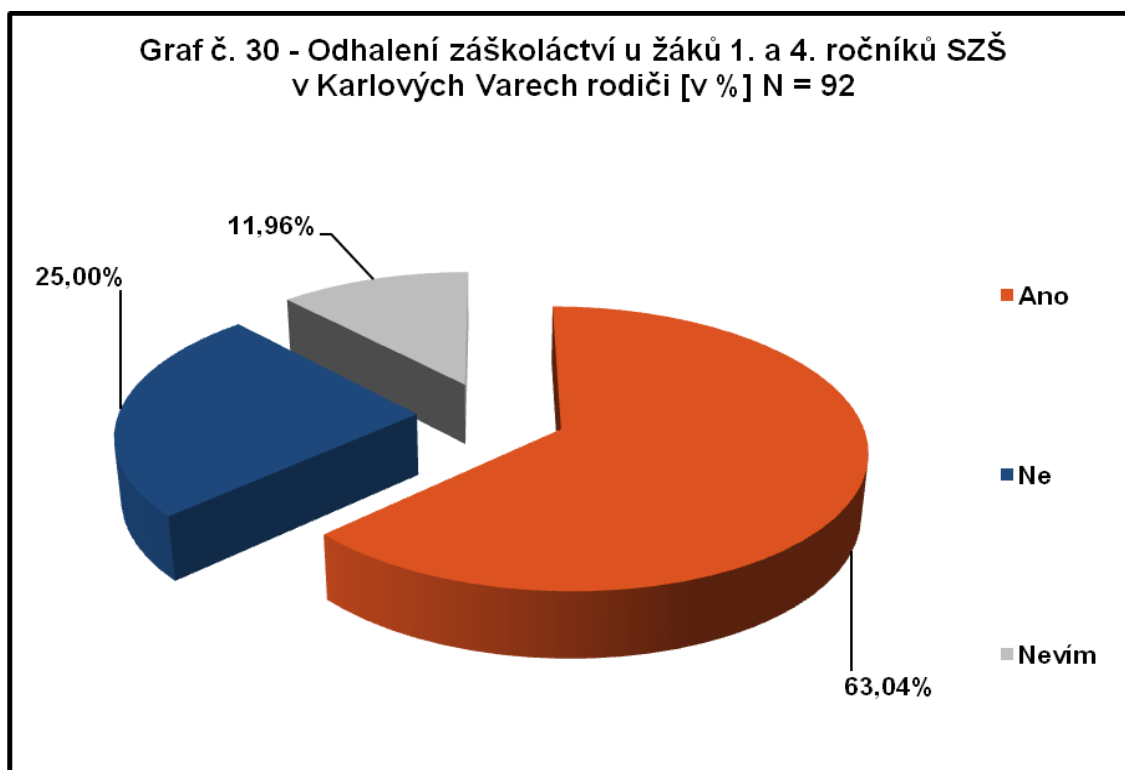
### 3.13 Otázka č. 16 „Zjistili někdy rodiče, že jste byl/a za školou?“

V některých studiích se uvádí, že záškoláctví mohou významně ovlivnit také rodiče. Proto bylo další dotazem zjišťováno, kolik rodičů ví, že jejich děti byly za školou. Byla tedy položena otázka: „Zjistili někdy rodiče, že jste byl/a za školou?“.

Tab. č. 22 Odhalení záškoláctví žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech rodiči  
N = 92

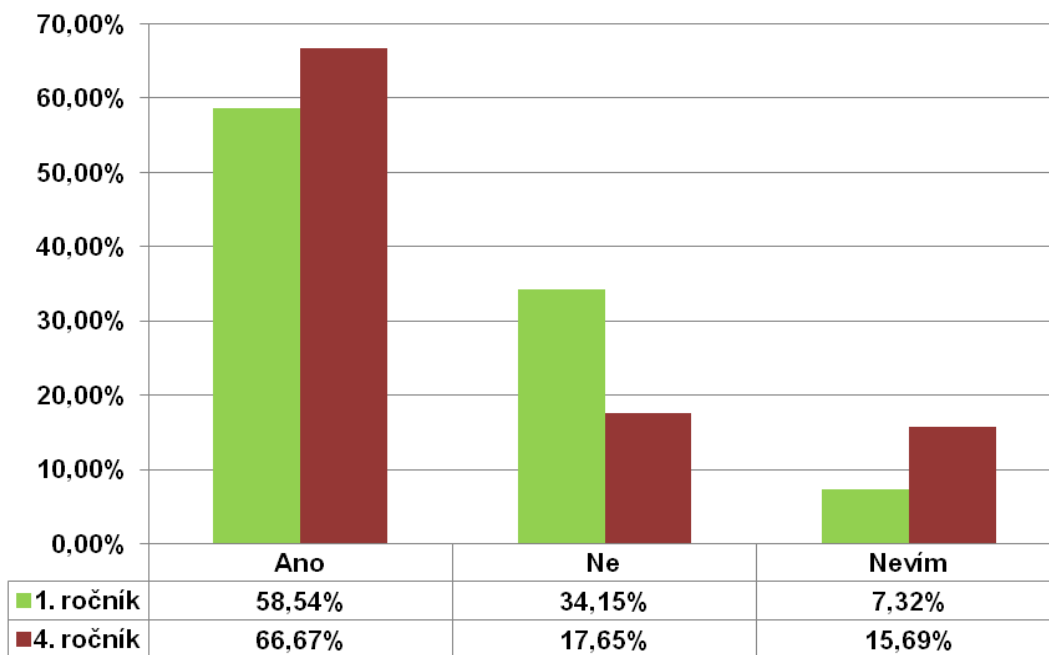
$x_i$	$n_i$	$f_i$ [%]
Ano	58	63,04%
Ne	23	25,00%
Nevím	11	11,96%
<b>Celkem</b>	<b>92</b>	<b>100,00%</b>

Ze zjištěných informací plyne, že většina rodičů (63,04 %) záškoláctví svých dětí zjistilo. Tušení o něm nemá čtvrtina rodičů. Necelých 12 % respondentů neví, jestli jejich rodiče o záškoláctví vědí (viz tabulka č 22. a graf č. 30).

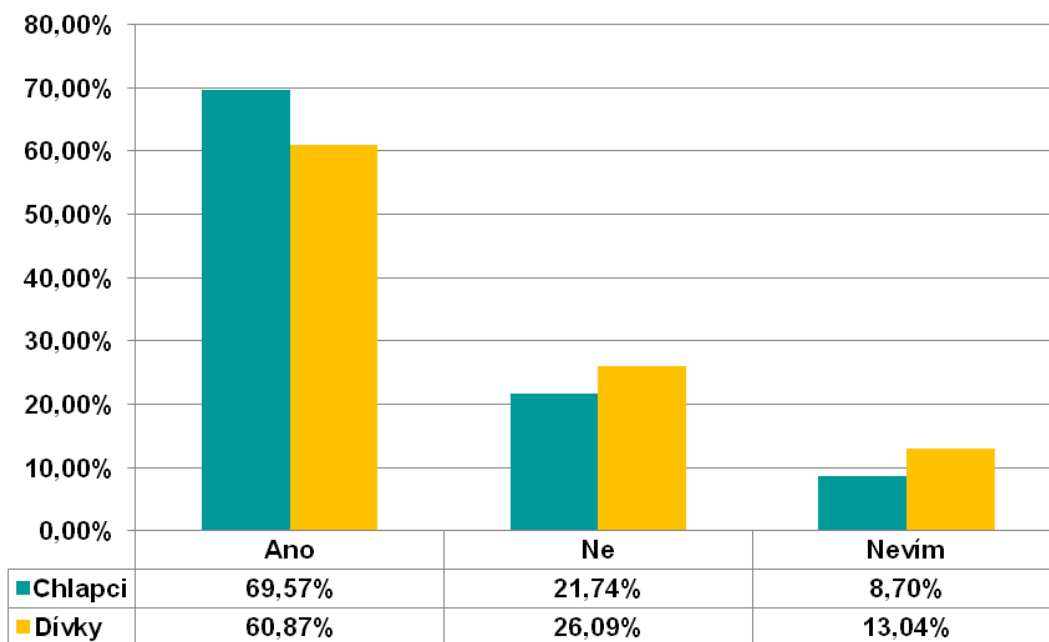


U odhalení záškoláctví byla opět zjišťována souvislost mezi ročníky a pohlavím. Ani v jedné závislosti nebyly zjištěny rozdíly od 1. stupně třídění (viz graf č 31 a 32).

**Graf č. 31 - Odhalení záškoláctví u žáků SZŠ  
v Karlových Varech rodiči z hlediska ročníků [v %] N = 92**



**Graf č. 32 - Odhalení záškoláctví u žáků 1. a 4. ročníků SZŠ  
v Karlových Varech rodiči z hlediska pohlaví [v %] N = 92**



### 3.14 Otázka č. 17 „Omluvili vám rodiče nepřítomnost ve škole, abyste neměl/a neomluvené hodiny?“

Na předchozí otázku navazovalo zjištění, kolik rodičů svým dětem ve škole omluvilo záškoláctví. Otázka byla položena takto: „Omluvili vám rodiče nepřítomnost ve škole, abyste neměl/a neomluvené hodiny?“.

Ukázalo se, že více než 77 % rodičů svým dětem záškoláctví omluvilo. Zbývajícím záškolákům rodiče absenci neomluvili, viz tabulka č. 23 a graf č. 33.

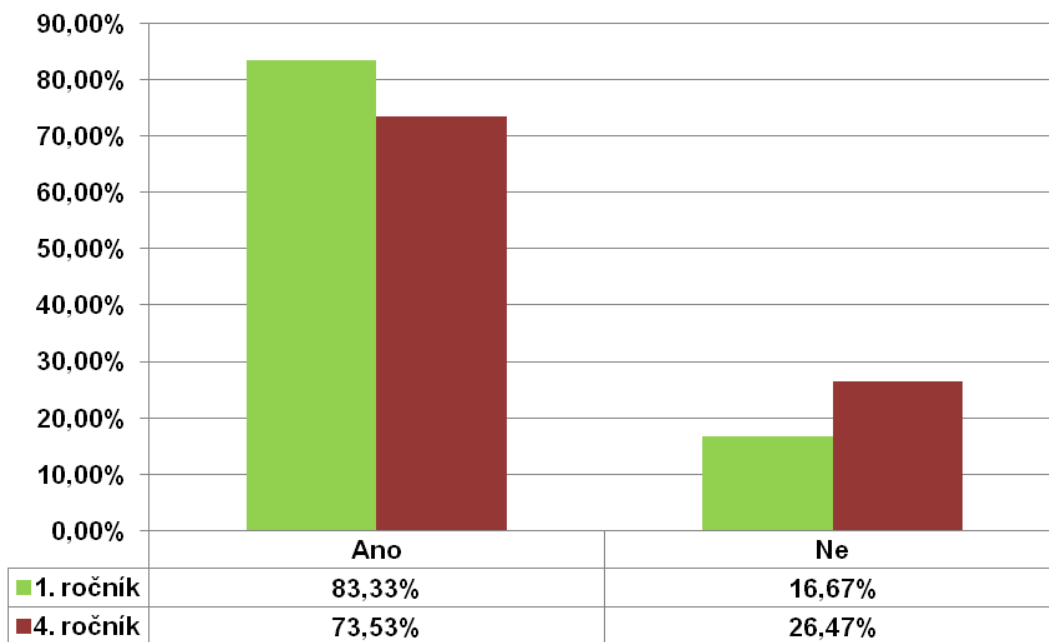
Odlišnosti z hlediska závislosti na ročníku a pohlaví byly takřka stejné, jako výsledky prvostupňového třídění (viz graf č. 34 a graf č. 35).

Tab. č. 23 Omlouvání záškoláctví žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech rodiči  
 $N = 58$

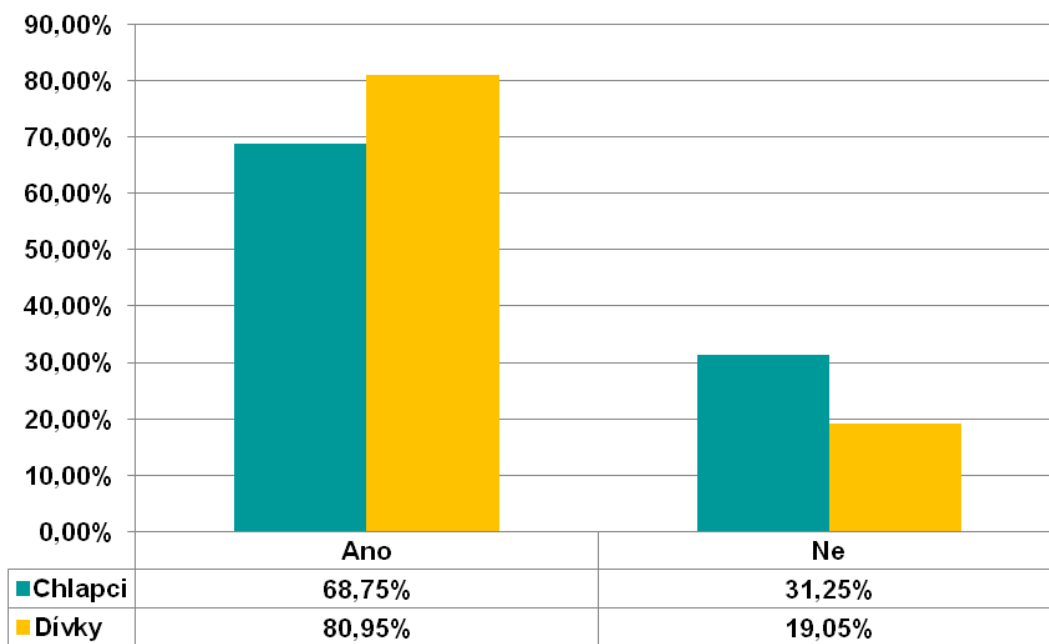
$x_i$	$n_i$	$f_i$ [%]
Ano	45	77,59%
Ne	13	22,41%
<b>Celkem</b>	<b>58</b>	<b>100,00%</b>



**Graf č. 34 - Omlouvání záškoláctví žáků SZŠ  
v Karlových Varech rodiči z hlediska ročníku [v %] N = 58**



**Graf č. 35 - Omlouvání záškoláctví žáků 1. a 4. ročníků SZŠ  
v Karlových Varech rodiči z hlediska pohlaví [v %] N = 58**





### 3.15 Otázka č. 18 „Co říkají rodiče na to, že chodíte za školu?“

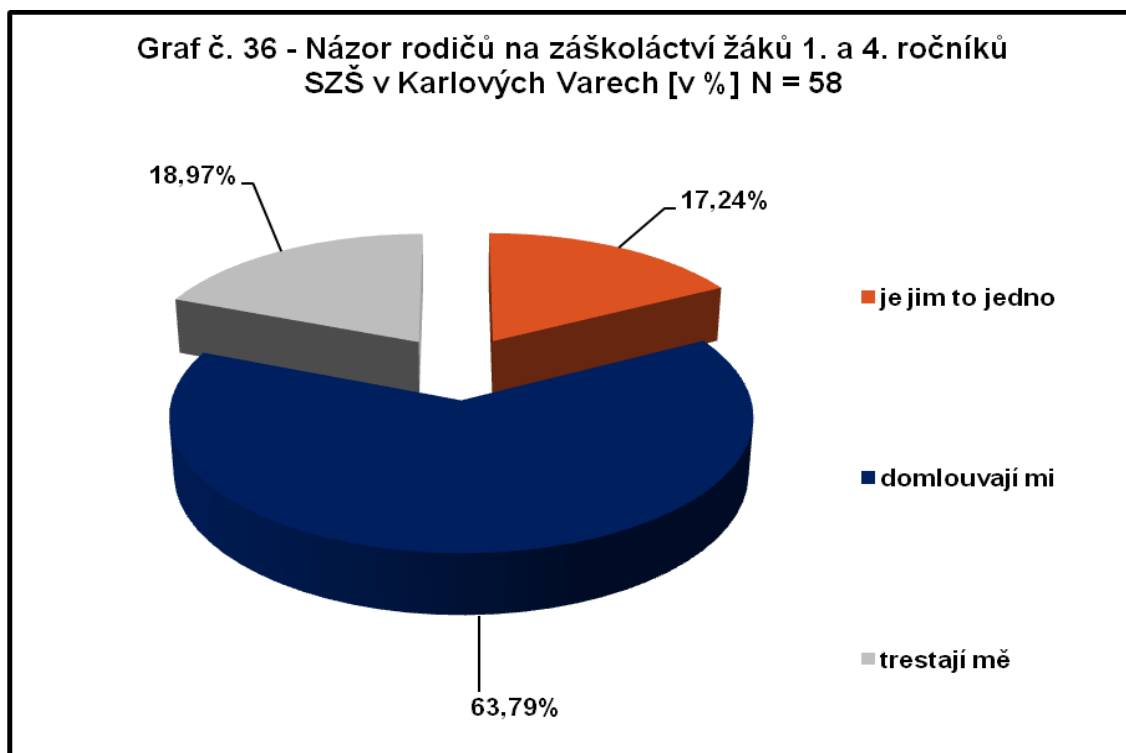
Dalším zjišťovaným ukazatelem byl pohled rodičů na záškoláctví jejich dětí. Respondentům byla položena otázka: „Co říkají rodiče na to, že chodíte za školu?“.

Výsledky ukazují, že nejčastějším způsobem řešení záškoláctví rodiči je domlouvání. Tímto způsobem řeší záškoláctví 64% rodičů, tresty volí 19 % a 17 % rodičů je jedno, že jejich děti chodí za školu, (viz tabulka č. 24 a graf č. 36).

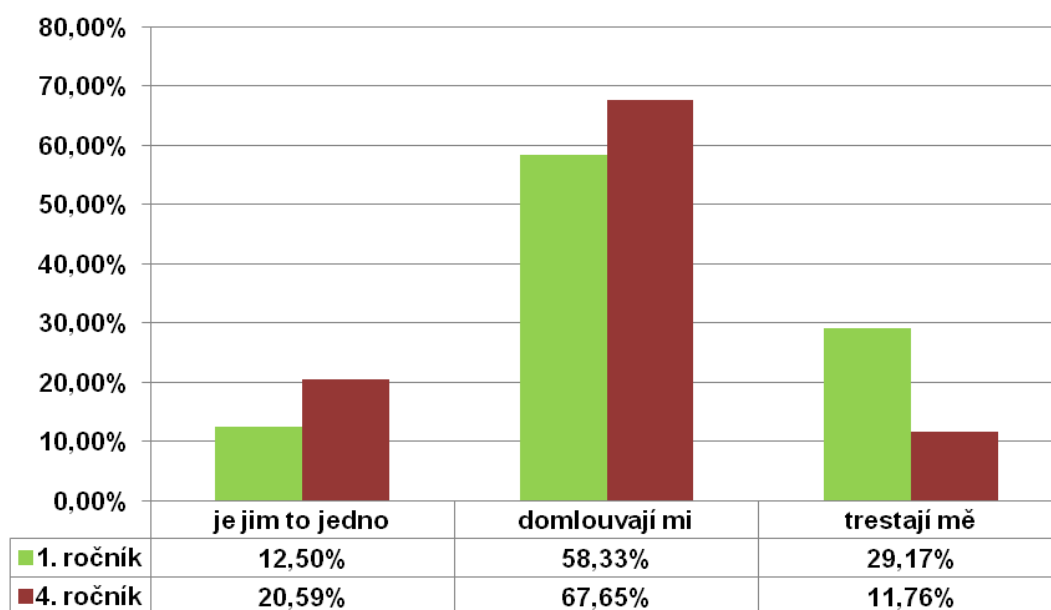
Tab. č. 24 Názor rodičů na záškoláctví žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech N = 58

$x_i$	$n_i$	$f_i$ [%]
je jim to jedno	10	17,24%
domlouvají mi	37	63,79%
trestají mě	11	18,97%
<b>Celkem</b>	<b>58</b>	<b>100,00%</b>

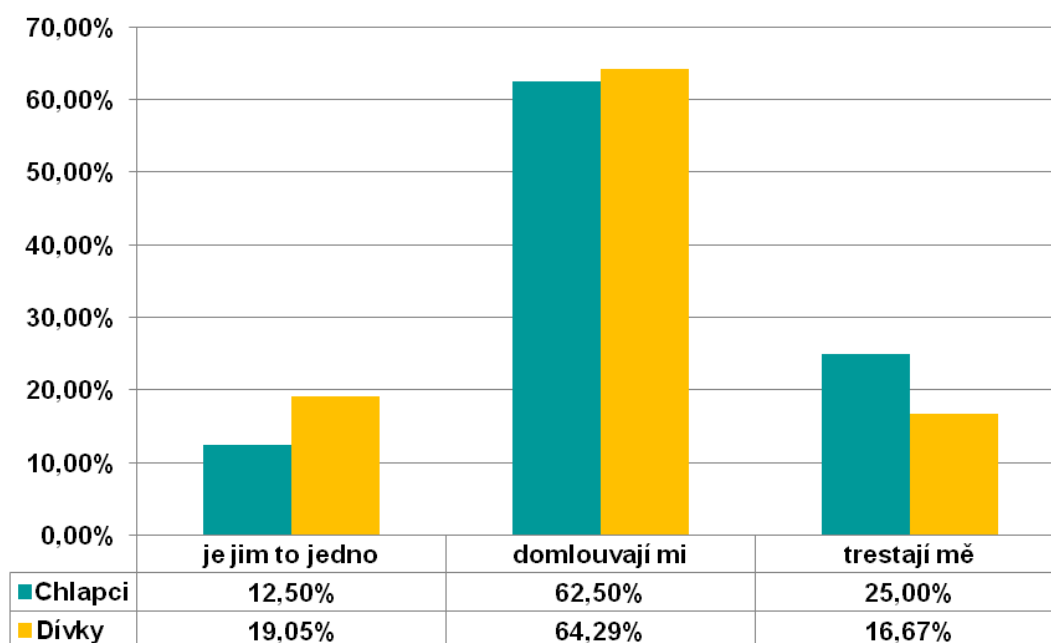
Třídění z hlediska studijního ročníku opět neukázalo na významné rozdíly, větší byl pouze poměrový rozdíl v trestání. Zatímco u prvních ročníků své děti trestá 29 % rodičů, ve čtvrtém ročníku je to již jen necelých 12 % (viz graf. č. 37). Rozdíl s přihlédnutím k pohlaví nepřinesl výrazné odchylky (viz graf č. 38).



Graf č. 37 - Názor rodičů na záškoláctví žáků SZŠ v Karlových Varech z hlediska ročníků [v %] N = 58



Graf č. 38 - Názor rodičů na záškoláctví žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech z hlediska pohlaví [v %] N = 58



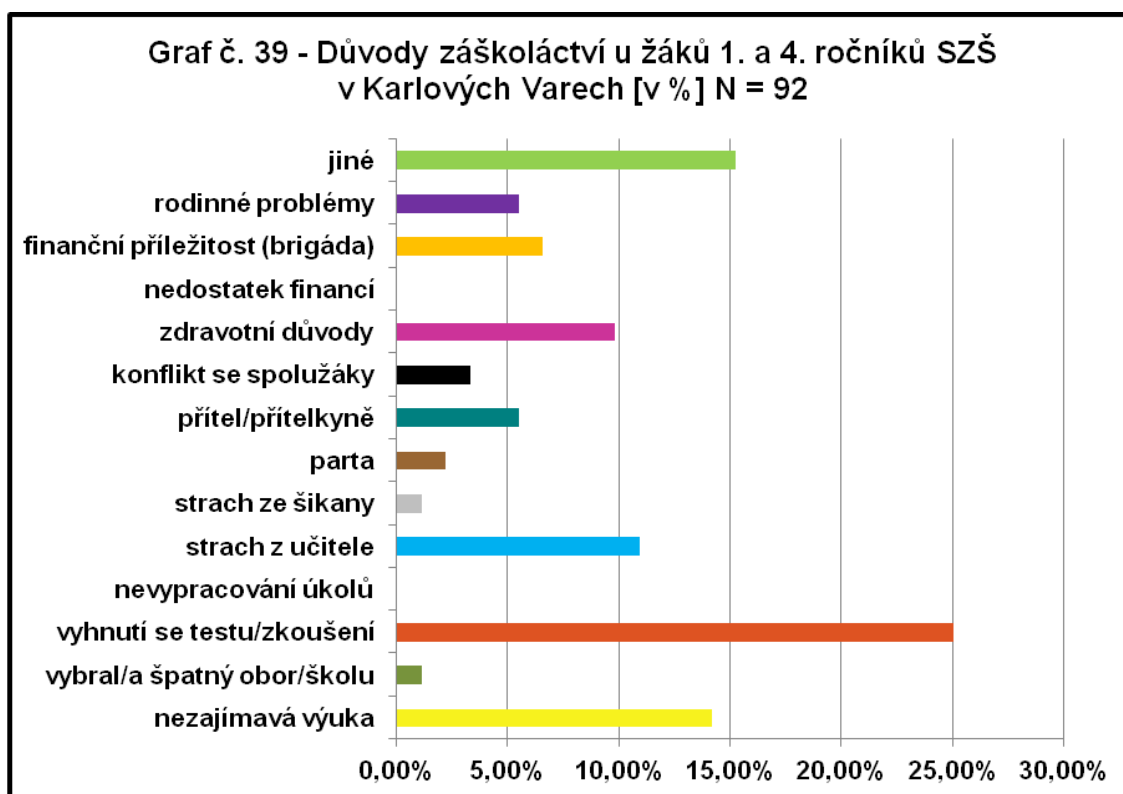
### 3.16 Otázka č. 19 „*Jaké byly nejčastější důvody vašeho záškoláctví?*“

Podle různých výzkumů je stěžejní předpoklad pro úspěšné řešení objevit důvod záškoláctví. Z toho důvodu byly dále zjišťovány právě ony. Otázka byla položena takto: „*Jaké byly nejčastější důvody vašeho záškoláctví?*“.

Rozbor získaných dat přinesl zajímavé výsledky. Čtvrtina záškoláků uvádí jako nejčastější důvod záškoláctví vyhnutí se testu nebo zkoušení. Pro více než 14 % respondentů je důvod záškoláctví nezajímavá výuka. Takřka 11 % respondentů uvádí strach z učitele. Zajímavý je i výsledek, že téměř 10 % respondentů je za školou ze zdravotních důvodů. Další uváděné možnosti jako například finanční důvody, špatný výběr školy, strach ze šikany či konflikt se spolužáky, parta, partner a rodinné problémy byli zastoupeny v malé míře. Zhruba 15 % žáků však také označilo jako důvod záškoláctví jiné než uvedené možnosti (viz tabulka č. 25 a graf č. 39).

Tab. č. 25 *Důvody záškoláctví u žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech N = 92*

$x_i$	$n_i$	$f_i$ [%]
nezajímavá výuka	13	14,13%
vybral/a špatný obor/školou	1	1,09%
vyhnutí se testu/zkoušení	23	25,00%
nevypracování úkolů	0	0,00%
strach z učitele	10	10,87%
strach ze šikany	1	1,09%
parta	2	2,17%
přítel/přítelkyně	5	5,43%
konflikt se spolužáky	3	3,26%
zdravotní důvody	9	9,78%
nedostatek financí	0	0,00%
finanční příležitost (brigáda)	6	6,52%
rodinné problémy	5	5,43%
jiné	14	15,22%
<b>Celkem</b>	<b>92</b>	<b>100,00%</b>

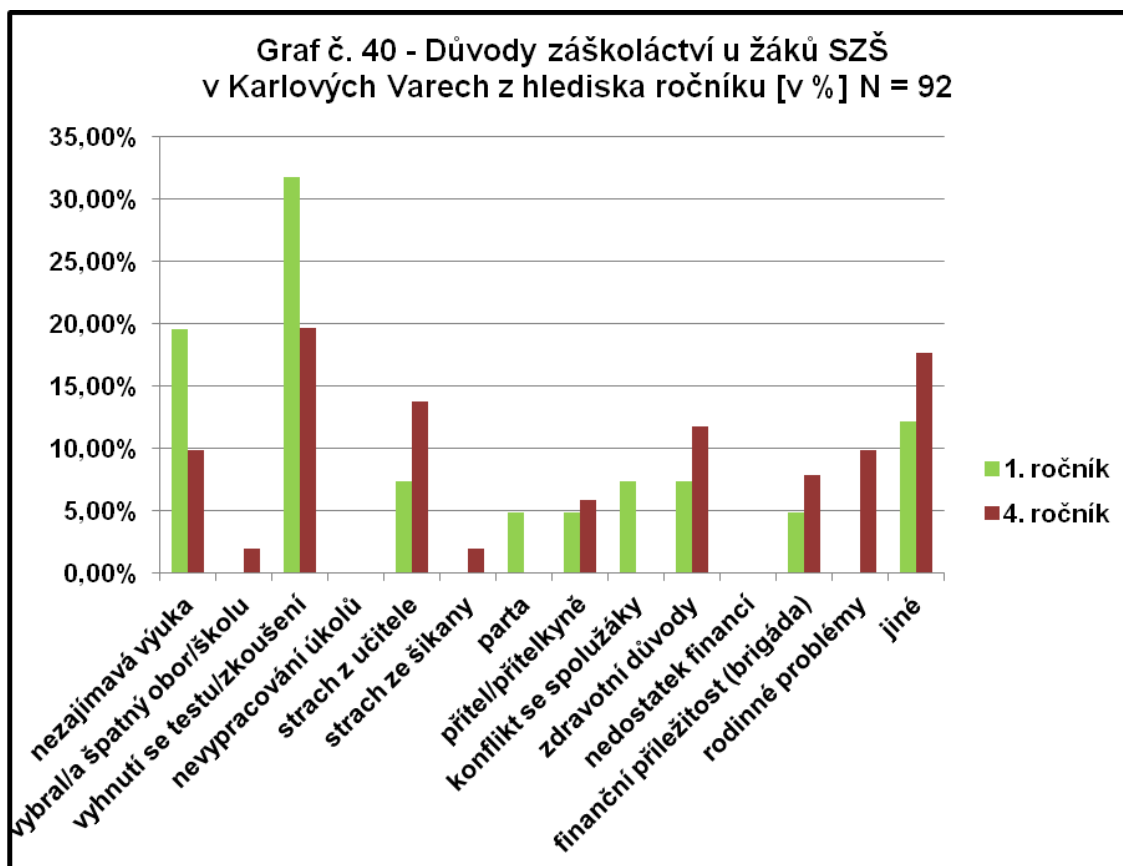


Rozbor dvoustupňového třídění v závislosti na ročníku ukázal, že z důvodu nezajímavé výuky chodí za školu v prvním ročníku téměř dvojnásobně více žáků, než ve 4. ročníku. Stejně tak vyhnutí se testu nebo zkoušení je u 1. ročníků častější zhruba o třetinu. Tzv. prváci také v cca 7 % chodí za školu z důvodu konfliktu se spolužáky, takový problém se u vyššího ročníku nevyskytuje. Naopak ve 4. ročníku je záškoláctví častější z důvodu strachu z učitele, zde ho uvedlo 14 % respondentů, u ročníků prvních to bylo jen 7 %. Podobný poměr byl i u záškoláctví z rodinných důvodů (viz tabulka č. 26 a graf č. 40).

U závislosti na pohlaví rozbor ukázal, že téměř čtyřnásobně častější je záškoláctví vyvolané nudou u chlapců. Strach z učitele je zase trojnásobně vyšší u dívek. V dalších důvodech nebyly zásadní rozdíly (viz tabulka č. 27 a graf č. 41).

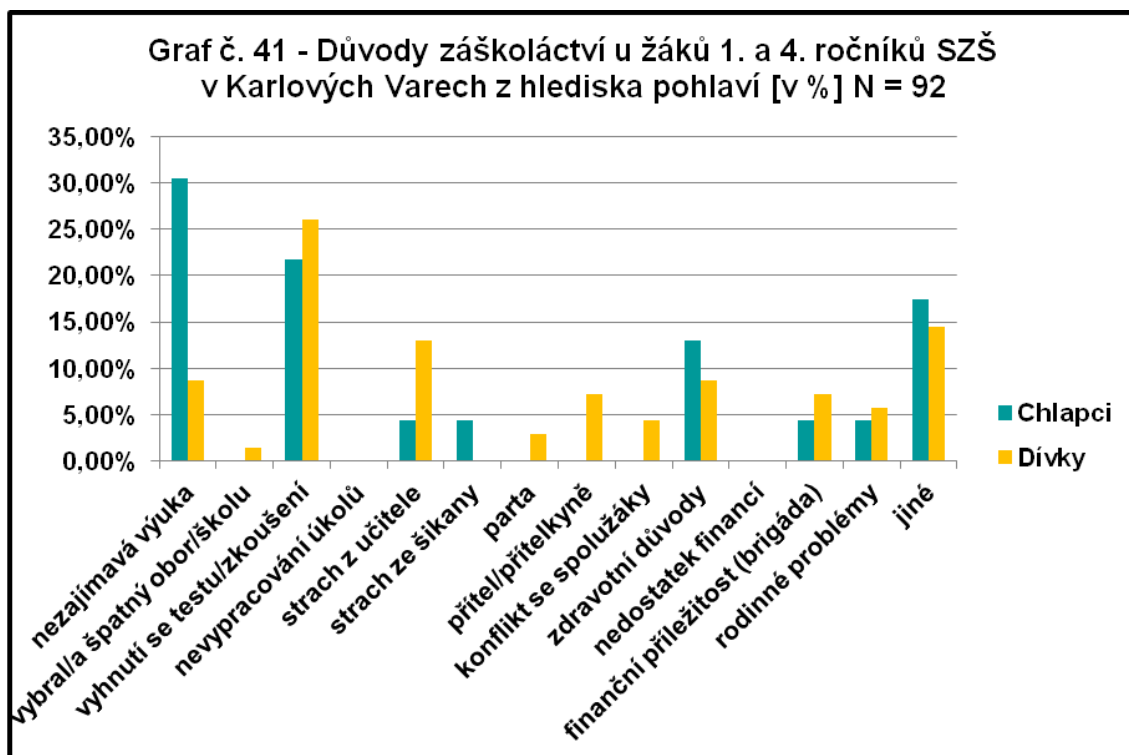
Tab. č. 26 Důvody záškoláctví u žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech  
z hlediska ročníku  $N = 92$

$x_i$	Ročník				Celkem	
	1. ročník		4. ročník		$n_i$ Počet resp.	$f_i$ [%]
	$n_i$ Počet resp.	$f_i$ [%]	$n_i$ Počet resp.	$f_i$ [%]		
nezajímavá výuka	8	19,51%	5	9,80%	13	14,13%
vybral/a špatný obor/školu	0	0,00%	1	1,96%	1	1,09%
vyhnutí se testu/zkoušení	13	31,71%	10	19,61%	23	25,00%
nevypracování úkolů	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
strach z učitele	3	7,32%	7	13,73%	10	10,87%
strach ze šikany	0	0,00%	1	1,96%	1	1,09%
parta	2	4,88%	0	0,00%	2	2,17%
přítel/přítelkyně	2	4,88%	3	5,88%	5	5,43%
konflikt se spolužáky	3	7,32%	0	0,00%	3	3,26%
zdravotní důvody	3	7,32%	6	11,76%	9	9,78%
nedostatek financí	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
finanční příležitost (brigáda)	2	4,88%	4	7,84%	6	6,52%
rodinné problémy	0	0,00%	5	9,80%	5	5,43%
jiné	5	12,20%	9	17,65%	14	15,22%
<b>Celkem</b>	<b>41</b>	<b>100,00%</b>	<b>51</b>	<b>100,00%</b>	<b>92</b>	<b>100,00%</b>



Tab. č. 27 Důvody záškoláctví u žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech z hlediska pohlaví  $N = 92$

$x_i$	Pohlaví				Celkem	
	Chlapci		Dívky		$n_i$ Počet resp.	$f_i$ [%]
	$n_i$ Počet resp.	$f_i$ [%]	$n_i$ Počet resp.	$f_i$ [%]		
nezajímavá výuka	7	30,43%	6	8,70%	13	14,13%
vybral/a špatný obor/školu	0	0,00%	1	1,45%	1	1,09%
vyhnutí se testu/zkoušení	5	21,74%	18	26,09%	23	25,00%
nevypracování úkolů	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
strach z učitele	1	4,35%	9	13,04%	10	10,87%
strach ze šikany	1	4,35%	0	0,00%	1	1,09%
parta	0	0,00%	2	2,90%	2	2,17%
přítel/přítelkyně	0	0,00%	5	7,25%	5	5,43%
konflikt se spolužáky	0	0,00%	3	4,35%	3	3,26%
zdravotní důvody	3	13,04%	6	8,70%	9	9,78%
nedostatek financí	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
finanční příležitost (brigáda)	1	4,35%	5	7,25%	6	6,52%
rodinné problémy	1	4,35%	4	5,80%	5	5,43%
jiné	4	17,39%	10	14,49%	14	15,22%
<b>Celkem</b>	<b>23</b>	<b>82,61%</b>	<b>69</b>	<b>100,00%</b>	<b>92</b>	<b>100,00%</b>



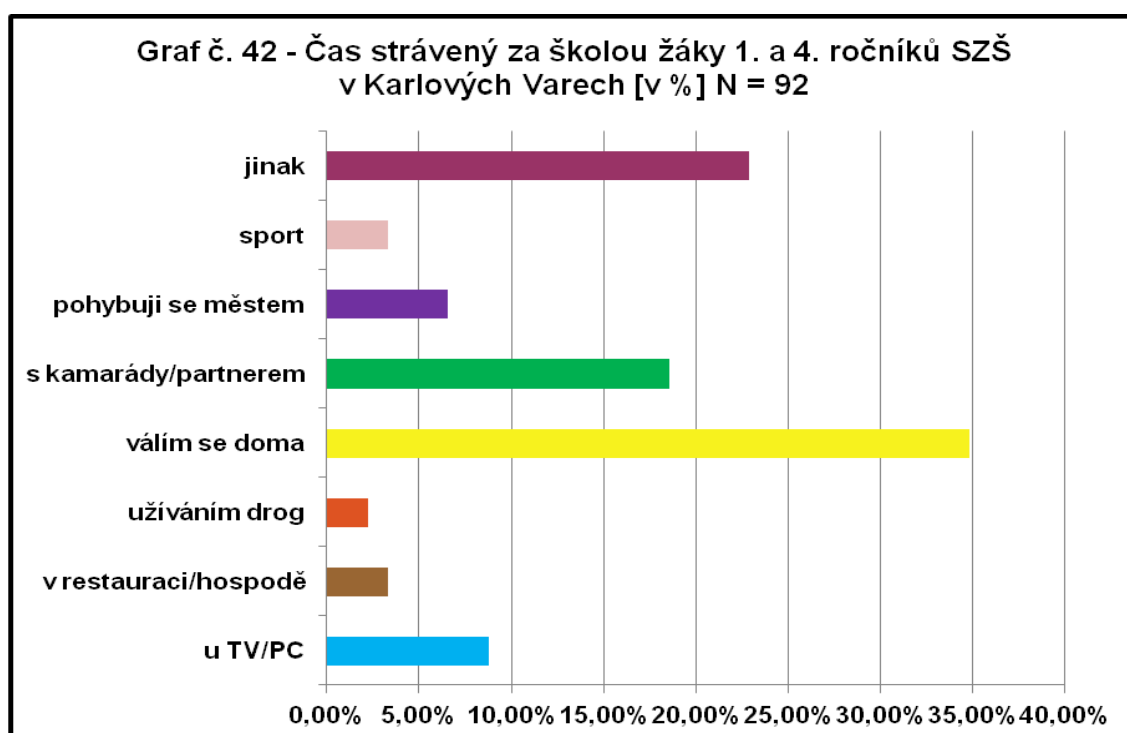
### 3.17 Otázka č. 20 „Jak nejčastěji trávíte čas za školou?“

V návaznosti na předchozí otázku, byla položena respondentům další a to: „Jak nejčastěji trávíte čas za školou?“.

Celkově největší část záškoláků tráví čas doma (34,78 %). Téměř 23 % respondentů uvedlo možnost jiné. Asi 18 % dotazovaných tráví čas s kamarády nebo partnerem. Další možnosti nebyly zastoupeny vysokým počtem odpovědí (viz tabulka č. 28 a graf č. 42).

Tab. č. 28 Čas trávený za školou u žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech z N = 92

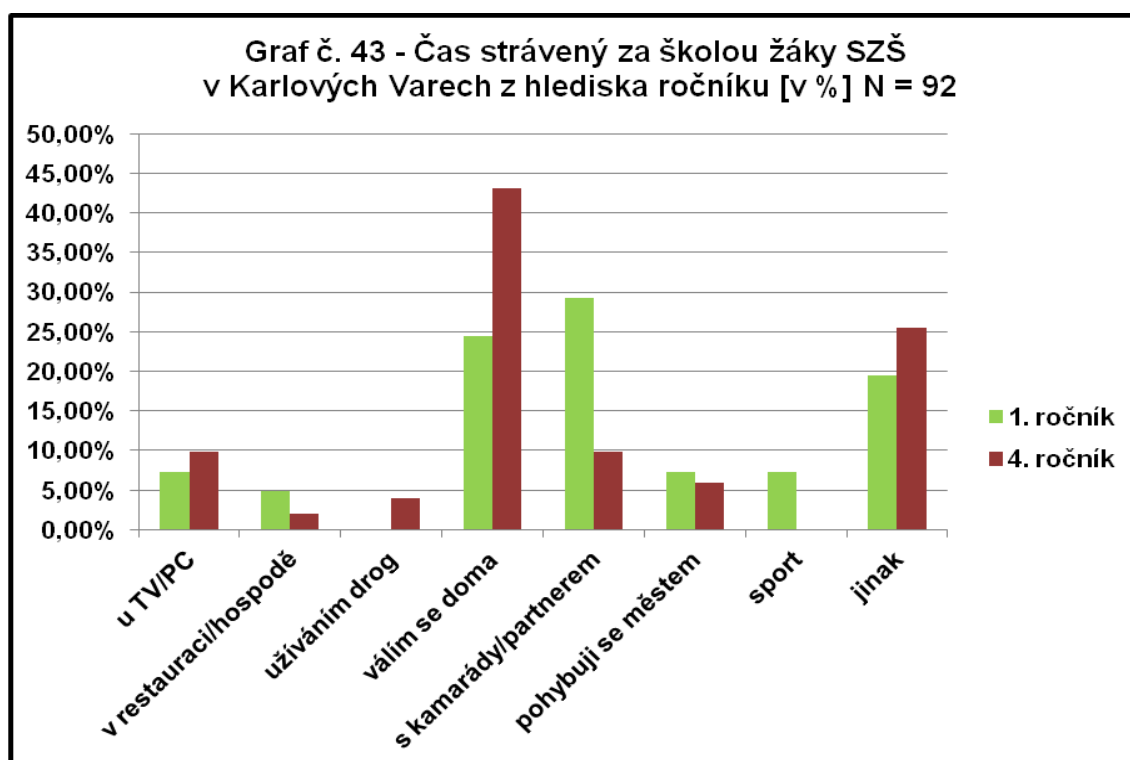
$x_i$	$n_i$	$f_i$ [%]
u TV/PC	8	8,70%
v restauraci/hospodě	3	3,26%
užíváním drog	2	2,17%
válím se doma	32	34,78%
s kamarády/partnerem	17	18,48%
pohybují se městem	6	6,52%
sport	3	3,26%
jinak	21	22,83%
<b>Celkem</b>	<b>92</b>	<b>100,00%</b>



Při srovnání s ohledem na ročník byl znatelný rozdíl v odpovědi týkající se trávení záškoláckého času doma. Tuto možnost využilo k odpovědi z 1. ročníků 24 % respondentů. U 4. ročníků takto odpovědělo 43 %. Naopak s kamarády nebo partnerem tráví čas v 1. ročníku více než 29 % záškoláků, ve 4. ročníku jen necelých 10 %. Dalo by se tedy říct, že u 4. ročníků jsou záškoláci nejčastěji doma. Na rozdíl od 1. ročníků, kteří tráví čas s kamarády nebo partnerem (viz tabulka č. 29 a graf č. 43).

Tab. č. 29 Čas trávený za školou u žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech s ohledem na ročník  $N = 92$

$x_i$	Ročník				Celkem	
	1. ročník		4. ročník		$n_i$ Počet resp.	$f_i$ [%]
	$n_i$ Počet resp.	$f_i$ [%]	$n_i$ Počet resp.	$f_i$ [%]		
u TV/PC	3	7,32%	5	9,80%	8	8,70%
v restauraci/hospodě	2	4,88%	1	1,96%	3	3,26%
užíváním drog	0	0,00%	2	3,92%	2	2,17%
válím se doma	10	24,39%	22	43,14%	32	34,78%
s kamarády/partnerem	12	29,27%	5	9,80%	17	18,48%
pohybují se městem	3	7,32%	3	5,88%	6	6,52%
sport	3	7,32%	0	0,00%	3	3,26%
jinak	8	19,51%	13	25,49%	21	22,83%
<b>Celkem</b>	<b>41</b>	<b>100,00%</b>	<b>51</b>	<b>100,00%</b>	<b>92</b>	<b>100,00%</b>

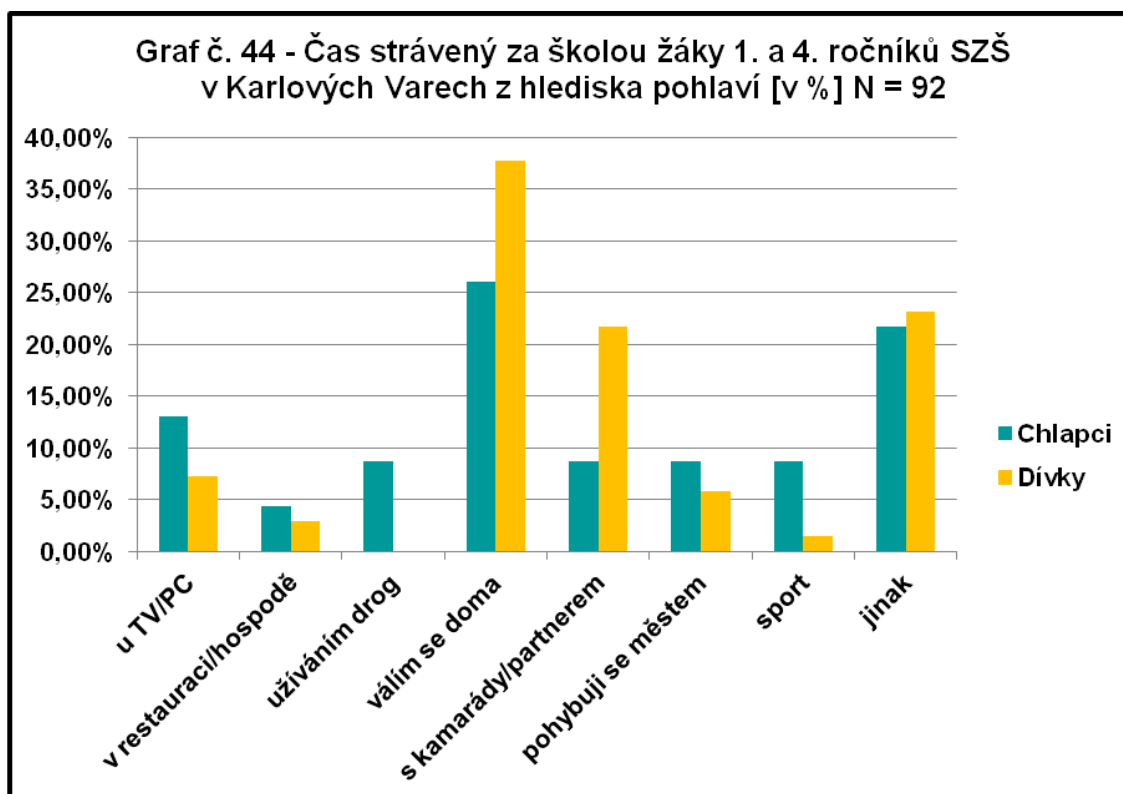




Zajímavý výsledek přineslo i porovnání s ohledem na pohlaví. Chlapci i dívky tráví nejvíce času místo školy válením se doma, výsledek u chlapců je však ještě o třetinu vyšší. Téměř o polovinu častěji než dívky tráví také čas u PC/TV. Naopak dívky tráví téměř ve 22 % času s kamarády nebo partnerem. U chlapců je tento důvod zastoupen pouze v 9 %.

Tab. č. 30 Čas trávený za školou u žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech s ohledem na pohlaví  $N = 92$

$x_i$	Pohlaví				Celkem	
	Chlapci		Dívky		$n_i$ Počet resp.	$f_i$ [%]
	$n_i$ Počet resp.	$f_i$ [%]	$n_i$ Počet resp.	$f_i$ [%]		
u TV/PC	3	13,04%	5	7,25%	8	8,70%
v restauraci/hospodě	1	4,35%	2	2,90%	3	3,26%
užíváním drog	2	8,70%	0	0,00%	2	2,17%
válím se doma	6	26,09%	26	37,68%	32	34,78%
s kamarády/partnerem	2	8,70%	15	21,74%	17	18,48%
pohybují se městem	2	8,70%	4	5,80%	6	6,52%
sport	2	8,70%	1	1,45%	3	3,26%
jinak	5	21,74%	16	23,19%	21	22,83%
<b>Celkem</b>	<b>23</b>	<b>100,00%</b>	<b>69</b>	<b>100,00%</b>	<b>92</b>	<b>100,00%</b>



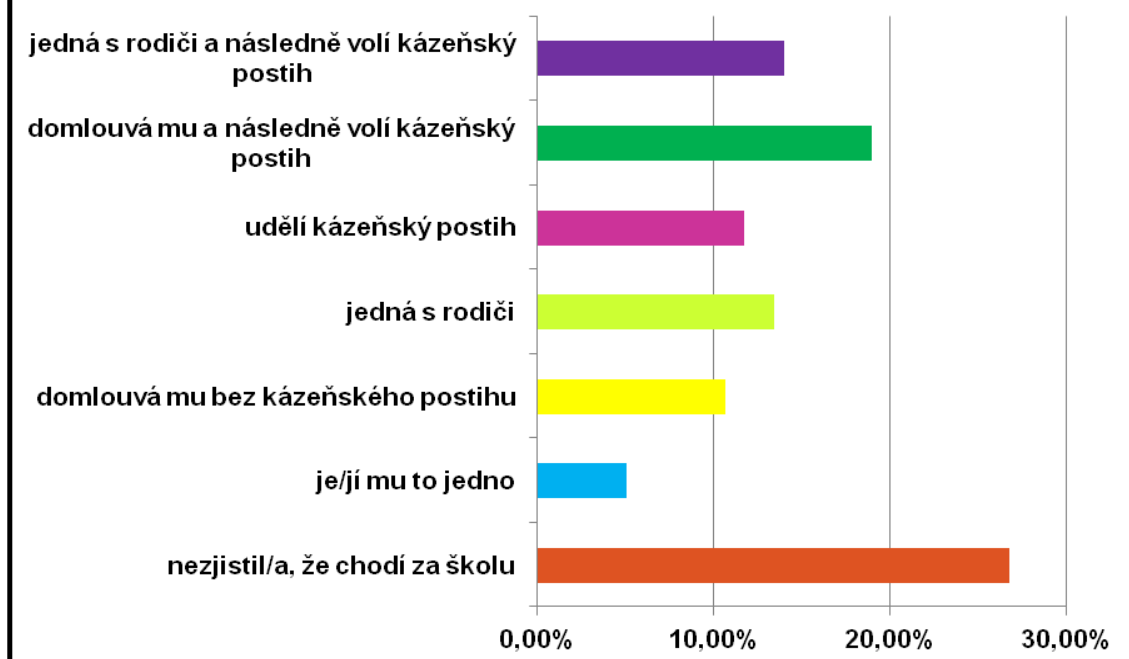
### 3.18 Otázka č. 21 „Když se váš třídní učitel dozví, že byl někdo z vaší třídy za školou, jak reaguje?“

Položena byla také otázka odkrývající reakci třídního učitele na záškoláctví ve třídě. Otázka ve znění: „Když se váš třídní učitel dozví, že byl někdo z vaší třídy za školou, jak reaguje?“ ukázala na fakt, že největšímu procentu třídních učitelů se vůbec nepodaří záškoláctví odhalit (26,27 %). Druhou, nejčastěji zvolenou možností byla forma domlouvání a následné udělení kázeňského postihu, tuto možnost označilo téměř 19 % respondentů. Kombinaci pohovoru s rodiči a následný kázeňský trest volí téměř 14 % učitelů. Ze 13 % pak učitelé jednájí pouze s rodiči a nevolí další způsob postihu. Obdobný počet respondentů odpověděl, že učitel o záškoláctví jedná s rodiči. U necelých 11 % respondentů třídní učitel záškolákům domlouvá, ale kázeňsky je netrestá. Zjištěné záškoláctví vůbec neřeší 8 % (viz tabulka č. 31 a graf č. 45).

Tab. č. 31 Reakce třídního učitele na záškoláctví u žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech  $N = 180$

celkem	$n_i$	$f_i$ [%]
nezjistil/a, že chodí za školu	48	26,67%
je/jí mu to jedno	9	5,00%
domlouvá mu bez kázeňského postihu	19	10,56%
jedná s rodiči	24	13,33%
udělí kázeňský postih	21	11,67%
domlouvá mu a následně volí kázeňský postih	34	18,89%
jedná s rodiči a následně volí kázeňský postih	25	13,89%
<b>Celkem</b>	<b>180</b>	<b>100,00%</b>

**Graf č. 45 - Reakce třídního učitele na záškoláctví u žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech [v%] N = 180**

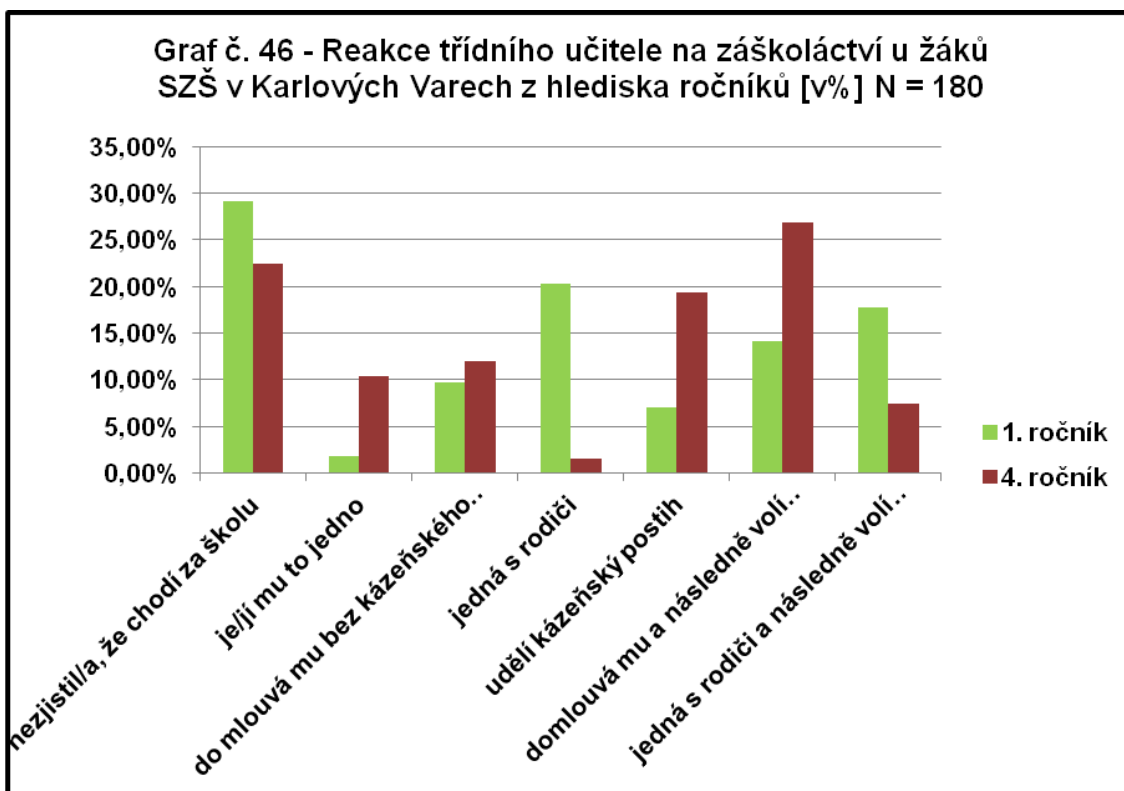


V druhém, stupni třídění s ohledem na studijní ročník se ukázaly významné rozdíly. U 1. ročníků záškoláctví neřeší pouze necelá 2 % třídních učitelů. Ve 4. ročnících je to 5x více. Na druhé straně však u čtvrtých ročníků převažuje možnost udělení kázeňského postihu a to téměř o dvě třetiny.

Nepoměr je i u výsledku řešení záškoláctví jednáním s rodiči. Zatímco u 1. ročníků, ji podle respondentů volí 20,35 %, tak ve 4. ročnících ji označilo již pouhých 1,5 %. Převaha 1. ročníků je také v možnosti, že učitel jedná s rodiči a následně volí kázeňský postih. Opačně zase vychází výsledek s variantou „volí kázeňský postih“. Zde je výrazná převaha u 4. ročníků (viz tab. č. 32 a graf č. 46).

Tab. č. 32 Reakce třídního učitele na záškoláctví u žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech s ohledem na ročník N = 180

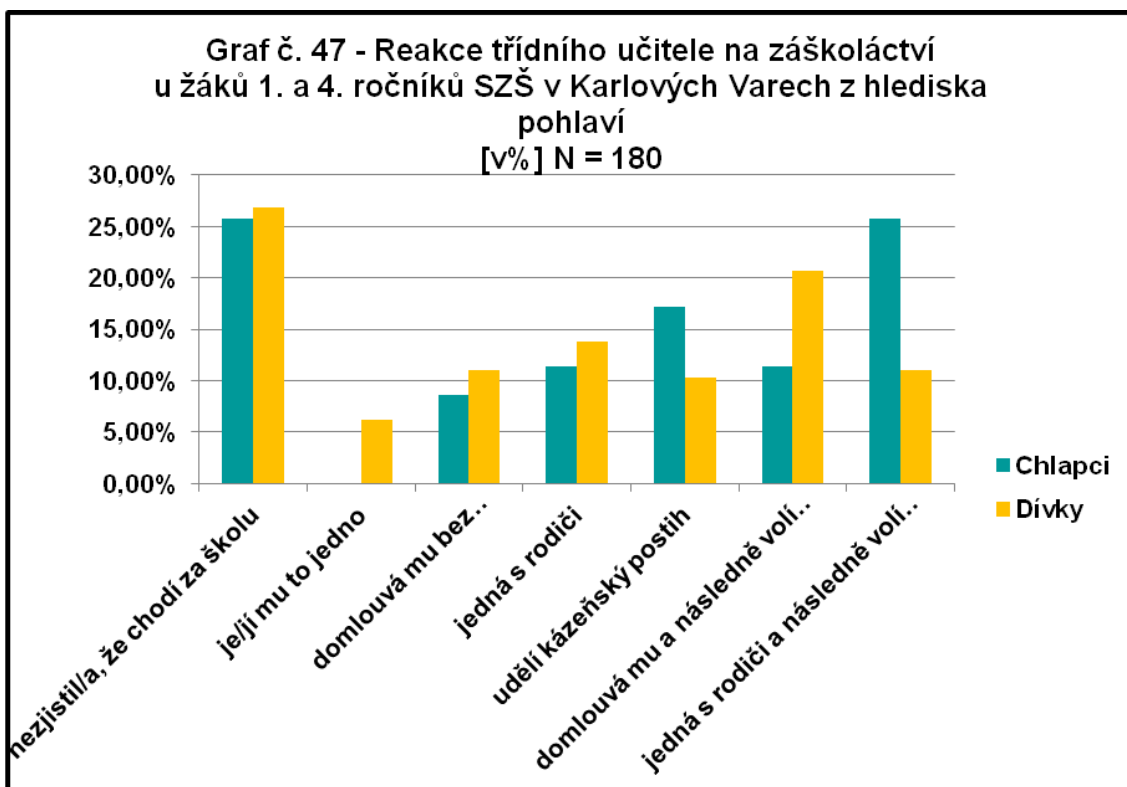
x <sub>i</sub>	Ročník				Celkem	
	1. ročník		4. ročník		n <sub>i</sub> Počet resp.	f <sub>i</sub> [%]
	n <sub>i</sub> Počet resp.	f <sub>i</sub> [%]	n <sub>i</sub> Počet resp.	f <sub>i</sub> [%]		
nezjistil/a, že chodí za školu	33	29,20%	15	22,39%	48	26,67%
je/jí mu to jedno	2	1,77%	7	10,45%	9	5,00%
domlouvá mu bez kázeňského postihu	11	9,73%	8	11,94%	19	10,56%
jedná s rodiči	23	20,35%	1	1,49%	24	13,33%
udělí kázeňský postih	8	7,08%	13	19,40%	21	11,67%
domlouvá mu a následně volí kázeňský postih	16	14,16%	18	26,87%	34	18,89%
jedná s rodiči a následně volí kázeňský postih	20	17,70%	5	7,46%	25	13,89%
<b>Celkem</b>	<b>113</b>	<b>100,00%</b>	<b>67</b>	<b>100,00%</b>	<b>180</b>	<b>100,00%</b>



Při dvoustupňovém třídění z hlediska pohlaví vyšel výsledek, že se u chlapců záškoláctví řeší více, než u dívek. Častěji se současně uděluje kázeňský postih či se volí kombinace jednání s rodiči v kombinaci s kázeňským opatřením. U děvčat naopak poměrově převažuje domlouvání s postihem (viz tabulka č. 33 a graf č. 47).

Tab. č. 33 Reakce třídního učitele na záškoláctví u žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech s ohledem na pohlaví  $N = 180$

$x_i$	Pohlaví				Celkem	
	Chlapci		Dívky		$n_i$ Počet resp.	$f_i$ [%]
	$n_i$ Počet resp.	$f_i$ [%]	$n_i$ Počet resp.	$f_i$ [%]		
nezjistil/a, že chodí za školu	9	25,71%	39	26,90%	48	26,67%
je/jí mu to jedno	0	0,00%	9	6,21%	9	5,00%
domlouvá mu bez kázeňského postihu	3	8,57%	16	11,03%	19	10,56%
jedná s rodiči	4	11,43%	20	13,79%	24	13,33%
udělí kázeňský postih	6	17,14%	15	10,34%	21	11,67%
domlouvá mu a následně volí kázeňský postih	4	11,43%	30	20,69%	34	18,89%
jedná s rodiči a následně volí kázeňský postih	9	25,71%	16	11,03%	25	13,89%
<b>Celkem</b>	<b>35</b>	<b>100,00%</b>	<b>145</b>	<b>100,00%</b>	<b>180</b>	<b>100,00%</b>

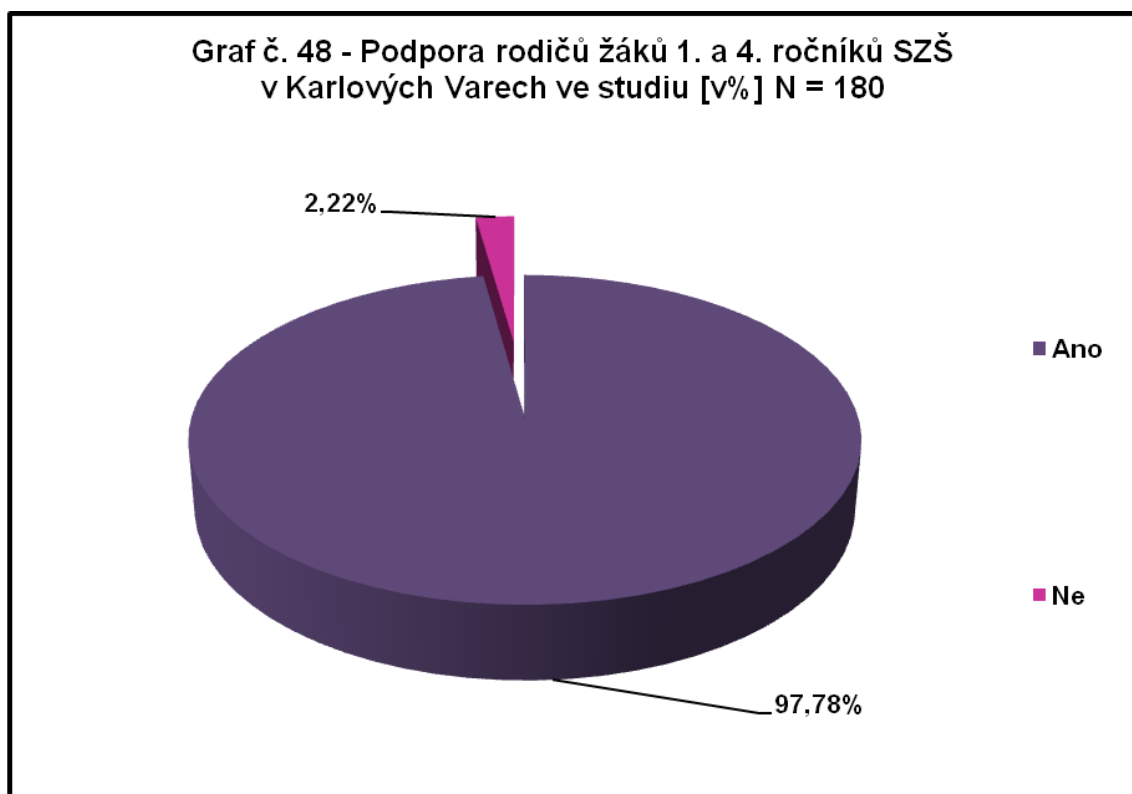


### 3.19 Otázka č. 22 „Podporují vás rodiče ve studiu?“

Fakt, který často souvisí a může výrazně určovat záškoláctví je ten, zda mají žáci podporu svých rodičů ke studiu. Další otázka se tedy měla zmapovat právě tento aspekt. Otázka ve znění: „Podporují vás rodiče ve studiu?“ přinesla takřka jednoznačný výsledek. Pouze 2,22 % respondentů označilo, že nejsou rodiči při studiu podporováni (viz tabulka č. 34 a graf č. 48).

Tab. č. 34 Podpora rodičů u žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech  $N = 180$

$x_i$	$n_i$	$f_i$ [%]
Ano	176	97,78%
Ne	4	2,22%
<b>Celkem</b>	<b>180</b>	<b>100,00%</b>

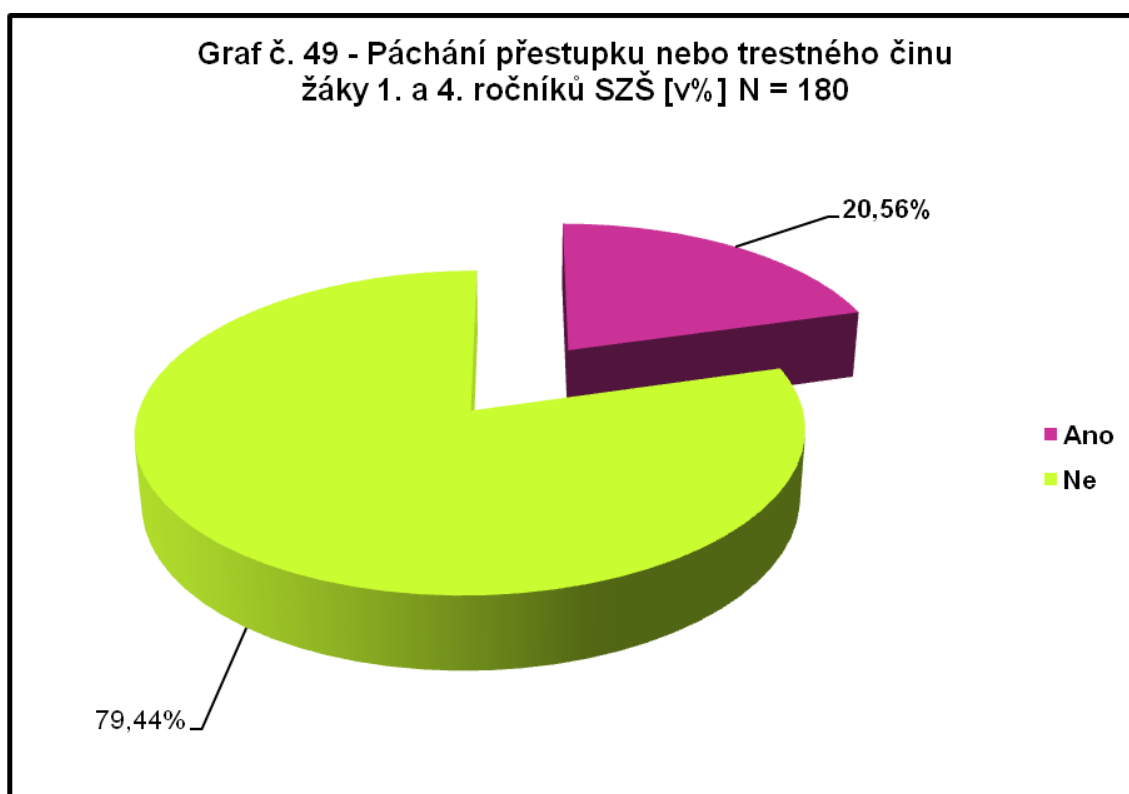


### 3.20 Otázka č. 23 „Spáchal jste někdy trestný čin nebo přestupek?“

Posledním sledovaným aspektem šetření bylo zjistit, jak vysoké procento žáků spáchalo v minulosti přestupek nebo trestný čin, tento aspekt byl zjišťován vzhledem k častému tvrzení, že záškoláctví rozvíjí další nežádoucí chování. V otázce: „Spáchal jsi někdy trestný čin nebo přestupek“ byly zjištěny následující výsledky: trestný čin spáchalo 20,56 % respondentů.

Tab. č. 35 Páchání přestupku nebo trestného činu žáků 1. a 4. ročníků SZŠ v Karlových Varech 180

$x_i$	$n_i$	$f_i$ [%]
Ano	37	20,56%
Ne	143	79,44%
<b>Celkem</b>	<b>180</b>	<b>100,00%</b>



## 4 Diskuse

Výsledky šetření záškoláctví na Střední zdravotnické škole a vyšší odborné škole zdravotnické v Karlových Varech přinesly řadu zajímavých a podnětných informací, ale i znepokojujících zjištění.

Analýza šetření bohužel nemůže být porovnána s žádným celorepublikovým průzkumem, neboť je třeba zmínit, že Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy nevede žádnou statistiku záškoláctví, přestože jej uvádí v kategorii rizikových jevů, stejně jako například užívání návykových látek, šikanu a další. Zjištěné údaje budou tedy porovnány s některými tvrzeními, která uvádí Příloha č. 11 metodického doporučení č.j. 21291/2010-28 k primární prevenci rizikového chování ve školním prostředí z roku 2010 a také s dostupnými výsledky prací s obdobným šetřením.

V úvodu dotazníku byla zjišťována motivace žáků ke školní docházce. Nejpočetnější skupinu (58,33 %) tvoří žáci, kteří navštěvují školu proto, že se chtějí dobře uplatnit v životě. Na druhém místě jsou ti, kteří považují vzdělání za důležité (21,11 %). Z toho vyplývá, že téměř 80 % žáků má vhodnou vnitřní motivaci ke vzdělávání. Přes toto pozitivní zjištění však přinesla analýza samotné prevalence záškoláctví velmi alarmující výsledek. Nadpoloviční většina žáků (51,11 %) se bez ohledu na pohlaví již někdy dopustila záškoláctví, výsledné porovnání také ukázalo, že záškoláctví se častěji dopouštějí chlapci (65,71 %), než dívky (47,59 %). Většina žáků, kteří se již v minulosti záškoláctví dopustili, zároveň potvrzuje, že ve svém konání pokračuje i na SZŠ (88,04 %). Porovnání mezi 1. a 4. ročníky také naznačuje, že v průběhu studia se počet záškoláků dále zvyšuje. Zatímco v prvním ročníku za školu chodilo 78,05 % žáků, ve čtvrtém ročníku to bylo již 96,08 % respondentů. To může být ovlivněno celou řadou faktorů, jeden ze zásadních je zřejmě ten, že ve 4. ročníku jsou již žáci plnoletí a mohou si svou absenci omlouvat sami. Dále se ukázalo, že v 57,61 % uskutečněných záškoláctví třídní učitel neodhalí. Skutečně odhalených záškoláků je pouze 16,30 %. Kázeňský postih za záškoláctví potvrdilo pouze 12 % žáků. Zkušenost s falšováním omluvenek potvrdilo 9,78 % žáků, což je relativně malá skupina. Zřejmě je to tím, že většině záškoláků nakonec absenci omluví rodiče. Bylo totiž zjištěno, že většina rodičů (63,04 %) záškoláctví svých dětí už někdy zjistilo, 30,43 % rodičů ví, že se jejich děti záškoláctví dopouští pravidelně. V 77,59 % případů dokonce záškolákům napíše omluvenku, což potvrzuje mínění, že záškoláctví, již nejen z důvodu své prevalence, ale současně i tolerance rodičů, přestává být jevem typicky



rizikovým, ale stává se jevem společností i rodinou tolerovaným a omlouvaným. Čtvrtina rodičů naopak vůbec záškoláctví svých dětí nezjistí. Tyto výsledky potvrzují, že účinná prevence záškoláctví by měla být zacílena na rodiny žáků. Výskyt tohoto jevu je takto vysoký pravděpodobně i proto, že chybí při sledování docházky vzájemná komunikace a spolupráce mezi školou, rodinou a praktickými lékaři a také zpětná vazba při řešení této problematiky. Rovněž nízká vzdělanost a další sociodemografické faktory, společně s nedostatečnou informovaností rodičů o rizicích a důsledcích záškoláctví a odmítání školní docházky mohou ovlivňovat tento rizikový jev v chování.

Zajímavé je porovnání s ohledem na pohlaví. Porovnáním prevalence záškoláctví z hlediska pohlaví bylo zjištěno, že chlapci mají v souvislosti se záškoláctvím častěji udělené kázeňské postihy (26,09 %) než dívky (7,25 %). Dochází k tomu zřejmě proto, že u chlapců je záškoláctví odhaleno častěji (34,78 %) než u dívek (10,14 %).

Velice zajímavý výsledek přinesla analýza důvodů vedoucích k záškoláctví. Nejčastějším faktorem, který ovlivňuje záškoláctví, je snaha vyhnout se testu nebo zkoušení (25,00 %), dalším významným důvodem je nezajímavá výuka (14,13 %), nezanedbatelné procento je tvořeno i strachem z učitele (10,87) a zdravotními problémy (9,78). Pozitivní je, jak se ukázalo, naopak zjištění, že důvodem k záškoláctví není nedostatek financí (0 %). Strach ze šikany je příčinou k záškoláctví jen pro 1 % žáků. Současné konflikty se spolužáky jsou důvodem pouze v 3,26 %. Tyto výsledky by mohly svědčit o dobrém klimatu školy a o dobré práci učitele s třídním kolektivem.

V případech, kdy se žáci záškoláctví dopouštějí, tento čas většinová skupina z nich tráví „válením se doma“ (34,73 %), s kamarády nebo partnerem tráví čas 18,48 %. Toulání se městem uvádí 6,52 % žáků a relativně povzbuzující výsledek je, že v čase záškoláctví užívá drogy jen 2,17 % respondentů. Zatímco dívky tráví 22 % času za školou s kamarády nebo partnerem, u chlapců je tento důvod zastoupen pouze v 9 %.

Dalším sledovaným ukazatelem byla reakce respondentů na záškoláctví svých spolužáků. Je překvapivé, že 81,11 % žáků uvádí, že je jim to jedno. Pouze 14,44 % dotazovaných je vnitřně našťvaných, že se někdo „ulejvá“ a oni musí být ve škole. Toto rovněž podporuje již zmiňovaný názor, že je záškoláctví mezi studenty běžným a tolerovatelným jevem, a toto chování neodsuzují.

Zkoumáním důvěry žáka k třídnímu učiteli bylo zjištěno, že s vyšším ročníkem je i důvěra k učiteli větší. Bohužel to nemá vliv na výskyt záškoláctví u 4. ročníků, které zde má rovněž stoupající tendenci.

Při zjišťování reakce třídního učitele na odhalené záškoláctví se ukázalo, že pokud je odhaleno, pak je nejčastěji řešeno domluvou v kombinaci s následným kázeňským postihem (18,89 %), nebo jednáním s rodiči a následným kázeňským postihem (13,89 %).

Řada autorů poukazuje na to, že podpora rodičů při studiu dětí může mít výrazný vliv na záškoláctví. Zjištěné údaje to však nepotvrzují. Naopak 97,78 % rodičů své děti při studiu podporuje, pouze 2,22 % respondentů označilo, že nejsou rodiči při studiu podporováni. Zde nalézáme zajímavý rozpor. Rodiče své děti ve studiu sice podporují, zároveň jim, ale záškoláctví omlouvají, nebo ho tolerují. To je zřejmě ovlivněno strachem rodičů z kázeňských postihů, které by mohly být jejich dětem uděleny, podceňováním rizik spojeným se záškoláctvím a již výše zmiňovanou zvyšující se tolerancí veřejnosti vůči záškoláctví.

Zjišťován byl také názor žáků na správnost zvolené školy ke studiu. Zde byl shledán významný rozdíl pohledů mezi 1. a 4. ročníky. V 1. ročnících má pocit dobře zvolené školy 60,18 % žáků, naopak 11,50 % má pocit špatné volby. Ve čtvrtých ročnících klesá pocit správně zvolené školy na 29,85 %. Pocit špatné volby se naopak zvyšuje na 38,81 %. Toto může být ovlivněno uvědoměním si náročnosti zvolené profese a u žáků SZŠ také současně probíhající krizí ve zdravotnictví.

Často uváděná souvislost se záškoláctvím měla být zjišťována dotazem na studijní průměr. Při zpracování dat bylo zjištěno, že žáci neznají svůj skutečný studijní průměr a další zpracování by tedy nemělo řádnou vypovídající hodnotu.

Pomocí posledního sledovaného ukazatele šetření bylo záměrem zjistit, jak vysoké procento žáků spáchalo v minulosti přestupek nebo trestný čin. Tento aspekt byl zjišťován z důvodu častého tvrzení, že záškoláctví rozvíjí další nežádoucí chování. Oproti záškoláctví se však páčání přestupků a trestných činů dopouští pouze 20,56 % respondentů.

Z průzkumu vyplývá, že typickou jednotkou souboru (respondentem/kou) byla dívka, ve věku nedovršených 17 let, její průměrný prospěch je 2,6-3,5. Do školy chodí proto, že se chce dobře uplatnit v životě. Opětovně by zvolila tuto školu ke vzdělávání. Ve studiu je rodiči podporována. Svému třídnímu učiteli důvěřuje. Je jí jedno, že se její spolužáci dopouštějí záškoláctví. Sama se záškoláctví také

dopouštěla a pokračuje v něm i na SZŠ, a to 2x až 5x za školní rok. Záškoláctví jí omluvili rodiče, kteří její záškoláctví již někdy zjistili a řešili ho domluvou. Třídní učitel, tak jako u většiny třídy, naopak na její záškoláctví nepřišel a neměla tedy kázeňské problémy. Záškoláctví se dopouští z důvodu vyhnutí se testu nebo zkoušení. Čas za školou tráví doma. Nikdy nespáchala přestupek ani trestný čin.

Některé výsledky výzkumu byly také porovnány s obdobným šetřením, které probíhalo na stejném typu školy, konkrétně na SZŠ Havlíčkův Brod v roce 2011, kde se šetření zúčastnilo celkem 166 žáků (o 14 respondentů méně než v Karlových Varech). Šetření se zúčastnily všechny ročníky dvou oborů. Četnost záškoláctví na této škole byla 73 %, na SZŠ Karlovy Vary to bylo pouze 51,11 %. Jev zvyšujícího se počtu záškoláků s rostoucím ročníkem byl rovněž potvrzen. Shodné bylo i zjištění, že mezi důvody záškoláctví je nejčastější vyhnutí se testu nebo zkoušení (38 %) (Marková, 2011).

Práce byla porovnána také vzhledem k časovému aspektu, neboť velmi podobné šetření s nižším počtem zjišťovaných aspektů bylo na SZŠ v Karlových Varech uskutečněno v roce 2014, zde odpovídalo 176 žáků 1. a 4. ročníků.

V průzkumu (Janečková, 2014) byla prevalence záškoláctví 52,84 %, což je o necelá 2 % více, než bylo zjištěno v této práci. Potvrdilo se i to, že chlapci chodí za školu častěji, i zde bylo procentuální vyjádření takřka shodné. V obou šetřeních se zároveň potvrdil i stejný výsledek, že ve 4. ročníku je vyšší procento záškoláctví než v 1. (ve 4. ročníku 76,12 %).

Co se týče srovnání četnosti záškoláctví za školní rok, je zajímavé, že zatímco v roce 2014 nebyla za školní rok za školou jen 2 % žáků, v roce 2016 toto číslo stoupl na 15,22 %. Pozitivní je fakt, že počet rodičů, kteří svým dětem omluvili záškoláctví, se snížil z 87,04 % na 77,59 %. Negativní naopak bylo zjištění, že stoupl procento záškoláctví z důvodu vyhnutí se testu z 15 % na 25 %. Rovněž strach z učitele výrazně stoupl z 3,23 % na 10,87 %.

Výsledky šetření byly v závěru ještě porovnány také s některými tvrzeními, které uvádí Příloha č. 11 metodické doporučení č.j. 21291/2010 - 28 k primární prevenci rizikového chování ve školním prostředí.

V doporučení je uváděno, že nezájem žáků o vyučování není hlavním důvodem záškoláctví. Téměř každý třetí záškolák uvádí jako důvod strach z nesplněných školních povinností. Toto tvrzení bylo podpořeno výsledkem, kdy 25 % záškoláků v šetření uvedlo, jako důvod vyhnutí se testu nebo zkoušení.

Další tvrzení MŠMT bylo, že záškoláci tráví 5x více času doma, než ve městě a v ulicích. I toto tvrzení se potvrdilo, neboť 34,78 % respondentů uvedlo, že skutečně tráví čas za školou doma, jen 6,52 % respondentů tráví čas toulkami po městě. Potvrdilo rovněž, že zhruba jen šestina žáků tráví čas s kamarády.

Posledním ověřovaným tvrzením MŠMT bylo, že záškoláctví se nezjistí u každého dvanáctého žáka. Toto tvrzení se nepotvrdilo, záškoláctví na SZŠ Karlovy Vary není zjištěno třídním učitelem v 58 %, tedy u každého druhého žáka. Tento velký nepoměr zcela jistě ovlivňuje i to, že MŠMT ve svém tvrzení zahrnuje zřejmě i žáky základních škol, kde se záškoláctví snadněji odhaluje i vzhledem k věku žáků.

## **4.1 Doporučení pro praxi**

Na prevenci záškoláctví se musí podílet a vzájemně spolupracovat především rodiče, třídní učitelé, výchovný poradce, školní metodik prevence, vedení školy a ostatní pedagogičtí pracovníci.

Školy by měly podle svých možností nabízet žákům atraktivní metody výuky a umožnit pedagogům vzdělávat se v této oblasti. Současně by se učitelé měli snažit přiblížit svým žákům, a kladně tak ovlivňovat jejich přístup ke škole.

Žáci by měli mít možnost obrátit se v případě problémů a potíží vedoucích k záškoláctví na třídního učitele, výchovného poradce a školního metodika, či jiného pedagogického pracovníka, ke kterému mají důvěru.

Dále by se měla prevence zaměřovat na rodiče tak, aby si uvědomovali důležitost řádné školní docházky, rizika a důsledky záškoláctví, jimiž jsou špatné studijní výsledky žáků či horší uplatnění v životě.

Výsledky výzkumu je rovněž možné použít pro nová šetření související s touto problematikou. Další studie by se mohly zaměřit i na jiné střední školy a výsledky šetření by poté bylo vhodné mezi sebou vzájemně porovnat.

## Závěr

Výzkum problematiky záškoláctví byl koncipován jako sociologický. Jeho cílem bylo analyzovat četnost výskytu záškoláctví u žáků 1. a 4. ročníků Střední zdravotnické školy a vyšší odborné Školy zdravotnické v Karlových Varech.

V rámci terénního šetření bylo osloveno 183 žáků 1. a 4. ročníků. Anonymní dotazník vyplnilo celkem 180 žáků.

Předem určený cíl závěrečné práce byl splněn. Analýza výsledků studie přinesla tyto závěry: 77,44 % žáků je vnitřně vhodně motivováno ke školní docházce. Většina rodičů své děti při studiu podporuje (97,78 %). Přes tyto pozitivní výsledky dosáhl výskyt záškoláctví hodnoty 51,11 %. Ve 4. ročníku se k záškoláctví přiznalo dokonce 76,12 % žáků SZŠ. Záškoláctví je rodiči tolerováno a omlouváno.

Základem výzkumu byly tyto vstupní hypotézy:

H 1 Méně než 60 % žáků na SZŠ v Karlových Varech bylo již někdy za školou.

Hypotéza se potvrdila, za školou bylo 51,11 % respondentů.

H 2 Dívky chodí častěji za školu, než chlapci.

Hypotéza se nepotvrdila, častěji se záškoláctví vyskytuje u chlapců.

H 3 Více než 85 % rodičů omluví svým dětem zjištěné záškoláctví.

Hypotéza se nepotvrdila, rodiče omluvili svým dětem záškoláctví v 77,59 %.

H 4 Více než desetina záškoláků uvádí jako důvod záškoláctví strach ze šikany.

Hypotéza se nepotvrdila, strach ze šikany je důvodem k záškoláctví pouze u 1 % respondentů.

Záškoláctví je dle studií a výzkumů natolik rozšířeným jevem, že je diskutabilní, zda ho i nadále považovat za typicky rizikové chování. Z nových studií vyplývá, že většina záškoláků nejsou devianti, ale běžní žáci, kteří se rozhodli chodit za školu proto, že z jejich pohledu není stálá přítomnost ve škole důležitá. Přitom však uznávají hodnoty rodiny a domova a chápou důležitost vzdělání.

Záškoláctví se stává důkazem toho, jak je přístup školy, rodičů a současná motivace žáků důležitá pro jejich vzdělání. Pokud se tedy ve škole vyskytuje vysoká míra záškoláctví, je nutné hledat chybu ve všech souvislostech a zaměřit prevenci na všechny zúčastněné strany.

## Seznam použitých zdrojů

1. AKUME, G. T., AWOPETU, R. G., NONGO, T. T. *Impact of Socio-Economic Status of Parents and Family Location on Truant Behaviour of Secondary School Students in the North-West Senatorial District of Benue State. IFE Psychologia* [online]. 2013, **21**(1), 274-283 [cit. 2016-02-10]. ISSN 11171421. Dostupné na: <<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&an=85921026&scope=site>>.
2. BERKOVÁ, H., *Francouzská vláda chce odnaučit žáky chodit za školu.* [online]. ČR. Český rozhlas. Aktualizováno 6. 10. 2009. [cit. 2015-11-20]. Dostupné na WWW: <[http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/\\_zprava/francouzska-vlada-chce-odnaučit-zaky-chodit-za-skolu-zaplati-jim-treba-ridicak--641780](http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/francouzska-vlada-chce-odnaučit-zaky-chodit-za-skolu-zaplati-jim-treba-ridicak--641780)>.
3. BÉM, P., KALINA, K. Úvod do primární prevence. Východiska, základní pojmy a přístupy. In KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti 2: Mezioborový přístup.* Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. s. 275 - 284.
4. BUDINSKÁ, M. Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních. Praha: Prevence. 2007. roč. 4, č. 9, 4-5. s. ISSN 1214-8717.
5. Centrum sociálních služeb [online] ČR: Záškoláctví. Aktualizováno 16.6.2005 [cit. 2016-14-1]. Dostupné na WWW: <<http://www.prevence-praha.cz/zaskolactvi>>.
6. ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace.* Brno: Doplněk, 2000. 379s. ISBN 80-7239-060-0.
7. ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele.* 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 655 s. ISBN 80-7178-463-X.
8. ČAPEK, R. *Moderní didaktika.* Praha: Grada, 2015. 624 s. ISBN 978-80-247-3450-7.
9. ČSÚ Karlovy Vary. [online]. ČR: Kraj v číslech. Aktualizováno 2016. [cit. 2016-02-27]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/kraje/kv/cisla/charakt.htm>>.
10. ČSÚ Karlovy Vary. [online]. ČR: Krajská reprezentace Karlovy Vary. Aktualizováno 2003. [cit. 2016-02-27]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/kraje/kv/reprezentace/kraj.htm>>.
11. ČTK. Škola v USA platí žákům za docházku. Za 25 dolarů týdně je chce odnaučit záškoláctví. [online]. ČR. Hospodářské noviny. Aktualizováno 17. 2. 2012. [cit.

- 2015-11-20]. Dostupné na WWW: <<http://zahranicni.ihned.cz/amerika-usa/c1-54760360-skola-v-usa-plati-zakum-za-dochazku-za-25-dolaru-tydne-je-chce-odnautit-zaskolactvi>>.
12. ČTK. *Lék na záškoláctví? V Brazílii zkouší mikročipy*. [online]. ČR. Lidové noviny. Aktualizováno 24. 3. 2012. [cit. 2015-11-20]. Dostupné na WWW: <[http://relax.lidovky.cz/zabranit-zaskolactvi-v-brazilii-zkousi-mikrocipy-fsu-/zajimavosti.aspx?c=A120323\\_160905\\_In-zajimavosti\\_glu](http://relax.lidovky.cz/zabranit-zaskolactvi-v-brazilii-zkousi-mikrocipy-fsu-/zajimavosti.aspx?c=A120323_160905_In-zajimavosti_glu)>.
  13. ENEA, V., DAFINOIU, I. MOTIVATIONAL/SOLUTION-FOCUSED INTERVENTION FOR REDUCING SCHOOL TRUANCY AMONG ADOLESCENTS. *Journal of Cognitive* [online]. 2009, 9(2), 185-198 [cit. 2016-02-28]. ISSN 15847101. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&an=44483003&scope=site>
  14. EDELSBERGER, L., KÁBELE, F. *Speciální pedagogika pro učitele prvního stupně základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988: 175s. ISBN 14-664-88.
  15. ELLIOTT, J., PLACE, M. *Dítě v nesnázích prevence, příčiny, terapie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002. 208 s. ISBN 80-247-0182-0.
  16. FISCHER, S., ŠKODA, J. *Základy speciální pedagogiky*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2007. 208s. ISBN 978-80-7044-855-7.
  17. GABRHELIK, R. (2010). Teoretické modely v primární prevenci a základní typy preventivních programů. In: Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J., Novák, P. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Tišnov, Praha: Sdružení SCAN, Centrum adiktologie, Psychiatrická klinika, 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2010. 253 s. ISBN 978-80-87258-47-7.
  18. GAJDOŠOVÁ, E. HERÉNYIOVÁ, G. *Rozvíjení emoční inteligence žáků*. Praha: Portál, 2006. 324 s. ISBN 80-7367-115-8.
  19. GROVES, J. Parents of truants will face child benefit cuts. Daily Mail [online]. 2015, 8-8 [cit. 2016-03-30]. ISSN 03077578. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bwh&an=110134089&scope=site>
  20. CHORNEAU, T., *Early Warning Systems: Re-Engaging Chronic Truants*. Leadership [online]. 2012, 41(5), 26-28 [cit. 2016-03-30]. ISSN 15313174. Dostupné z:

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&an=EJ971420&scope=site>

21. ISHAK, Z., FIN, L. S. Truants' and Teachers' Behaviors in the Classroom. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* [online]. 2013, **103**, 1228-1237 [cit. 2016-03-10]. DOI: 10.1016/j.sbspro.2013.10.451. ISSN 18770428.
22. JANEČKOVÁ, V. *Záškoláctví u žáků na střední škole*, Karlovy Vary: NIDV, závěrečná práce, 2014. 29 s.
23. JÁNSKÁ, Z. *Německo bojuje proti záškoláctví*. [online]. ČR. Hospodářské noviny. Aktualizováno 2. 12. 2003. [cit. 2015-11-20]. Dostupné na WWW: <<http://archiv.ihned.cz/c1-13703490-nemecko-bojuje-proti-zaskolactvi>>.
24. JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J., NĚMEC, J., PILAŘ, J. Děti a mládež v obtížných životních situacích. Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí. 1. vyd. Praha: Themis, 2004. 478 s. ISBN 80-7312-038-0.
25. JEDLIČKA, R., KOŤA, J. Aktuální problémy výchovy. Praha: Karolinum, 1998. 149s. ISBN 80-7184-555-8.
26. KALINA, K. Psychoterapeutické systémy a jejich uplatnění v adiktologii. Praha: Grada, 2013. 528 s. 978-80-247-4361-5.
27. KEARNEY, Ch. A., SILVERMAN W. K.. Original Research: Functionally based prescriptive and nonprescriptive treatment for children and adolescents with school refusal behavior. *Behavior Therapy* [online]. 1999, 30(4), 673-695 [cit. 2016-03-05]. DOI: 10.1016/S0005-7894(99)80032-X. ISSN 00057894.
28. KOLUCHOVÁ, Jarmila. *Psychologie pro třetí tisíciletí*. Testcentrum: Praha, 1998. 476s. ISBN: 80-86471-04-7.
29. KUČERA, D. *Moderní psychologie*. Praha: Grada, 2013. 216 s. ISBN 978-80-247-8773-2.
30. KYRIACOU, Ch. Řešení výchovných problémů ve škole. Praha: Portál, 2005. 144 s. ISBN: 8073674343.
31. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, 2. vydání. Praha: 2006, Grada. 368 s. ISBN: 8024712849.
32. LAZAROVÁ, B. *Netradiční role učitel., O situacích pomoci, krize a poradenství ve školní praxi*. 2. vyd. Brno: Paido, 2008. ISBN 80-7315-115-4.
33. LEDNICKÝ, V. *Základy managementu*. 1. vyd. Ostrava: Akademie Jana Amose Komenského, 2000. 165 s. ISBN 80-7048-017-3.



34. MARKOVÁ, M. *Záškoláctví na SŠ - případová studie*. [CD-ROM]. Liberec: Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická. Technická univerzita, bakalářská práce, 2011. 54s.
35. MATĚJČEK, Z. *Praxe dětského psychologického poradenství*. Praha: SPN, 1991. 335 s. ISBN 80-04-24526-9.
36. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X.
37. MAYNARD, B., SALAS-WRIGHT, Ch., VAUGHN, M., PETERS K. Who Are Truant Youth? Examining Distinctive Profiles of Truant Youth Using Latent Profile Analysis. *Journal of Youth* [online]. 2012, 41(12), 1671-1684 [cit. 2016-03-28]. DOI: 10.1007/s10964-012-9788-1. ISSN 00472891.
38. Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže. Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28. 2010.
39. Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže. Příloha č, 11 Záškoláctví. co dělat, když – intervence pedagoga, rizikové chování ve školním prostředí – rámcový koncept. Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže. Dokument MŠMT. č. j.: 21291/2010-28. 2010.
40. Metodický pokyn MŠMT k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví. Dokument MŠMT. č.j. 10 194/2002 – 14. 2002.
41. MIOVSKÝ, M., SKÁCELOVÁ, L., ZAPLETALOVÁ, J., NOVÁK, P. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Tišnov, Praha: Sdružení SCAN, Centrum adiktologie, Psychiatricka klinika, 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2010. Togga. 253 s. ISBN 978-80-87258-47-7.
42. MŠVV a Š. *Záškoláctvo–informativny material pre rodičov*. [online]. SK. [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné na WWW: <<https://www.minedu.sk/vysledkyvyhladavania/?search=Metodickoinformat%C3%ADvny+materi%C3%A1l&x=0&y=0-zaskolactvo>>.
43. NAKONEČNÝ, M, *Psychologie osobnosti*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Academia, 2009. 468 s. ISBN 978-80-200-1680-5.
44. NOVÁK, P. Normalita v primární prevenci. In: Miovský a kol. *Výkladový slovní základních pojmu školské prevence rizikového chování*. 2. přeprac. a doplň. vyd.

- Praha: 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie, 2015. s.127-130 ISBN 978-80-7422-393-8.1.
45. POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. Prevence sociálně patologických jevů. Manuál praxe. 3. rozš. vyd. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003. 186 s. ISBN 80-86568-04-0.
46. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. 324 s. ISBN 80-7178-772-8.
47. SAK, P. Proměny české mládeže. 1. vyd. Praha: Petrklíč, 2000. 291 s. ISBN 80-7229-042-8.
48. SHUTE, J. W., Bruce S. C. Understanding in-school truancy. Phi Delta Kappan [online]. 2015, 96(6), 65-68 [cit. 2016-03-30]. DOI: 10.1177/0031721715575303. ISSN 00317217.
49. Sociálně patologické jevy [online] ČR. Záškoláctví. Aktualizováno 2015. [cit. 2015-12-3]. Dostupné na WWW: < <http://losa.no-ip.info/SPJ/index.php?page=47§menu=10> >.
50. SOVÁK, M. Defektologický slovník. 3. vyd. Jinočany: H&H, 2000. 418s. ISBN 80-86022-76-5.
51. SZŠ A VOZŠ KARLOVY VARY. Výroční zpráva. Karlovy Vary: PC, Studio. 2015. 71 s.
52. VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3.
53. VAŠŤATKOVÁ, J. Autoevaluace školy v oblasti Minimálních preventivních programů. In Zkušenosti v prevenčním působení na lokální úrovni. 1. vyd. Vsetín: Komise prevence kriminality, 2004. s. 53 -57. ISBN 80-239-3977-7.
54. VYMĚTAL, J. Obecná Psychologie. 2. rozš. přeprac. vyd. Praha: Grada, 2002. 340 s. 978-80-247-0723-5.
55. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění.

# Přílohy

## Příloha č. 1 - Dotazník

Milé zákyně, milí žáci,  
dovoluji si Vás oslovit a požádat o laskavé vyplnění dotazníku. Tento dotazník je zcela anonymní. Veškeré údaje, které vyplníte, budou použity pouze pro účely diplomové práce s názvem: „Záškoláctví a odmítání školní docházky u žáků na SŠ.“

Předem děkuji za kompletní vyplnění tohoto dotazníku.

Bc. Viola Janečková

Pedagogická fakulta UK, Praha

### DOTAZNÍK

#### *Instrukce k vyplnění dotazníku*

Odpovídající údaj označte křížkem, případně doplňte.

Označte vždy pouze jednu odpověď!

1. Ročník  
 1. ročník  4. ročník
2. Pohlaví  
 chlapec  dívka
3. Věk  
..... let
4. Jaký je váš průměrný studijní prospěch?  
 do 1,5  od 1,6 do 2,5  
 od 2,6 do 3,5  od 3,6 a více
5. Proč chodíte do školy?  
 nevím, nepřemýšlím o tom  je to moje povinnost  
 chci se dobře uplatnit v životě  chtějí to rodiče  
 vzdělání je pro mne důležité  jiný důvod
6. Zvolil byste znovu tuto školu ke svému studiu?  
 ano  ne  nevím
7. Když se dozvíte, že byl váš spolužák za školou, jak reagujete?

- je mi to jedno
- příště to také zkusím
- jsem vnitřně naštvaný, že se „ulejvá“ a já musím být ve škole
- řeknu to na něj

8. Důvěřujete svému třídnímu učiteli (svěřil byste se mu s osobním problémem...)?

- ano
- ne
- nevím

9. Dopustil/a jste se někdy osobně záškoláctví?

- ano
- ne

(Pokud jste odpověděl/a ne, přeskočte na otázku číslo 22)

10. Dopustil/a jste se záškoláctví na této škole?

- ano
- ne

11. Jak často jste byl/a v tomto školním roce za školou?

- ani jednou
- 1x za školní rok
- 2x–5x za školní rok
- 6x–10x za školní rok
- 11x–20x za školní rok
- více než 20x za školní rok

12. Jak jste nejčastěji omluvil/a svoje záškoláctví?

- neomluvil/a jsem ho
- zfalšoval/a jsem si omluvenky
- omluvili mi ho rodiče
- jiné

13. Do jaké skupiny byste se zařadil?

- chodím za školu a rodiče to nevědí
- chodím za školu a rodiče to vědí
- chodím za školu a rodiče už to někdy zjistili

14. Zjistil/a někdy váš/vaše třídní učitel/ka, že jste byl/a za školou?

- ano
- ne
- nevím

15. Měl/a jste někdy kázeňské problémy se záškoláctvím?

- ano
- ne

16. Zjistili někdy rodiče, že jste byl/a za školou?

- ano
- ne
- nevím

(Pokud jste odpověděl/a ne nebo nevím, přeskočte na otázku č. 20)

17. Omluvili vám rodiče nepřítomnost ve škole, abyste neměl/a neomluvené hodiny?

- ano
- ne

18. Co říkají rodiče na to, že chodíte za školu?

- je jim to jedno
- domlouvají mi
- trestají mě

19. Jaké byly nejčastější důvody vašeho záškoláctví?

(zaškrtněte pouze jednu možnost)

- |  |   |
|--|---|
| <input type="checkbox"/> nezajímavá výuka          | <input type="checkbox"/> vybral/a jsem si špatný obor/školu |
| <input type="checkbox"/> vyhnutí se testu/zkoušení | <input type="checkbox"/> nevypracování úkolu                |
| <input type="checkbox"/> strach z učitele          | <input type="checkbox"/> strach ze šikany                   |
| <input type="checkbox"/> parta                     | <input type="checkbox"/> přítel/přítelkyně                  |
| <input type="checkbox"/> konflikt se spolužáky     | <input type="checkbox"/> zdravotní důvody                   |
| <input type="checkbox"/> nedostatek financí        | <input type="checkbox"/> finanční příležitost (brigáda)     |
| <input type="checkbox"/> rodinné problémy          | <input type="checkbox"/> jiné                               |

20. Jak nejčastěji trávíte čas za školou? (zaškrtněte pouze jednu možnost)

- |  |   |   |
|--|---|---|
| <input type="checkbox"/> u TV, PC      | <input type="checkbox"/> v restauraci/hospodě | <input type="checkbox"/> užíváním drog      |
| <input type="checkbox"/> válím se doma | <input type="checkbox"/> s kamarády/partnerem | <input type="checkbox"/> pohybuji se městem |
| <input type="checkbox"/> sport         | <input type="checkbox"/> jinak                |   |

21. Když se váš/vaše třídní učitel/ka dozví, že byl někdo z vaší třídy za školou, jak reaguje?

- nezjistil/a, že chodí za školu
- je jí/mu to jedno
- domlouvá mu bez kázeňského postihu
- udělí kázeňský postih
- domlouvá mu a následně volí kázeňský postih
- jedná s rodiči
- jedná s rodiči a následně volí kázeňský postih

22. Podporují tě rodiče ve studiu – záleží jim na tvém studiu?

- |                              |                             |
|------------------------------|-----------------------------|
| <input type="checkbox"/> ano | <input type="checkbox"/> ne |
|------------------------------|-----------------------------|

23. Spáchal/a jsi někdy trestný čin nebo přestupek proti zákonu?

- |                              |                             |
|------------------------------|-----------------------------|
| <input type="checkbox"/> ano | <input type="checkbox"/> ne |
|------------------------------|-----------------------------|

Děkuji za vyplnění dotazníku.

V Karlových Varech dne .....2016